

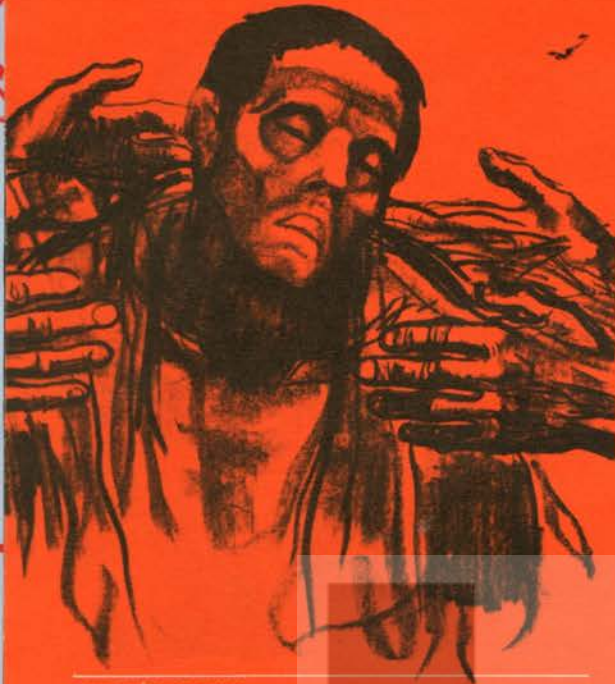
ZAFERİN 40. YILI

YADIN

AYER
SANAT
EDERİYAT
DERGİSİ
mayıs 85
45
K.DV.100/1
250-11

bir daha yaşamamak için...

YARIN'dan...

merhaba

Yarın'ın 45. sayısını, İkinci Dünya Savaşı'nda dünya insanlarının Alman faşizmine karşı kazandığı zaferin 40. yılına ayırdık. Mayıs sayımızın yirmi sayfasında, bu büyük savaşın kendisini, öncesi ve sonrasını da unutmadan okuyucularımıza aktarmaya çalıştık. Şiirleriyle fotoğraflarıyla, nazi imha kamplarıyla yeniden 40 yıl öncesine döndük. Özellikle o günleri doğal olarak yaşamamış biz gençlere bu insanlık suçunu, başka yönleriyle de anlatmak istedik. İstedik ki, bir daha olmaması için bizim de, savaş topraklarında yaşamamış bir ülkenin insanlarının da katkısı olsun. İnsanlık bir daha o günleri yaşamasin.

Herkesin bu içten çağırını yürekte desteklediğini söylemek olanaklı mı? Özellikle Avrupa'da yeniden hortlatılmaya çalışılan neonazizmi görmezden gelebilir miyiz? Almanya'daki, özellikle de kendi ülkemiz insanlarına yöneltilmiş yabancı düşmanlığının altında yatanları bilmiyor muyuz? Zaferin 40. yılında, Helsinki Belgesinin 10. yılında Reagan'ın Almanya ziyareti için en büyük kaygusunu şaşkınlıkla izlemekten geri durabilir miyiz? Reagan ve Alman yöneticilerin bu büyük insanlık suçunu unutturmaya çalışmasına, 8 Mayıs'ta Alman Şehitliğine çiçek bırakmasına, onların da 'kullanılmış' olduğu mazeretlerine inancak mıyız? Elbetteki hayır. Çünkü bizim dileğimiz tüm insanlığın dileğidir: Bir daha olmasın.

Ülkemiz basını dönem dönem yaşadığı hareketli zamanlarından birini daha yaşıyor. Babalı'nın içi kaynıyor. Bazı isimler 'yuvaya' dönerken, bazıları transfer dönemine giriyorlar. Uzun zamandır beklenen gazeteler yeni yayın yaşamına katılıyorlar. Eski dergiler yeniden çıkarken, yeni dergiler, seçkiler, yerel basın yayın yaşamlarına başlıyorlar. Hepsinin, hepimizin tek ve

büyük bir sorunumuz var. Son ANAP kongresinde yeniden gündeme gelen 'basın özgürlüğümüz'. Dövülen, tartaklanan muhabirler, ellerinden makineleri alınmak istenen gazeteciler, topluca salonu terk eden basınımız, bir kez daha özgürlüğünü tartışıyor. Yarın da payını alıyor basın özgürlüğünden. İzmir temsilcisi arkadaşımız bir kez daha gözaltına alınıyor. On gün boyunca konuk ediliyor. Basınımızın başka bildiğimiz sorunları da Çağdaş Gazeteciler Derneği Başkanı Ahmet Abakay gündeme getiriyor.

Bir ayını geride bırakırken Yarın da baharın gelmesinin canlılığını yaşıyor. Her baharda olduğu gibi, dergimize gelen mektupların sayıları daha bir fazlalaşıyor. Okuyucularımızın mektuplarından taşıyor. Cezaevlerimizden en çok çiçek çizilmiş mektupları bu aylarda alıyoruz. Okuyucularımızın sayıları, Yarın'ın tirajı artıyor. Yarın da canlı, hareketli günler yaşıyor. İsveç ve Almanya'dan sonra Hollanda da bir temsilcilğe kavuşuyor, Mayıs ayında Ankara'da düzenlenen Kitap fuarına katılıyor. 10-19 Mayıs tarihleri arasında UFD salonlarında okuyucularıyla kaynaşmaya hazırlanıyor. Yeni bir kitap çıkarma uğraşısına giriyor. Dört yılda kendisine cezaevlerinden gelen bini aşkın mektuptan, yüz kadarını 'Görülmüştür' adıyla Yarın Yayınları'ndan kitaplaştırıyor. Bir sorumluluğunu daha yerine getirebilme mutluluğunu yaşıyor. Tüm bunların yanısıra olağan çabasını sürdürüyor. Okuyucularına zamanında ulaşmaya, onları bekletmemeye çalışıyor. Ayın birinci günü bayilerden, kitapçılardan, posta kutularından baharın konuşuyla 'merhaba' demek istiyor.

Zaferin 40. yılı kutlu olsun. Bir daha olmasın bir daha yaşanmasın. Sevgiyle, dostlukla.

ZAFERİN 40. YILI

SARGUT ŞÖLÇÜN/Avrupalılık Bilinci ve 8 Mayıs	4
GÖRHAN UÇKAN/2.Dünya Savaşında Fransa ve İngiltere'nin Yanlış Hesapları	7
ÖZDEMİR İNCE/Direnme ve Şiir	8
YUSUF CEMALİ/Üçüncü Reich'da Kadının Rolü	10
A. MÜMTAZ İDİL/Savaş ve Edebiyat	11
WILLI BASTIGKEIT/Genç Nesile Herşeyi Anlatmalıyız (Konuşan: Mehmet Ünal)	12
M. İLHAN ERDOST/Alman Faşizmi Üzerine	14
Notlar	14
FATİH HUNAR/Sayılar ve Büyük Savaş	16
GÖKHAN DEMİRCİ/Hiç Unutulmaması Gereken Bir Mezarlık	17
Fransa'da 1985 Modeli Faşizm: Le Pen Yüreğe Nişan Alıyor (Çeviren: Yarın Çeviri Kurulu)	20
MEHMET İZER/1945'in 1985'e Işık Tutan Özlemi	21
MUSTAFA OKAN/Guemika'dan Hiroşima'ya	36
40-45 ŞİİRLERİ/Konstantin Simonov, Louis Aragon, Nazım Hikmet, Günter Kunert, Paul Eluard	
Niyazi Akıncıoğlu, Enver Gökçe, Vera İber	
40 - 45 FOTOĞRAFLARI	

KÜLTÜR

AHMET ABAKAY/Basında Okuyucu Kaybının Toplumsal Nedenleri	22
SELİM DEMİRCİ/Demokrasiye Giden Yol	23
SERDAR DUMLU/Darwin'in Maarif Vekaletinde İşi Ne?	24
YARIN İSTANBUL ARAŞTIRMA BÜROSU/ Evrenin Evrimi(2)	25
ŞİİR PENCERESİ/Yarın	26
MUSA EROĞLU/Kendi Kendini Yenileyen Teknik Olayında Halk Kendi Kültürünü Arayacaktır (Konuşan: Mehmet Güzel)	27
FERHAN ŞENSOY/Eger Tiyatro Bir Araçsa Daha Çok İnsana Seslenmesi Gerekliyor (Konuşan: Yarın İstanbul Bürosu)	27
OKUMA NOTLARI	28
ERTAN YILMAZ/Ezilen Bolivya	29

Kapak

OKAN ÖZDEMİR

☐ SAHİBİ Sami Alptekin	☐ DAĞITIM Etkin Dağıtım	☐ TEKNİKİSLER Dizgi : Norm Dizgi Film : Repratan Baskı : Sanem Basımevi Kapak Baskısı : Maya Grafik Düzenleme : Yarın
☐ SORUMLU YAZILARCI YÖNETMENİ Füsun Öztürk Baysan	☐ ABONE KOŞULLARI Yurtiçi/ Yıllık 2400 TL. Altı Aylık 1200 Yurtdışı/ Yıllık 30 DM Altı Aylık 16 DM Yurtdışı tek fiyatı 3 DM	☐ YÖNETİM ADRESİ Hanımeli Sokak, 15/15 Sıhhiye/Ankara
☐ BÜRO VE TEMSİLCİLİKLER İsvç: Görhan Uçkan, Box 38045, 100 64 Stockholm F.Almanya : Mehmet Bilgin Postlagersnd, 4000 Düsseldorf 1 Hollanda: Ramazan Ekinci Postbus 392 6040 AJ Roermond İzmir: 847. Sokak, 8/313, Konak-Izmir İstanbul: Divanyolu, Koca Rüstem Sokak, Zafer Han No: 7, Kat: 4-12, Çağaloğlu, İstanbul	☐ İLAN FİYATLARI Kapak/ Tam Sayfa : 80.000.-TL Yarın Sayfa : 50.000.-TL Çeyrek Sayfa : 25.000.-TL İç Savtalar/ Tam Sayfa : 50.000.-TL Yarın Sayfa : 25.000.-TL Çeyrek Sayfa : 13.000.-TL	☐ YAZIŞMA VE HAVALA ADRESİ Yarın, P.K: 723, Kızılay- Ankara. ☐ POSTA ÇEKİ Yarın Dergisi, 16486 0

YARIN

40-45 şiirleri

Bekle Beni

Bekle beni, ben de dönerim.
Çok bekle ama,
Bekle, çoğalırken üzüntülerin
Sarı yağmurlar altında,
Bekle, savrulurken kar,
Bekle, kızgın yaz günleri,
Bekle, beklemiyorken tüm onlar,
Unutup dünleri,
Bekle, uzak beldeleden
Getirmeyince mektuplar bir ses,
Bekle, artık usanınca beklemekten
Birlikte bekleyen herkes.

Bekle beni, ben de dönerim,
Unutmak zamanı geldiğini,
Ezbere bilenlerin,
Dileme sakın iyiliğini.
Oğlum ve anam varın usansınlar,
Artık yok sayınlar beni,
Dostlar beklemekten yorulup kuşatsınlar
Ateşin çevresini,
Acı şarap içsinler
Ruhumun anısına...
Bekle.. Onlarla da sen
Davranma şarap tasına.

Bekle beni, ben de dönerim
Tüm ölümlere inadımdan.
İşitilsin varsın, beni beklemeyenin
Sözü: - İşte, ensonu tamam, -
O beklemeyenler anlayamaz bile,
Ateşler içindeki varlığımın
Bekleyişyle
Beni nasıl kurtardığını.
Bileceğiz, ben hayatta kalınca
Yalnızca seninle biz bileceğiz, -
Sen bekleyebildin ancak,
Başka hiç kimse değil.

KONSTANTİN SİMONOV
Türkçesi: AZER YARAN

Bırakılmış

Gitme sakın bir tanem hayatım benim
Yitir renklerini gökyüzü sensiz
Tarlalar ıssızdır bahçeler çiçeksiz
Sakın gitme
Gitme sakın yelin gittiği yere
Bütün kuşlar sensiz uçup gider
Ve çalgındır bütün geceler
Sakın gitme

Gitme sakın suyun yittiği yere
Hor görüp mutluluğunu bardakların
Ve evrenini yemyeşil ağaçların
Sakın gitme

Gitme sakın o kan gibi öyle
Tıpkı beni vuran ele sıçrayan
Hem gücüm hem güçsüzlüğüm benim
Sakın gitme

Gitme sakın ateşin kaçtığı yere
Yitirince saman gücünü biraz
Küllenince gitsin diye alıp başını
Sakın gitme

Gitme sakın bulutların içine
Fırtınalar dostu canım kartalım benim
Ölebilirim ölebiliyim cesaretinle
Sakın gitme

Gitme sakın düşmandan yana
Toprağın alan silâhını alan düşmana
Ve inan gözyaşlarının anısına
Sakın gitme

Gitme sakın bil ki hıyanet olur
Bu söylevler bu türküler şenlikler
Ey insanlar ne yaptığınızı bilin
Sakın gitme

Gitme sakın o git dedikleri yere
İnanıp yalanına iri iri lâfların
Burada kanayıp dururken yara
Sakın gitme

Gitme sakın zalimden yana
Güçlendirme onu kendi ellerinle
Zincirlerini dövme sevdiğilerinin
Sakın gitme

Gitme sakın haydi al tüfeğini
Köpeğini çağır dağıt karanlıkları
Avcı avcı sayı sende eüç sende
Sakın gitme

Haydi al tüfeğini

LOUIS ARAGON
Türkçesi: ÖZDEMİR İNCE

AVRUPAL BİLİNCİ ve

İçinde bulunduğumuz yıl, İkinci Dünya Savaşı'nın bitişiyse ve daha sonraki gelişmelerle ilgili iki önemli anlaşmanın, yani Yalta ile Potsdam'ın kırkinci yıldönümleri oluyor. Bu iki anlaşmanın ortasında yer alan "8 Mayıs 1945" de, 1985'de kırk yaşına basıyor. Kırk yıl önce, 8 Mayıs'tan önce ve sonra olanlar, bu günü, demokratik dünyanın, Nazi Almanyası karşısında kazandığı başarı olarak tarihe geçirmişlerdir. Nazi ordusunun kayıtsız şartsız teslim olduğu gün olan 8 Mayıs, faşizmin yenilgisini sembolize etmekten başka, bugünkü dünyanın en önemli sorunlarından biri olan bloklararası gerginliğin, esnek politikalarla yumuşatılabileceğinin de somut bir örneğidir. Kırkinci yıldönümü nedeniyle, savaşın bu sonuçla bitmesine katkıda bulunanlar bir kere daha saygıyla anılacak; faşizmin nerelerden kaynaklanıp nerelere varabileceği üzerinde bir kere daha düşünülecek; savaşın tarihi bilançosu çıkarılırken barış mücadelesinin yaygınlaştırılması için çareler aranacak ve çağdaş demokrasi bilincinin güçlenmesi yolundaki engeller aşılmaya çalışılacaktır. Bunun için, dünyanın her köşesinden çıkacak seslere kulak vermeme gerekiyor.

Yalta'nın, 8 Mayıs'ın ve Potsdam'ın kırkinci yıldönümleri nedeniyle tekrarlanan ya da yeni üretilen görüşler yaşadığımız dönemi çok yakından ilgilendiren başka sorunlar hakkında da düşünmemizi sağlayabilir, entelektüel gelişmemize yardımcı olabilir: böyle bir zenginliğe her zaman, hele "bunalım dönemleri"nde ihtiyacımız var. Aradan kırk yıl geçmiş, Avrupa, bu zaman içinde savaş görmüştür. Kırk da, üç, yedi, dokuz... gibi, masalların sınırsız dünyasından tanıştığımız bir sayıdır; bir çokluk, bir uzunluk ve hatta bir kalıcılık ifade eder. Kırk yıllık Avrupa barışının gerçekleşmesinde, Yalta ve Potsdam'daki anlaşmalarla, 8 Mayıs'ta kağıt üstünde "fixe" haline sokulan güçler dengesinin rolleri küçümsenemez. Bugün dünyayı huzursuz eden o denge, aynı zamanda, belli bir "barış dönemi" de yaratmıştır insanlığa. Gerçi kırk yıldır çıkan lokal savaşlarda 20 milyondan çok insan ölmüştür; ancak, dünyayı topyekün yıkıma götürecek bir felâket karşısında "Ben yokum!" diyecek insanların sayısı da az değildir artık. Şovenliğin, milliyetçi önyargıların ve rövanşizmin, birer potansiyel saldırı kaynakları olarak hâlâ beslenmesine rağmen, "Mein Kampf"ın üslubunu kullanarak insanları savaş alanlarına sürmek mümkün değildir. Savaşa, insan ve silah tüketmeye en çok ihtiyacı olan sistem ve çevreler bile, taleplerini barış, özgürlük ve demokrasi kamufleleriyle dile getiriyorlar.

Yalta ve Potsdam'da düzenlenen konferanslar, anlaşmayla sonuçlanmasına rağmen, eski müttefiklerin (ve bugünkü hasımların) söz konusu toplantılarla ilgili olarak hâlâ aynı düşüncede olmadıklarını biliyoruz. Hatta, 8 Mayıs konusunda bile, aynı görüşleri paylaşmadıklarını söyleyebiliriz. Bu görüş farklılığı, bugünün

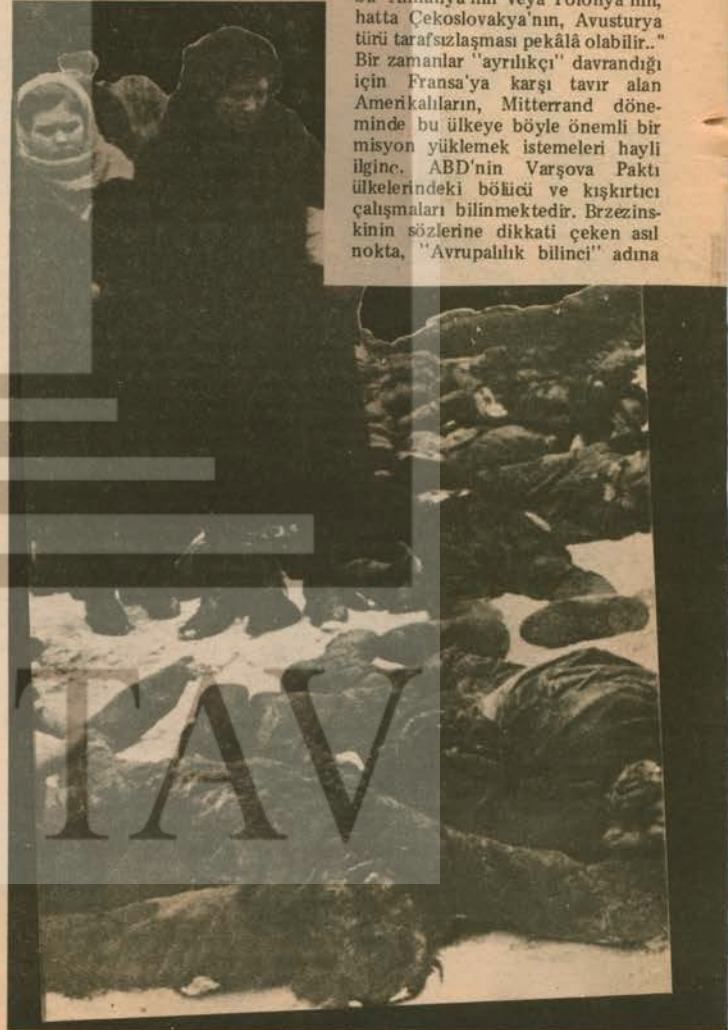
sorunu olmayıp, sıcak savaşın bitişini izleyen aylardan itibaren sürmektedir; yani kırk yıllık bir sorundur. Kırk yıllık Avrupa barışı, kırk yıllık anlaşmazlıklarla içiçe yaşamaktadır. Savaş sonrası gelişmeler açısından Avrupa'daki devletleri NATO ve Varşova Paktı olarak iki blokta ele alırsak, Yalta ve Potsdam anlaşmalarına gösterilen olumsuz tepkinin batılı ülkelerden kaynaklandığı dikkatimizi çeker. Batılı devletler, artık eskisi gibi düşünmemekte, adı geçen anlaşmalara karşı çıkarak bunların, Avrupa'da Sovyet etkisinin yerleşmesine yol açtığını ileri sürmektedirler. Kırk yıl önce olduğu gibi, bugün de ifade ettiği anlam gayet açıktır, Batı Avrupa demokrasilerinde 8 Mayıs'ı da bir "felâket günü" olarak ele almak isteyen güçlü politik çevrelerin bulunuşu trajik bir durumdur. Bir an için, bu konunun Avrupa'nın bir sorunu olduğunu düşünelim; ama bu noktadan hareket etmeye hazırlanırken, Yalta ile Potsdam'a "hayır" diyen NATO'nun Avrupalı üyelerinin, ABD politikasının etkisi altında olduğunu görüyoruz. ABD'nin bu politikasını, "Avrupalılık bilinci"nin yeniden canlandırılması uğruna uygulamaya koyduğu ileri sürülmektedir. Buna göre, Varşova Paktı'ndaki ülkelerin özgürlüklerine kavuşturulmasıyla, Avrupa'nın bütünlüğü yeniden sağlanacaktır. Sovyetler mi Avrupalıdır, yoksa ABD mi? NATO ülkeleri, Avrupalılık bilincini savunurken, bu anlayış içinde Varşova Paktı'nın Avrupalı üyelerinin yeri nerededir? Almanya'nın "Batı" sı mı Avrupalıdır, yoksa "Doğu" su mu? Ya da, bu sorular bir tarafa, "Avrupalılık bilinci" nedir? Sosyalist ülkeler, ancak Varşova Paktı'ndan çıktıkları zaman "Avrupalı" olacaklarsa, böyle bir talep, dünyayı altüst edecek gelişmelere davet çıkarır mı? Bir NATO ülkesi olan Türkiye'nin varlığı, "Avrupalılık bilinci" açısından ne anlama gelir? Bütün bu soruların nesnel bir tavırla ele alınıp tartışılması, en azından her iki anlaşmanın ve 8 Mayıs'ın kırkinci yıldönümleri nedeniyle önem kazanmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonucuyla ilgili gelişmelerin değerlendirilmesi hakkında, dünya basınına yansıyan görüşlere bakılırsa, sosyalist ve kapitalist bloklar arasındaki gerginlik ve düşünce ayrılıkları, 8 Mayıs'ın anılışında da etkisini gösterecektir. NATO ülkelerindeki bazı çevreler, faşizmin yenilgisiyle başlayan gelişmelere doğrudan cephe almayıp, örneğin, Yalta'nın değiştirilmesi ya da aşılması eylemlerini ileri sürmektedirler. (ABD ve İngiltere, Potsdam'ın hemen ertesinde, bu anlaşmadaki bazı maddeleri tanımadıklarını açıkladıkları ve Kurum Konferansı kararları, savaşın resmen bitişinden önce alındığı için, gündemde şimdilik Yalta bulunmaktadırlar.) Yalta'nın aşılması da, Avrupa'nın birliği, Avrupalılık bilinci ve özellikle "Doğu Avrupa halklarının özgürlüğü" gerekçeleriyle talep edilmektedir.

Eski yaraları açmak istemediği için Dachau'a gitmeyeceğini açıklayan Reagan, 18 Eylül 1984 tarih-

li Frankfurter Rundschau'un bildirdiğine göre, Yalta anlaşmasının değiştirilmesi için, ABD'nin özel bir misyon üstlendiğini ima etmektedir. Ona göre esas olan, "Doğu Avrupa'daki ulusların bağımsızlığının yeniden sağlanması"dır. Güvenlik uzmanı Brzezinski, "Foreign Affairs"ın Kış 1984/85 sayısında yayınlanan yazısında, söz konusu misyonun yerine getirilmesinde, Batı Avrupa devletlerinin inisiyatifi ellerine almaları zamanının geldiğini belirtmektedir. Bu tanınmış uzmanın konuyla ilgili bir konuşması Türkiye'de de yayınlanmıştır. 10 Şubat 1985 tarihli Cumhuriyet'in Siyaset 85 ekindeki çeviriye göre Brzezinski

şöyle demektedir: "...Daha az Amerika, daha fazla Avrupa demektir. Yalta'nın mirasını silcek süreci başlatma görevi, Avrupalılara düşer. Ben Fransa'nın bu çabada başı çekebileceğine inanıyorum.. Çünkü Fransa, kaderine yön verme ve Avrupa kimliğini tarihi bilincine sahip bir ülke.. Avrupa'nın bölünmüşlüğü'nün sürmesi istenmiyorsa, Avusturya ve Finlandiya türünde bir tarafsızlaşma tek çözümdür. SORU: Finlandiya'yı bir yana bırakalım, ABD'nin, İngiltere'nin Avusturya türünde tarafsızlaşmasına bile göz yumacağını düşünabiliyor musunuz.? CEVAP: İngiltere için değil, ama konfederasyon biçiminde birleşmiş bir Almanya'nın veya Polonya'nın, hatta Çekoslovakya'nın, Avusturya türü tarafsızlaşması pekâlâ olabilir.. Bir zamanlar "ayrılıkçı" davrandığı için Fransa'ya karşı tavrı alan Amerikalıların, Mitterrand döneminde bu ülkeye böyle önemli bir misyon yüklemek istemeleri hayli ilginç. ABD'nin Varşova Paktı ülkelerindeki bölücü ve kısırtıcı çalışmaları bilinmektedir. Brzezinski'nin sözlerine dikkati çeken asıl nokta, "Avrupalılık bilinci" adına

ILIK

Sargut Şölçün

8 MAYIS

Fransa'nın öne sürülmesi, hatta bir anlamda kıskırtılmasıdır.

Aynı gazetenin 31 Mart 1985 tarihli "Siyaset" ekinde, yine tanıdık bir kişiliğin, ama bu kez bir Fransız'ın (konuyla doğrudan olmasa bile dolaylı biçimde bağlantılı) açıklama malını okuyoruz. Yves Montand, Avrupa'nın Sovyetler'e karşı kendini nasıl savunması gerektiği sorusuna şöyle karşılık veriyor: "Böyle bir savunmayı gerçekleştirmek için, iki ülkenin önemi büyük: Fransa ve Almanya... kitanın coğrafi konumu, bu savunmanın temelini Federal Almanya ve Fransa'ya yapıyor." Montand'ın, Avrupa'daki politik gelişmelerle ilgili düşünceleri pek önemli olmayabilir; ne var ki, Avrupa'nın "korunması" söz konusu olunca bu Marsilyalı "solcu"nun, Fransa ile F. Almanya'nın adını vermesi, burada ele alınan sorun açısından ilginçleşiyor. Cumhuriyet'in 10 Şubat 1985 tarihli "Siyaset" ekini yeniden elimize alalım. Burada bu sefer, C. Candar'ın yazdıklarına göz atalım.

"En önemlisi, Yalta'nın kırk yıllık ömrü içinde Batı Avrupa'da olduğu gibi, Doğu Avrupa'da da 'Avrupalılık' bilinci beslenmeye ve oluşmaya başladı. 'Avrupalılık' bilinci, Avrupa ötesi güçlerden, deneyimli kitanın kendisini sıyırama arayışları olarak da tanımlanabilir. Bu noktada, Fransa-F.Almanya eksenini, bu eksenin Batı Avrupa politikasının biçimlenmesinde oynadığı pivotal rol önem ve değer kazanıyor." Gerçi tarafsız gazetecimiz, "Avrupalılık bilinci"nin tanımında biraz yanılıyor; ama ABD politikası açısından bu bilincin Avrupa'da hangi eylemler halinde biçimleneceği ve bunda hangi ülkelerin baş rolü oynayacağı konusunda, Pentagon'un görüşlerini başarıyla özetlemiştir.

Yalta ile Potsdam anlaşmalarının ve 8 Mayıs zaferinin yıldönümünde gündeme getirilen "Avrupalılık bilinci" bağlamında, karşımıza sık sık Fransa ve F. Almanya özel birer "görevli" olarak çıkıyor. Bu iki ülkedeki devlet yetkililerinin bu ko-

nuda ne düşündükleri henüz belli değil; büyük bir ihtimalle, ABD'den kaynaklanan bu öneriye sırt çevirmeyeceklerdir. Ancak, adı geçen ülkeler halklarının, böyle bir politika ya hemen "evet" diyeceği şüphe götürür bir varsayımdır. ABD'nin önderliğinde bir "Avrupalılık bilinci" hareketi. Neden ABD "Avrupalılık" uğruna böyle bir fedakarlığa katlanacak gibi görünüyor? Bir "Avrupalılık" ya da "Amerikalılık bilinci" var da, neden "Asyalılık" ya da "Afrikalılık bilinci" olmadı? Neden "Akdenizlilik bilinci" fazla yaşayamadı?. Acaba "Üç dünya teorisi" ne artık Amerikalılar mı sahip çıkıyor?. Sonra, neden Fransa ve F. Almanya? Hadi diyelim ki, F. Almanya, ABD'nin Avrupa'da en çok güvendiği yoldaşı ve vitrini olma durumunu koruyor; ama Fransa'nın özelliği ne? Belki de Brzezinski haklı; bu ülkenin, geçmişinden kaynaklanan bir tarih bilincine sahip olduğun doğrudur. Brzezinski haklı çıkarsa, bu yazı amacına ulaşmış sayılabilir. Şu "Avrupalılık bilinci", Pentagon buluşu olmadığı için, Avrupa'ya özgü bir geçmişle yüküldür.

Thomas Mann gibi "nesli tükenen" burjuvalardan olan Stefan Zweig, "Dünyanın Monotonlaştırılması" başlıklı kitabında, Avrupa'nın mânevi gelişmesini inceler: İnsan'ın kendi "ben'i olarak kalmasıyla (ya da kalmak istemesiyle) bir toplum içinde yaşaması arasında çelişki, adına hayat dediğimiz tarihi sürecin itici gücüdür. Avrupa'daki halklar da, bir yandan kendi benliklerini korumak isterken, öte yandan da duygu, irade, düşünme ve yaşama alanlarında, ezeli bir birleşme özlemi içindedirler. İkibin yıllık bu özlem yaratmıştır Avrupa kültürünü. Ancak bu özlem, tarih öncesindeki mitler dönemine götürülecek kadar eskidir. İncil'in daha ilk sayfalarında anlatılan Babil Kulesi efsanesi, insanlığın yaratıcı birliğinin ilk sembolik hikâyesidir. O zamanlar, üzerlerinde gökyüzüne gören insanlar, insan olmalarından kaynaklanan bir etkiyle ulaşılmaz varmak isterler ve ilk kez birlikte bir eser yaratmaya kalkarlar. Bir kent ve bir kule inşa edecekler; gökyüzüne yükseltecek bu kuleyle ebedileşeceklerdir. İnsanlık, balçık ve tuğlayla ilk eserini gerçekleştirdi. Ne var ki, birlik olduğu zaman insanlığın ne kâdir olduğunu gören Tanrı, iktidârını tehlikeye düşürmemek için, önlem alır. Bir gecede olan olmuş ve insanlar birbirinin dilinden anlamamaya başlamıştır. Çatışmalar çıkar, birlikte yaratılan eser terk edilir; herkes kendi kabuğuna çekildiği, kendini sevdiği ve kendi dilini konuştuğu için, Babil Kulesi harabeye döner. Sonra tarih çağları başlar, ama eski Yunan kültürü de dahil olmak üzere, gelip geçen toplumlar ve uygarlıklar, dünyaya birlik damgasını vuramamışlardır. Avrupa'nın gerçek anlamda politik ve düşünce birliği ise, ilk kez Roma'yla oluşur. Roma İmparatorluğu'nun kurmak istediği egemenlik o zamana kadar olduğu gibi sadece askerî güce değil, aynı zamanda, Latince de biçimlenen bir düşünce birliğine dayanmaktadır. Ve Imperium Romanum bunu başarmıştır

Bu durumda, Roma'nın yıkılması da, Avrupa kültürünün, oryantal ve Çin kültürlerinin genişine düşmesine neden olmuştur. Ancak bu anarşi ortamında bile, Avrupa'da birlik fikri kaybolmamıştır ve felâket ortamı kendi zıddını yaratarak birliğe kavuşulur. Yeni eserin adı Katolik Kilisesi'dir. Maddî olan yıkılmıştır, ama mânevi olan kurtulmuştur; yeniden yeşermeyi sağlayan tohum da Latince'dir. Manastırların katakombalarında keşişler tarafından saklanarak kurtulan Latince, hayatla bağlantısı kesildiği için, bir süre sonra, yine kendi zıddını yaratarak halklar arasında bir anlaşma engeline döner. Teolojinin gölgesinde buz kesen düşünce dünyası, üstüne serpilmiş ölü toprağından, Hümanizm Çağı'nda kurtulur. Erasmus, von Rotterdam, Bruno, Spinoza, Bacon, Leibniz, Descartes gibi "aynı cumhuriyetin yurttaşları" sayesinde, Avrupa uygarlığı yeni bir geleceğe uyanmıştır. Birbirlerinden binlerce mil uzaklıklarda yaşamalarına rağmen, o dönemlerin sanatçıları, düşünürleri ve şairleri, bugünkü uçaklar, demiryolları ve otomobiller çağından çok daha sıkı bağlarla birbirlerine bağlandırlar. Ama bu arada Reformasyon, Rönesans'ın darmadağın etmiş, birleşik Avrupa düşüncesine yine bir "torso" olarak kalmış; yaratıcılık, ulusal dilin çizdiği sınırlar içinde sıkışmıştır. Tarihi gelişme durmadığı ve yalnızca "teneffüs" yaptığı için, birlik çabası kendini yeni bir alanda gösterir. Avrupa birliğinin öncülerini, artık teologlar, filozoflar ve şairler değil, müzikerlerdir. Devrimler ve Napoleon savaşlarıyla yeniden ulusal sınırlar içine kapanan mânevi yaratıcılık, uluslarüstü olma çabasını sürdürür: "Her yerde yeni vatanlar yaratmakla uğraşıldığı bu anda, soğuk kanlı bir düşünür için, kendi zamanının üzerine çıkabilen düşünür için, vatan hiç bir yerdir ve her yerdir." (Goethe) Ondokuzuncu yüzyıl, duygularda ve eğilimlerde kolektifliğin iyice ortaya çıktığı dönemdir. Byron'un, Hölderlin'in, Puşkin'in lirik kötümserlikleriyle, 1848 devrimlerinin bütün Avrupa'yı baştan başa kaplaması rastlantı değildir. Aynı yüzyılın sonunda "Birleşik Avrupa Devletleri", artık politik (ve aynı zamanda politika üstü) bir talep olmuştur. Nietzsche: "Aya'nın küçük yarımadası" artık birleşmek zorundadır.

Stefan Zweig'in, 1932'de Floransa'da verdiği konferansa dile getirdiği bu görüşlere tamamen katılamayabiliriz. Öncelikle, kurduğu sisteminin duygusal baza dayalı yanının ağır basması, kafamızda birçok soru işaretinin belirmesine neden olmaktadır. Bu haliyle bile Avusturyalı sanatçı, "Avrupalılık bilinci"ni anlatırken, Antik kültürle Hıristiyanlık'a (ve de kapitalizme) dayalı burjuva ideolojisinin gelişmesini çizmektedir. Zweig'la biraz daha meşgul olalım, bazı ipuçları yakalayabileceğiz:

Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen önce, bir büyük düşünür ve sanatçı, yarattığı eserle birlik fikrinde ısrar etmektedir: Romain Rolland ve romanı "Jean Christophe". Bu

dönemin Avrupa'sının ortak bir kitabı yoktur. Jean Christophe, bu eksikliği uluslararası zıtlıklardan yola çıkarak gidermek ister. Kendisi bir Alman'dır, Paris'e gelir, herşeyi yabancı ve anlamsız bulur, ta ki bir Fransız dostu oluncaya kadar... Oliver, kendisine Fransız kültürünü kavramayı öğretir. Yaratıcı eylem, yaratıcı düşünceyle birleşmiştir (İşte Fransa ve Almanya yine karşımıza çıktı!). Ancak nihai uyum için yine bir şey eksiktir. Sonra Grazia ile sembolize edilen İtalyan dehasının olgun özelliği ile, bu eksiklik de tamamlanmıştır. Bu üçlü sayesinde, Jean Christophe bir "Avrupalı" olmuştur. İç özgürlüğün yüceliğine erişilmiş, gururu aklın hizmetine veren adalet sağlanmıştır.

Zweig'in Rolland'ın romanıyla ilgili bu yorumuna egemen olan iyimserlik, Babil Kulesi'ni ve Roma'yı yerle bir eden birinci büyük savaş yüzünden bile kaybolmuyor. Abart-

ma gibi gelebilir, ama sanatçı biraz gayret etseydi, marksizmin kaynaklarını bile bu "Avrupalılık bilinci" içinde bulabilecekti; ancak, 1917'yi atlayan Zweig'tan böyle bir politik bilinci bekleyemeyiz. "Nesli tükenen" burjuvalardan sayılan Zweig'in (ki Romain Rolland da, Zweig'la birlikte verdiği barış mücadelesi ve hümanist geleneğe bağlılığıyla, aynı türe girmektedir) savunduğu "Avrupalılık" ile Pentagon'da tezgâhlanan "Avrupalılık" arasında büyük bir fark olduğu bellidir. Stefan Zweig faşist barbarlığa dayanamayıp intihar etmeseydi, 8 Mayıs 1945'de (Avrupa toprağının ürünü olan) hümanist geleneğin kurtulduğunu görecekti. Ve o zaman, büyük bir ihtimalle, bugünü gerçekleştirenleri kendi kronolojisinde saygıyla anacaktı. Hele Reagan ve Breznevski gibi düşünenlerin söylediklerini duysaydı, herhalde şöyle diyecekti: "Bugün yaşayan herkes 8 Mayıs'ı kutlama

hakkına sahip değildir!" Çünkü, "Avrupalılık bilinci" diye formüle edilen, aslında hümanist geleneğin kendisidir; düne kadar, haklı olarak sahip çıktığı bu geleneği, burjuva ideolojisi, bugün artık istemese bile, çağdaş sahiplerine, savaş çıkararak değil, ama savaş bitiren güçlere devretmek zorunda kalmıştır. Bilim ve Sanat'ın 36. sayısında (1983) Tomris Uyar, Türkiye gibi savaş kültüründen yoksun ülkelerin ödeyeceği bedeli anlatırken şunu yazmıştı: "Sanıyorum, çok uzun bir süre, kutsal barışı savunurken bile, savaşa gönderme yaparak ödenecek bu bedel." İşte, aynı şeyi bu yazıda yapmış oluyorum. Yalnız, bu, sadece Türkiye gibi ülkelere özgü bir durum değil galiba. Heinrich Böll, F.Alman bir yazar ve 8 Mayıs nedeniyle oğullarına yazdığı mektupta şöyle diyor: "Askerler -ki onlardan biri de bendim-, aslında, savaşta kendilerini karşı karşıya getirmişlerdir."

değil, onları savaşa gönderenleri şikayet etmelidirler." (Die Zeit, 15 Mart 1985)

Avrupalılar ve Amerikalılar, şu ya da bu biçimde Yalta'yı anılar ve 8 Mayıs'a hazırlanırken, Türkiye'de neler yapılacak diye ister istemez merak ediyoruz. Üniversitelerin birinde olsun, Yalta ve 8 Mayıs'la ilgili bir "bilimsel" toplantı düzenlenemez mi? Hazır "Ermeni terörü", "Bulgaristan'daki Türklere yapılan baskılar" ve "NATO'yu tanıtmak" gibi konuları içeren toplantılarla üniversitelerimiz dış politikaya açılmışken. 8 Mayıs'tan ne anladıklarını, bir de YÖK'ün bilimcileri dile getirselere.. Kaldı ki, Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı, NBC Televizyonu'na verdiği demeçte, "Amerika'nın güvenliği açısından, Türkiye'nin güçlü olması gerekir" diyerek "Avrupalılık bilinci"nin güzel bir örneğini de vermiştir. ●

Saman Sarısı

40-45 şiirleri

vakit hızla ilerliyordu yaklaşıyordum gece yarlarına
çıkıldılar önüme ansızın
oraları gündüz gibi aydınlıktı ama onları benden başka
gören olmadı

bir mangaydılar
kısa konçlu çizmeleri pantolonları ceketleri
kolları kollarında gamalı haç işaretleri
omuzları omuzlarında miğferleri vardı ama başları yoktu
omuzlarıyla miğferlerinin arası boşluktu
hatta yakaları boyunları vardı ama başları yoktu
ölümlerine ağlanmayan askerlerdiler
yürüdük
korktukları hem de hayvanca korktukları belli
gözlerinden belli diyemem
başları yoktu ki gözleri olsun
korktukları hem de hayvanca korktukları belli
belli çizmelerinden
korku belli olur mu çizmelerinden
oluşuyordu onlarınki
korkularından ateş etmeğe de başladılar artırsı arasız
bütün yapıları bütün taşıt araçlarına bütün canlılara
her sese her kıvıltıya ateş ediyorlardı
hatta Şopen sokağında mavi balıklı bir afişe ateş ettiler
ama ne bir siva parçası düşüyor ne bir cam kırılıyor
ve kurşun seslerini benden başka duyan yok
öfiller bir SS mangası da olsa ölümler öldüremez
ölüler dirilerek öldürür kurt olup elmanın içine girerek
ama korktukları hem de hayvanca korktukları belli
bu şehir öldürülmemiş miydi kendileri öldürmeden önce
bu şehrin kemikleri birer birer kırılıp derisi yüzülmemiş miydi
derisinden kitap kabı yapılmamış mıydı yağandan sabun
saçlarından sicim
ama işte duruyordu karşılığında gecenin ve buz gibi esen
yelin içinde sıcak bir francala gibi
vakit hızla ilerliyordu yaklaşıyordum gece yarlarına

...
NAZİM HİKMET

Önemli Görev

Akşam olup da
ışıkları ölünce kentlerin
gündüz "ağaç" denilen
kara iskeletler
taşımaya başlayınca gökleri
uyanır ölü askerler.

Hafif ıslak taşlar üzerinde
başlar yürümeye.
Dost ve düşman olarak
düşmüşlerdi vaktiyle o sokaklarda
benzinle tutuşturup birbirlerini
fosforlu mermilerle vurmuşlardı
bedenlerinin her köşesini.

Şimdi yürüyorlar taşların üzerinde
kentler sessizken
duyasınız diye.
Çünkü korkuyorlar
yükarda, evlerinizde
trende
otomobilde
köprüde ve kuledede siz
meşgulsünüz diye
unutmakla
unutmakla

GUNTER KUNERT

Türkçesi : GÖRHAN UÇKAN

"...Sene 1941 değil artık sene 1945.

Moskova kapılarında değil artık Berlin kapılarında dövüşüyor seninkiler..."

Nâzım Hikmet

"...Ankara radyosu:

"On güne kalmaz," dedi "Führer'in tankları Moskova'da geçit resni yapabilir." Halil biliyordu ki yapamazlar..."

Nâzım Hikmet

1 Eylül 1939'da Hitler'in askerleri Polonya'ya girdiği ve iki gün sonra Fransa ile İngiltere'nin Almanya'ya savaş ilân ettiği zaman Sovyet-Fin savaşı henüz başlamamıştı. Alman uzmanların verdiği bilgilere göre silâhlı Fin güçleri, Leningrad'a 30 km yakındaki sınırda büyük yığınak yapıyordu. Bir yandan okyanuslar ötesinden ABD, öte yandan İngiltere ve Fransa Fin yöneticileri "arkanızda biz varız!" örneği sözlerle destekliyorlardı. Kasım ayında beklenen Sovyet-Fin savaşı patlak verdikten sonra ABD, Fransa ve İngiltere, Finlandiya'ya her türlü askeri, ekonomik ve "ahlâki" yardımı yapmaya hazır olduklarını açıkladılar. Aynı zamanda "Yıldırım Savaşına" başlamış olan naziler, sanki unutulmuş gibiydiler. 28 Ocak 1940'da İngiliz hükümeti, göçmen Polonyalılardan oluşan ve Fransa ile İngiltere'de eğilecek bir gücün Finlandiya'ya gönderilmesi önerisini gündeme aldı. Söz konusu güçler, Petsamo-Murmansk bölgelerini işgalde kullanılacaklardı. Bu öneri daha sonra İskandinav ülkelerinden destek görmeyince askıya alındı.

İngiliz ve Fransız yöneticiler, resmen savaş ilân ettikleri Almanya'ya değil, Sovyetler'e karşı savaş tasarılarını sirdürdüler. 5 Şubat 1940'da İngiliz-Fransız Müttefik Devletler Üst Konseyi, her iki ülkenin askerlerinden oluşacak 100000 erlik bir orduyu aynı ayın sonunda Finlandiya'ya yola çıkmaya hazır hale getirme kararı aldılar. ABD'nin Fransa büyükelçisi William Bullitt, Fransa'nın Sovyetler'e karşı tutumunu, "diplomatik ilişkileri bozmadan ve savaş ilân etmeden ama elden gelirse Sovyetler'i toplar ile darmağın etmeye hazır," olarak tanımladı.

İngiliz tarihçi Alan J.P. Taylor durumu şöyle dile getiriyor: "Finlandiya'ya güç gönderme konusundaki gerekçelerin nesnel incelemeden geçirilmesi gerekir. Büyük Britanya ile Fransa'nın, Almanya ile savaş halindeyken Sovyet Rusya ile de savaş çıkarmak istemeleri, bir deliliğin belirtileri gibidir; bu girişim, savaşın anti-bölsevik olay haline getirerek Almanya ile savaşın unutturulması ve hatta bitirilmesini içeren sinsi bir plândır."¹

Bu girişim de, daha önceki gibi yürümedi. Özellikle İngilizler, bir kez daha başlatıkları politikayı sonunda bıraktılar.

Ama Sovyetler'e saldırma tasarılarından vaz geçmemişlerdi. 28 Mart 1940'da Londra'da altıncı kez toplanan Müttefik Devletler Üst Konseyi, İngiltere'nin o zamanki başbakanı Chamberlain, Chur-

chill ve Fransa'nın yeni başbakanı Paul Reynaud ve çeşitli yüksek rütbeli subayların katılımıyla Sovyetler'e bu kez de güney sınırlarından saldırma konusunu ele aldı. Fransızlar, Sovyetler'in Kafkasya'daki petrol tesislerini bombalamaktan yanaydılar. Chamberlain, bunun Sovyetler ile savaş çıkarılması demek olduğunu söylemiş üzerine şimdilik Orta Doğu'da on beş bombardıman uçağı bulundurmakla yetinilmesi kararını aldılar. Fransız generaller, bu sayının 100'e çıkarılması halinde Sovyetler'in Bakü ve Gronzy'deki petrol tesislerinin tümünün, Kara Deniz'deki limanlarının da yüzde otuzunun yerle bir edilebileceği görüşünü belirttiler.² 4 ve 12 Nisan 1940'da toplanan Fransa bakanlar kurulu, bakanların çoğunun onayı ile bu tasarıyı kabul etti. Oysa bakanlar kurulu ikinci kez toplandığında, Alman güçleri Danimarka'yı ele geçirmiş, Norveç'i de işgal etmeye başlamışlardı. Yine de Fransız yöneticiler, gündemde Sovyetler'e saldırma görüşlerini, kapılarına dayanan tehlikenin bilincinde değilmiş gibi davranıyorlardı. Daha sonra kendi orduları, Almanlar karşısından çabucak silahları bırakınca, bu yanlışlarının nereye vardı-

ğını ancak anlayabileceklerdi.

Ne ki her iki ülke de, bu istekleri geri çevirdiler. Bu durumda Müttefik Devletler Üst Konseyi'nin savaş komitesi, 26 Nisan 1940'da Sovyet Kafkasyası'na Romanya'yı iş olarak kullanarak saldırma önerisini tartıştı. Bu kez Romanya Krallığının yöneticileri, Sovyetler ile doğrudan doğruya çatışma tehlikesi ile, İngiliz ve Fransızlar ile işbirliği sonucu Hitler'i kızdırma riskini göze almayı yacaklarını belirttiler.

Sözünü ettiğimiz her iki girişim de, II. Dünya Savaşı'nın eşliğinde bir avuç tutucu yöneticinin, kendi halklarının güvenliğini nasıl hiçe saydıklarının kanıtlarıdır. 1947'de İsveç'e yayınladığı Beyaz Kâğıt'ta İngiltere ile Fransa'nın, Bakü'ye yönelik ve Finlandiya topraklarını kullanan bir saldırının tüm hazırlıklarını yapmış oldukları açıklandı.

Charles de Gaulle anılarında bu girişimleri "Sahte Savaş" olarak adlandırıyor. De Gaulle'e göre Paris, "Rusya'ya saldırma tasarları ile meşgulü -ya Finlandiya'ya yardım yolu ile, ya da Bakü'yü bombalay-

1940'da başa geldiğinde en yakın müttefiki Fransa yenilmişti. Bu durumda, tarihin en koyu anti-komünistlerinden olan Churchill, Sovyetler olmadan nazilerin yenilemeyeceğini anlayarak, İngiltere'nin bu ülkeyle olan ilişkisini düzeltmeye başladı.

Gördüğü gibi Avrupa'nın en etkili devletlerinden ikisi, kendi dar görüşlü yöneticileri yüzünden hem halklarının verdiği kaybı kat kat artırmışlar, hem de insanlığın yaşadığı en büyük trajedinin gereksiz yere uzamasına neden olmuşlardır. İdeolojik yanlışların, kategorik saplantıların ne büyük zararlara yol açtığının bundan güzel ve yeni örneğini bulmak güçtür. Bunun değerlendirilmesini yaşadığımız günlerde doğru olarak yapmanın önemi ortada. Avrupa'da NATO ülkelerinin birbiri ardına topraklarını nükleer başlıklı füzelere açtıkları şu sıralar, Reagan'ın ağzından konuşan birçok devlet yöneticisi, kendilerine karşı yıllardır tek bir saldırganlığı görmedik-

II. DÜNYA SAVAŞINDA FRANSA VE İNGİLTERE'NİN YANLIŞ HESAPLARI

Gürhan Uçkan

Fransa ve İngiltere, Sovyetler'e güneyden saldırma tasarıları için Türkiye ile İran'dan olumlu yanıt alacaklarını umuyorlardı. İngiltere ve Fransa, deniz güçlerinin ve özellikle denizaltılarının boğazlardan geçmesine, Orta Doğu'dan kalkacak uçaklarının Türk ve İran göklerinden uçmasına söz konusu ülkelerin izin vereceklerinden emindiler. Üstelik Fransızlar, gerekirse Türk ordusunun kendilerine karadan da yardımcı olacağı görüşündeydiler.

rak ve İstanbul'da iş edinerek; Alman tehlikesi geri plânda kalmıştı." Fransızlar, Sovyetler ile olan ticareti neredeyse sıfıra indirdiler; yaklaşan Hitler tehlikesine karşı Sovyetler ile dayanışma yapmak yerine, onları en önemli düşman olarak görmeyi yeğtediler. Fransa'nın Hitler orduları karşısında yenilgisinin birinci sorumlusu olan Paul Reynaud, anılarında bunun çok büyük bir hata olduğunu kabul ediyor. Eski başbakanı göre bu hata, "Fransız diplomasisinin Waterloo'su idi."

Churchill hükümeti 10 Mayıs

leri Sovyetler Birliği'nden "insanlık için en büyük tehlike" olarak söz etmekte. Çok değil, 40 yıl önce aynı hatayı yapan babaları, gerçek "insanlık için en büyük tehlike"nin kimden geldiğini çok geç anladılar. Şimdi saat on iki olmadan dileğimiz, bu yanlışın bir kez daha yapılmasının önlenmesidir. Çünkü böyle bir yanlış, insanlık için son kez demek olacaktır.

1. Taylor, A.J.P., English History 1914-1945, Oxford, 1965, s. 469
2. A History Of Second World War, 1939-1945, Vol. 3. Moskova, 1974, s. 37

1940 dolaylarında, işgal altındaki Fransa'nın ve dünyanın öteki ülkelerinin şair, yazar, denemeci ve filozoflarını yayınlayan Fontaine (İşgal sırasında Cezayir'de, daha sonra Paris'te yayımlandı) dergisinin yöneticisi Max-Pol Fouchet şöyle diyordu: "En yüce şiirin her zaman bir bilinç değeri vardır." Derginin yayımlandığı 63 sayı boyunca ve daha sonra edebiyatı eylemle uzlaştıran Max-Pol Fouchet'nin her zaman coşkulu bir yazınsal "nitelik" savunucusu olduğu görülmüştür. Eylem yazınında "nitelik" in önceliği bulunmadığını sananlara, inananlara Fouchet'nin durum ve eylemi etkili bir yanıt oluşturmaktadır.

İşgal döneminde özgürlük ve bağımsızlığın, dolayısıyla bunların savunucusu ve savaşçısı olan Direnmenin ("La Resistance", "Mukavemet hareketi") sözcülüğünü yapan Fontaine'nin kolleksiyonunu karıştırdığımız zaman şu imzaları görebiliriz: Louis Aragon, Rene Char, Paul Eluard, Pierre Emmanuel, Pierre-Jean Jouve, Max Jacob, Henri Michaux, Pierre Reverdy, Saint-John Perse, Jules Supervielle, Tristan Tzara, vb.

Bu şiir anlayışları az-çok birbirinden farklı şiirleri bir araya getiren güç neydi? Bu bir araya geliş, edebiyatın eylemle birleşip yüksek düzeyde bir şirsel ürüne dönüşmesi, çok yüce bir amaçtan kaynaklanıyordu: En başta bozgunun reddi; ama yalnızca bozgunun reddi değil, bozgun düşüncesinin de reddi; insan olan'ın insan dışı olan'a karşı direnmesi; şiiri umut kaynağına, özgürlük bayrağına dönüştürme bilinci. Böyle bir amacı savunan Fontaine'de daha sonra Arthur Adamov, Samuel Beckett, Emmanuel d'Astier gibi yazarların da ilk kez yayınlandıkları görülecektir. Yıllar sonra ilk sayının yayınlanış mucizesini anımsayan Max-Pol Fouchet, "Şiir bizim düşmanı alaya aldığımız çetemizdi," diyecektir. Ve Fontaine dergisi şairlerinden yıllar sonra (1978) yapılan bir kitabın önsözünü şu cümlelerle bitirecektir: "Fontaine, dostlarımız ve benim için her zaman bir gençlik oldu. Bu nedenle bu hem eski hem de yaş tanımaz sayfaları günümüz gençliğine önderlikleri ve bir bağ kurdukları için Jean ve Michel Breton'a şükran duyuyorum; çağdaşlarımız yüzünden bunca hayal kırıklığına uğradıktan sonra, kendilerinden, şiir yoluyla ve şiirin başta başkaldırılmak üzere her türlü biçimiyle, yeni bir umut filizlenmesi ve dirilişi beklediğim günümüz gençliğine ulaştırdıkları için..."

Konumuz elbette Max-Pol Fouchet'nin yaşamı değil, ama bu yaşam bir umutla birlikte şiirin yükselişine ve hayal kırıklıklarına da tanıklık ediyor.

"Gerçekte, Fransız Direnme şiiri, 1939'dan önce şiire egemen olan ve onun gelişmesini engelleyen anlayışlara karşı, güçlü, doğrudan ve kesin bir protesto idi. Bununla birlikte, bu şiirin kendisine katılan şairlerin eski şiirlerinin bir çok niteliğini taşıdığı ve zorluluklardan doğan bir çalışma olduğunu belirtmek gerekir." (Aragon, J'abats mon

jeu.) Aragon durumu birkaç satırla özetliyor ama biz biraz açmak zorundayız: Birinci dünya savaşı ile ikincisinin başlangıcı arasındaki dönemde Fransız şiiri büyük bir bunalım yaşamıştır. Bu dönemde Dadaizm, Gerçeküstüçülük, Letrizm gibi akımların ortaya çıktığı, biçim araştırmalarından yola çıkan birçok şairin şiiri hokkabazlığa vardıkları, şair-okur (toplum) ilişkisini hiçe saydıkları, okurun beklentilerini umursamadıkları görülür. Gerçekte, öteki iki akımdan ayırmamız gereken ve şiire büyük olanaklar sağlayabilecek olan Gerçeküstüçülük, ne yazık ki, "hezeyan"la özdeşleştirilerek dönüşsüz bir çıkmaza girdi. Oysa gerçeküstüçülüğün başlıca amaçlarından biri insanı özgürleştirmektir. Ama gerçeküstücü şairlerin çoğu "insanın özürleşmesi"nden, insanın siyasal, ekonomik ve inancsal özgürlüğünü değil, şiirin uyuşturucu olarak bilincini ortadan kaldırmasını anlıyorlardı. Şiirin ve şiirin bu trajik dönemini, daha sonra Direnme Hareketi'ne katılacak olan birçok şair (Aragon, Eluard, Robert Desnos, Tristan Tzara, vb.) yaşadılar. Bu şairlerin Direnme Hareketi'ne katılmasıyla yapıtlarının içeriğinde ve biçiminde oldukça önemli değişiklikler oldu. Ama asıl değişiklik içerikteydi: Şiirin ve şiirin tarihsel ve toplumsal sorumluluklarının bilincinde olan bir içerik! Bu geleneksel Fransız şiirinin (Villon-Hugo çizgisinde gelişen şiirin) dirilişiydi. Aragon'un da dediği gibi, bu şairler geçirdikleri büyük içeriksel evrim karşın kendi biçimsel niteliklerini büyük ölçüde sürdürdüler (bunun en iyi örneklerinden biri Rene Char'ın şiirleridir). Yani her şair kendi dili, kendi biçimi ile Direnme Hareketi'ne katıldı. Ama en büyük evrimi Aragon ile Eluard geçirdiler: "Hezeyan" içeriginden, "otomatik vazi"dan gelip, hem biçim, hem de içerik olarak, Fransız şiirinin ana damarı ile birleştiler ve o zaman günümüzün büyük ve benzersiz Aragon ve Eluard'ı oldular.

Fransız Direnme Şiiri, yalnızca şairlerin yazdığı şiirlerden oluşmaz: Bu şiir aynı zamanda, bu bağlamda yazılmış anonim şiirleri, halk şiirlerini, şarkıları, hayatının belli bir anında duygu ve düşüncelerini şiir yoluyla dile getirmek istemiş olan insanların, siğünlerin, tutsakların, mahkumların, direnme hareketi savaşçılarından da şiirlerini kapsar. Bunlara bir örnek verecek olursak: Bir yeraltı gazetesinde yayınlanan bir imzasız şiir "ŞAIRİN GÖREVİ" ni (şiirin adı) şöyle tanımlıyor:

"Hayır, hakkın yok gül-bülbül şarkısını söylemeye,
Hayır, hakkın yok ilkbahar meltemlerini söylemeye,
Hayır, hakkın yok eski güzelliği anıp söylemeye.

.....
Ama söyle acının, hapisanelerin şarkısını,
Söyle zindanları, işkenceleri söyle,
Söyle adlarından da büyük ölenleri"

Gerçekte uzun bir şiir, halkın şairden ne beklediğini göstermesi

DİRENME

Özdemir İnce

bakımından da çok önemli. Fransız ozanlarından çoğu halkın kendisinden beklediği şeyleri yerine getirmek için gözünü kırpmadan onun saflarını seçti. Aragon ve Eluard, kelle koltukta, yaşamlarının en güzel şiirlerini yazdılar ve bu eylemleri sırasında, yukarıda da belirttiğimiz gibi, büyük Fransız şiirinin ana damarıyla buluştular. Rene Char direnme hareketinin bölgesel komutanlarından biriydi, biraz kapalı da olsa, direnme hareketinin en etkili şiirlerini yazdı. 22 Şubat 1944 günü gestapo tarafından yakalanan Robert Desnos, Terezin esir kampına gönderildi ve 8 Haziran 1945 günü orada öldü. Max Jacob 1944'de Nazilerin elinde öldü. Saint-Pol Roux'un ölümlünden, kızını yaralayıp hizmetçisini öldüren Alman as-

kerleri sorumludur. Ve bu örnekler çoğaltılabilir.

Fransız şairleri işgal döneminde takma adlarla, derme-çatma basınevlerinde gizlice basılıp dağıtılan şiirler yazdılar. Bu şiirleri yazmak, basıp yaymak kadar okumak da tehlikeliydi, ama bu şiirler büyük bir yaygınlık kazandılar ve Fransız şiiri onurlandı, büyüdü, yüceldi. Çünkü Fransız şairleri halkla özdeşleşmişlerdi, halkın yerine geçmiş, beş duyusunu ödünç alıp ödünç vermiş, halkın sözcüsü durumuna yükselmışti.

Ama bu böyle sürüp gitmedi. Kurtuluşun sonra, Fransız Direnme Hareketi'nin öncülleri nasıl politik (hem iç, hem uluslararası) engel ve muhalefetle karşılaşırsa, Diren-

me'nin şairleri de kendi ortamlarında Çin duvarlarıyla kuşatıldılar. Ne gariptir: Sanatçıların halkın gözü-kulağı-dili olması "bir kısım insanlar" tarafından aneak savaş zamanlarında beklenir ve istenir. Onun bir direniş öncüsü, düşman karşısında özgürlük savaşçısı olması kabul edilir ve bundan dolayı (belki) onurlandırılır. Ama savaş bitip (sözde) barış dönemi gelince, sanatçının böyle işlere burnunu sokmaması, savaş sırasında yüklendiği görevleri (gerçekte en asli görevleridir) bir gömlek gibi üzerinden çıkarması, kendi fildişi kulesine kapanması istenir. (Savaştan sonra Fransız Direnme Hareketi'nin öncüleri, ideolojile-

ri nedeniyle, en kısa zamanda Fransız politik sahnesinden uzaklaştırıldılar. Şiiri destekleyen orta ve küçük yayınevlerinin 1948-1950 arasında kapanmak zorunda kalması, Direnme döneminde Yazarlar Ulusal Komitesi'nde toplanan yazarların işbirlikçi yazarlarla aynı yerlerde yazmayı reddetmeleri, birkaçı dışında Direnme şairlerini yayınlanmamaya mahkum etti.) Bunun böyle olmasını isteyenler gene o "bir kısım insanlar" dir, ama ne yazık ki bunun böyle olması gerektiğine bazı "saf" sanatçılarla, bazı "bön" okurlar inandılar. (Kurtuluş'tan sonra büyük yayınevleri eski alışkanlıklarına döndüler ve sorumlu, eylemci, gele-

nelssel şiire kapılarını kapattılar; hele Andre Breton'un ABD'nden geri dönmesiyle birlikte Gerçeküstüçlük ve Letrizm'i olağanüstü desteklemeye başladılar.) Savaş döneminde kitlelerin mal olan şiir, giderek, geriledi geriledi ve 500-750 okurluk küçük bir azınlığın ilgisine mahkum oldu.

Fransız şiirinin son kırk yıllık kısa öyküsü aşağı-yukarı budur: Sanki iğdiş olmuş gibidir. Gene de en çok okunan şairler bir zamanlar Fransız halkıyla sıcak ilişkiler kurmuş olan şairlerdir (Aragon, Prevert, Eluard, Apollinaire ve daha eskilerden Hugo "Baba").

Gerçekte, Jacques Gaucheron'un dediği gibi, Direnme şiiri "Fransız şiirinde bir parantez değildir." Peki nedir? İhanete uğramış, ezilmiş, işgalcilere ve katillere karşı ayaklanmış olan bir halkın bilinci olmuş bir şiirdir. Jacques Gaucheron, "Açıkça söyleyelim, diyor, bizim şiirimizde, bizim şiir geleneğimizde parantez içine yazılan şiir 'Direnme Şiiri' değildir. Parantez içine yazılan, kendini dar estetik araştırmalar açmazına kapatan ve geçtiğimiz son on yıl boyunca (1974 öncesi. Ö.L.) en yeteneklilerine varıncaya kadar şairlerimiz, genç şiirimizi kötünim eden hermetik (anlaşılmaz, kapalı) şiirdir. Bütün büyük yazarların ifade güçlerini ortaya konu ve duyarlıklardan aldıkları bu ülkede, beylik olmak korkusu şairi yalnızca büyük temalardan ya da yalın duygulardan değil, aynı zamanda anlaşılır olmaktan da uzaklaştırdı." Dostum Jacques Gaucheron'un bütün yazısını aktarmamın olanağı yok. Ama özet şu: Büyük yayınevleri Direnme şiiri geleneğine bağlı şairlere kapılarını kapattı; aynı şairler radyo ve televizyonun olanaklarından yararlanma olanağı bulamadılar. Yani halkla araları engeller sokuldu. Öte yandan, hermetik şairler kendilerine sunulan bütün olanaklara karşı, Fransız şiirinin geleneğinin dışında kaldıkları, okuru yok saydıkları, şiiri kendi kendinin amacı yaptıkları için halkı kendilerinden uzaklaştırıp "okursuzluk" a mahkum oldular. Durum budur!

Buradan bir genellemeye geçerek yazımı bitirmek istiyorum: Savaş sırasında "bazı insanlar" ülkenin kurtuluşu için şairin sözüne gereksinimi vardı. Barış gelince, "Öküz öldü ve ortaklık ayrıldı". Oysa Fransa'daki şairin, Batı'daki şairin görevlerinin değiştiğini doğrulayıp kanıtlayacak bir topludurum, savaş sonundan bu yana, hiçbir zaman gerçekleşmedi. Savaştan hemen sonra yaşamaya başlanan "Soğuk Savaş" Kore, Cezayir, Vietnam ve Orta-Doğu savaşları, Afrika ve Latin Amerika'da yaşanan trajediler; savaştan bu yana büyük bir hızla gelişen ve insanları uzaktan yönetilen oyuncak bebekler durumuna indirgemek isteyen kitle iletişim araçları, bilgisayar egemenliği, videolar; nükleer silâhlanma, uzayda yıldızlar savaşı... bütün bunlar Direnme Şairi'nin görevlerinin sona ermiş olduğu savlarını kökünden yalanlıyor. İnsan bugün her zamankinden daha büyük bir tehlike altındadır, çünkü insanlık "insanlık"ının elinden alın-

ması tehditini yaşıyor. Ama şairler diyorlarki: "Bunlar senin işin değildir. Sen kendi fildişi kulünde sözcüklerle oynaya, oyalan.. Çünkü yazınsal yaratı ilk önce bir dil sorunudur.." Ne yazık ki zavallı şair, zavallı yazar inanıyor buna ve başlıyor oynamaya, oyalanmaya. Yazınsal yaratının dile dayanmasını, yazının dile indirgenmesi anlamına gelmeyeceğini, bu yaratı sürecinde "dilden önce" ve "dilden sonra" evrelerinin bulunduğunu, her zaman bulunmuş olduğunu ve her zaman bulunacağı unuttuyor; ve sözün ve dil'in içeriğine sırtını dönerken insana da sırtını dönmüş olduğunu unuttuyor. Ama sırtını döndüğü o "insanlık"ı tehdit altında olan insan onu ilgisinden yoksun bıraktığı zaman, o okur-insan'ı suçlamaktan da geri kalmıyor. Öylesine yalnız ve bu yalnızlık nedeniyle öylesine mağrur(!) ve saldırgan ki Victor Hugo, Walt Whitman, Emerson, Ginsberg, Ferlinghetti, Neruda, Ritsos, Aragon, Eluard, Lorca, Guillen, vb., şairlerin kendisinden neden on binlerce, yüz binlerce kez daha fazla okunduğunu bir türlü anlayamıyor. Biraz nesnel dünyaya bakabilse, "duman altı"ndan kurtulabilse, kendi üzerine düşen görevi üstlenen Pink Floyd, Bob Dylan, Leonard Cohen, Genesis gibi şarkıcı ve toplulukların neden gençlik katmanlarıyla yakın ilişkiler kurabildiklerini belki anlayabilecek, ama olan-biten burun kıvrırdığı için için can alıcı noktasını ("Başkaldırıyı") farketmesi olanaksız...

Bunlar arasında genç Fransız şiirinin aldığı nokta: "Direnme Dönemi Şiiri'nin görevini tamamlamış olduğuna inanmış olması. Ne var ki bu aldanış ona çok pahalıya mal oldu: Çünkü şu anda Fransa içinde ve dışında, "söz"ü, "dil"i ve "ses"i olan şairler arasında bir tane 1920 ve 30 ve 40'larda doğmuş Fransız şairi yok. Ama "Direnme"nin ruhuna sahip çıkıp geleceğini sürdüren yaşadıkları Güney ve Kuzey Amerikalı, Asyalı, Afrikalı şairler büyük bir ağırlık kazanmaya başladılar.

"Kurtuluş'ta, 1939-1944 döneminin büyük şiirinin, Fransa'da ve yabancı ülkelerde, tümüyle şiirsel sorunun içinde yer aldığı ve ona teorik ve pratik bağlamda yüksek düzeyde öneriler getirdiği kesinlikle anlaşıldı. Şiir, büyük bir değişim geçirmesi bir yana, bütün yazınsal hayatın en etkili, en canlı etkinliği durumuna gelmişti. Halk, hiç kuşkusuz, savaş sırasında kalemini düşmanın emrine vermemiş olan yazarlara karşı büyük bir gönüllü du-yuyordu, ama şairlerin bambaşka, ayrıcalıklı biryeri vardı; çünkü bütün kaynaklarıyla büyük ulusal geleceğe bağlanan şiir, sonunda özgürlüğünü kazanmış olan halkın ruhuna uygun düşüyordu." (Jacques Gaucheron, "Fransız Şiirinin Büyük Bir Anı").

Ve Jacques Gaucheron'un sözü-nü ettiği gelenek, genellikle yanlış anlaşıldığı gibi (ya da öyle anlaşıl-mak istendiği gibi) yalnızca biçimle ilgili değildi; o gelenek bir davranış geleneğiydi, yani direnme geleneğiy-di.

ve ŞİİR

TÜS

Başlangıçından beri aynı dü-
şünce yapısında erkeklerden
oluşma militan bir topluluk
olan Nasyonal Sosyalist ha-
reket kadına neredeyse hiçbir hak
tanınamıştı. 1921 yılının ilk aylarında
üyelerin yaptığı ilk genel
toplantıda 'bir kadının parti yeder-
liğine yükselmesi ve yönetim kuru-
luna girmesi kesinlikle kabul edile-
mez' bağlaşıklık kararı alınmıştı. Füh-
rerlexikon, ya da yederler indeksi,
çoğu önemsiz insanlardan oluşan
sayısız ad arasında bir tek kadına
yer vermiyordu; ve Üçüncü Reich'
in daha sonraki yıllarında, her iki
cinsiyetten milyonlarca insanın ka-
yıtlı bulunduğu kuruluşlara karşın,
kadın politikada gerçek anlamda
temsil edilmiyordu.

Resimler, anıtlar, heykeller ve
aynı zamanda amatörce ama resmen
desteklenen 'gerçek milliyetçi şiir'
lerde, erkek bir kahraman gibi işle-
niyordu. Kendi toprağında cesur
bakışlarıyla güneşin doğuşunu izler-
ken ya da bacakları ayırık, dimdik
ayakta, güçlü-çiplak göğsüyle ha-
yatın tüm güçlüklerine karşı ko-
yar gibi gösteriliyor, uzun boylu,
iri göğüslü karısı da ona yaslanıyor-
du. Kadın da yiğit ve cesur, fakat
aynı zamanda şevkli ve yorul-
maksızın doğurduğu çocukları ara-
sında engin ve neşeli bir yaratık
olarak betimleniyordu. Erkek
terinin buharında yoğunlaşmış ve
soyulu bu dimdik duran sarışın köylü
güzel Nasyonal Sosyalist öğretis-
inin ilkelerine uygundu.

Bu tantanalı kahramanlık betimlemelerinin ardında sinsi güç po-
litikası püsuda yatmaktaydı. Bu dü-
şünce evliliği bir 'verimlilik ilişkisi'
olarak görüyor ve kadını çocuk doğur-
ma başarısına göre değerlendir-
liyordu. Doğal olarak kadını toplu-
salsal değil erotik çerçevede bir
kavganın içine atmak düşünül-
müştü. Bir kadının hayatında erişebileceği
en yüce değerler aşk, aşkla ve
anlayışla ve çocuk doğurarak
mutluluğu gerçekleştirmek olarak
görülmüyordu. 'Dünyaya getirdiği her
çocuk ulusunun varoluşu ya da
yokluğu yolunda kadının kazandı-
ğı bir savaşır' diyordu Hitler.

Bu kitle erotizminden ister politik
düşünceleri ister Hitler'in kişisel
saplantılarını sorumlu tutalım, her
iki durumda da kadına yalnızca bir
nesne olarak bakılıyor ve 'kendini
teslim etme' ya da 'yetke ve düzen
istegi' gibi kadını bazı özellikler
kadını ruhsal açıdan yönetilmeye
daha yakın kıldığı şeklinde değeri-
lendiriliyordu. Hitlerin bazı kişisel
eğilimleri ve Nasyonal Sosyalist öğre-
tisinin kadınlara ilişkin yönlerinin
kesişme noktası burada yatmaktaydı;
çünkü özünde bu öğretiy yalnızca
popüler yazılarda geliştirilen kuram-
ları canlandırmakla kalmadı, aynı
zamanda onlara belli bir yön de-
verdi, ve sözcüklerin ve imgelemlerin
aldatıcı yalınlığının ardında bu öğre-
tinin amaçlarının öldürücü gerçek-
liği sınıtıyordu. Bütün bunlar, yayıl-
macı amaçları örten düzme bir ro-
mantik maskeden başka birşey de-
ğildi. İşte Nasyonal Sosyalist öğre-
tisini uygulamalarının belirleyici özeli-
ği burada yatmaktaydı.

Nasyonal Sosyalizmin kadın öz-

ÜÇÜNCÜ REICH'DE KADININ ROLÜ

gürlüğü sorununu eninde sonunda
çözeceği savı kadınların çağdaş
toplumlardaki belirsiz konumlarının
tümüyle erkek ve kadının eşit ol-
duğu liberal dünya görüşünün sonu-
cu olduğu anlayışına dayanmaktaydı.
Erkek ve kadın arasındaki doğal
ayrım giderilince ve aslında, yani
başlangıçta varolan temel iradeye
dönüş gerçekleştirildiğinde, aydınlarca
yapay olarak yaratılan tüm sorun-
lar anlamsızlaşacaktı. Bu görüşe göre,
kadın kabilenin ve biyolojik kaht-
tımın koruyucusu, henüz olgunlaş-
mamış irksal kaynağın, evci erde-
min, ve sonsuz ve öncesiz ablakın
gözetmeniydi. Alfred Rosenberg
kadının ana görevlerinden birini 'saf
ırkını yaşatmayı kafalara sokmak'
olarak görürken, Reich kadınları
yeder Gertrud Scholtz-Kliink ka-
dınlarına 'ailenin ve ulusun rahibeleri
olun' çağrısında bulunuyordu. Bu
düşüncelerin ışığında, 19 uncu yüz-
yılın kadın hakları hareketi, demok-
rasi gibi, liberalcilik ya da parlamen-
ter rejim gibi, aryan ırkını sistemli
bir şekilde yoketmek için Yahudi-
lerce uydurulmuş sözler olarak gö-
rülüyor ve yozlaşma belirtisi olarak
niteleniyordu. Nasyonal Sosyalist
öğretisine göre, 'Alman kadınının
asıl isteği bir eş ve anne olmaktır.
Kızıl insanbilimcilerin kendilerini
ve kadınları aldatmaya çalıştıkları
gibi, yoldaş olmak istemiyorlar;
fabrikalarda çalışmak, yönetimde
ya da Meclis'te yer almak gibi öz-
lemleri yoktur onların. Bütün iste-
dikleri, sıcak bir yuva, sevilen bir
koca ve bol bol çocuktur.'

Nasyonal Sosyalizme özgü, çağcı
dünyaya karşı alınan düşmanca
tavır, büyük kentleri, uygarlığı yad-
sıma, ve teknolojik ve endüstriyel
bir topluma tarımsal toplum model-
lerini zorla kabul ettirme çabaları
'ulusta bir köylü zihniyeti yaratma'
istehine kadar varmış, ve bu öne-
rilen ideal kadın tipinde de kendini
göstermiştir. Yazarlara işlemleri
'öğütlenen' konulardan bazıları şun-
lardı: Toprağın gerçek sahibinin
köylü olduğu, klan fikri, kentleşme-
ye karşı çıkma, ırkı düşünmeye
dayanan yeni bir dizge, toprağa
bağimli yaşayanların ve askerlerin
hayatları, köyün teknik donanımı
ve kültürel bağımsızlığı. Reich tiyat-
rolarının başında bulunan Rainer
Schlösser'e göre yazarlar 'toprağa
yakın olan Alman kamında yeşeren
o yüce şarkıyla Asya topraklarından
fişkıran yabancı cinsel kurulara'
karşı durmalıydı. Ve böylece, köylü
kadının analık özelliklerini yadsıyan,

kırmızı dudaklı, boyalı turnaklı,
yüksek topuklu ve nikotin sevdisi
kent 'hanımefendisi', ya da bir diğer
betimlemeyle İbsen-kadın tipi lane-
leniyordu. Çoğu Alman kentinin
polis şefleri lokantalarla kadınların
sigara içmelerini yasaklayan poster-
ler asıyorlar, ve Erfurt polis şefi ise
halkı sigara içen kadınlara 'birer
Alman eşi ve anası olarak görevleri-
ni' anımsatmaya çağırıyordu.

Kadın haklarına ilişkin tüm fikir-
ler Nasyonal Sosyalist öğreticileri
tarafından yadsınmış ve kadının zi-
hinsel ve tinsel savaşımına erkek-
lerin savaşımına katkıda bulunduğu
süre hak ve görev tanımıştı. Kadı-
nın toplum içindeki durumunun
yüceltilmesi girişimlerinin özünde
'analık' vardı. Goebbels kadının
toplum yaşamından çekilmesini 'tem-
el asalet' unsurunun yeniden ka-
zanılması için gerekli olduğunu
açıklarken, Hitler de açık sözlü-
lükte Nasyonal Sosyalist kadın ha-
reketi programının tek bir konuya
önem verdiğini, bunun da 'çocuk'
olduğunu söylüyordu. Hitler'e göre,
cinsiyetler arasında asla çelişki ve
tartışma çıkmayacak ve onlar
büyük bir uyum içinde elele birlik-
te savaşacaklardı. Çünkü Tanrı on-
ları bu amaç için yaratmıştı. Cin-
siyetler arasındaki ilişkiyi düzenle-
mek Hitler ve adamlarının göreviydi
ve Hitler tüm ulusun hem babası
hem de Tanrısı gibi 'Çocuğu bir
yoğurur, ona bir şekil veririz. Büt-
tün çocuklar annelerine ve aynı za-
manda bana aittir' diyebilirdi.

İdeal kadın, örgütlü saçları bir to-
puzla ya da bir tokayla toplanmış,
geniş kalçalı, uzun etekli, atletik,
düz topuklu ayakkaplar giyen, sami-
mi ve mahrem bakışlı olmayan, ve
stilize edilmiş doğallığına karşın
doğal olmayan ve yüzünde insanın
gözünü korkutan düzme bir köylü
gülüşü taşıyan sarışın bir ilahti.

Şimdi bu ideal kadının 1935 yılın-
daki bir evlilik ilanında nasıl resme-
dildiğine bakalım:

52 yaşında, saf Aryan doktor, Tan-
enberg'de doğuştum. Yuwamı kur-
mak istiyorum. Aranan özellikler:
Saf Aryan Irkından, özel bakım istemeyen, ağır işe yatkın, tutumlu,
düz topuklu ayakkabı giyen, küpe-
siz, mümkünse parasız, genç, sağlık-
lı ve erkek çocuk doğuracak, sarışın
bir bakire.
Komisyona yok. Gizlilik garantisi
edilir. Adres: P.K. AEH 151, 094,
c/O M. Neuest.

Bu tür fantazilerin dışında ideal
Nasyonal Sosyalist kadın tipine
Martin Bormann'ın karısı Gerda
tam tamına uyuyordu. Bu kadın ne
kişiliğinden özveride bulunmaktan,
ne de isterik inançlarından geri
kalkıyor; boyun eğmeye ve ken-
dini teslim etmeye duyduğu özlem,
bangır banır bağırın zaafı, her-
hangi bir utanma-sıkılma göstermek-
sizin çelişkili bütün olguları dünya
görüüşüyle bağdaştırma yetisiyle, ap-
tallıkları yüceltme ve çapraşık işlere
neşe icinde kendini kapıp koyuverme
becerisiyle örnek bir kadın oluyordu.

Sonuç olarak, kadın bitmez tü-
kenmez bir politik kavganın nesnesi
olmaktan öte gidememişti. 1933'
den sonra alınan bir dizi önlem ve
yasalarla hedeflenen doğum oranını
artırmak, Alman (Aryan) ırkını pak-
lamak, yabancı kan'dan artırmak,
tazelemektir. Kadınların erkekleşti-
rilmesine karşı alınan tavırlar da bu
totaliter dizge içindeki tüm faillikler
gibi baskı rejiminin altında ezil-
lip yok olmuşlardı. Kadının Hitler
ve Nasyonal Sosyalist yönetimi al-
tında aşağılanması çağdaş toplu-
mlar tarafından yeterince anlaşılma-
mış, ve ciddiye alınmamıştır. Bu-
gün bile uzantıları görülebilmekte.
Hitler'e yakın olmuş altı kadından
ikisinin kendini öldürmüş diğerleri-
nin de buna en azından girişmiş ol-
maları anlamlı ve çok düşündür-
tücüdür.

JOACHIM C. FEST'den kısaltarak
çeviren YUSUF CEMALİ

Yıl 1923. İnsanlığın kurulmakta olan tezgahın hiç haberi yok. Bir dünya savaşı atlatmış olan insanlar, bir daha böyle bir acı yaşayabileceklerini akıllarına getirmemektedirler. Ders alınmıştır, yinelenmesi için de ortada görünür bir neden yoktur....

Parti organı Völkischer-Beobachter gazetesinin yazı işleri müdürü Rosenberg'in odasına Hitler hışımla girer: "Bu gece başlıyoruz Rosenberg" der, Bürgerbrau'da büyük nutuk söylenecek ve ardından... Bizimle birlikte misin?" Rosenberg coşkuyla, "Evet!" der.

1923 yılı Almanya için "insanlık dışı" bir yıl olurken, daha sonraki yıllar tüm dünya için "insanlık dışı" dönemin başlangıcı olacaktır. Fransızların Ruhr bölgesini işgali, Almanya'nın ekonomisinin iflas durumuna gelmesi, paranın korkunç düşüşü ve işçilerin ayaklanması; bütün bunların biraraya gelmesi insanları şaşkına çevirmiştir. Paranın değer yitirmesi aklı almayacak boyutlara ulaşmıştır: örneğin, 1 Temmuz 1923'de 1 Dolar 160 bin Mark etmektedir, ekim ayına gelindiğinde 1 Dolar 242 bin Mark, Kasım ayında ise 1 Dolar 4 milyon Mark değerine ulaşmıştır. Bir süre sonra ise, birkaç milyon Mark'a ancak şehirci bir otobüs bileti alınabilmektedir.

İşte tam bu sıralarda Führer sahneye çıkar sesi kısık, ama etkileyicidir: "Eylül rejimi sona ermek zordur, diye bağırılmaktadır, devlet iflas etmiştir. Almanya yıkılıyor, ayaklar altında çöğneniyor. Ya Üçüncü Büyük Enternasyonal, ya Alman milletinin kutsal imparatorluğu! Birinden birini seçmek gerek. Yürüyün vatandaşlarım, yürüyün! Berlin'e, Berlin'e!"

Gerçi, Berlin yürüyüşü Hitler'in umduğu başarıyı getirmez, ama ok yayan çıkmıştır artık ve 1933 yılından sonra başlayacak kanlı dönemin temelleri atılmıştır.

Nazizm 1933 yılından sonra tarihin en kanlı, en korkunç yapıtlarında yerini alacaktır. 1935 yılından sonra yeniden silahlanmaya başlayan Almanya, 1936 yılında Ren bölgesini, 1938'de Avusturya'yı, 1939'da Çekoslovakya'yı ele geçirdikten sonra, sistemin gereği bunlarla da yetinmeyip Eylül 1939'da Polonya'yı da işgal ederek İkinci Dünya Savaşı'nı başlatmıştır. 1940 yılının nisan ayında Danimarka ve Norveç, haziran ayında Fransa, 1941 yılının nisan ayında Yugoslavya ve bir ay sonra da Yunanistan ve Girit'i işgal eden Hitler Almanyası, 22 Haziran 1941'de de 190 Alman tümeniyile Sovyetler Birliği'ne saldırmıştır. Bu akıl almaz kana susamışlık yüz milyona yakın insanın silah altına alınmasına, ellimilyona yakın insanın ölmesine, üçbinden fazla kent ve kasabanın yıkılmasına, altı milyon insanın da toplama kamplarında yok edilmesine yol açmıştır.

Edebiyat, tarihin hiç bir döneminde gerçeğe karşı, bilinçli ya da bilinçsiz, yabancı kalmamıştır. Aslında yabancı da kalamaz, çünkü şu ya da bu şekilde olayları yaşamış, gözlemiş ve ikinci dünya savaşında

SAVAŞ ve EDEBİYAT

Mümtaz İdil

somut olarak acısını çekmiştir. Birinci dünya savaşının getirdiği acı deneyimler edebiyatçıları bir kez daha böyle bir acı yaşamamak açısından uyanık kılmıştır. 1920'lerden başlayarak edebiyatta güzellik, estetik ve uyum kavramları alabildiğine değişmiş ve yaklaşmakta olan ikinci büyük tehlikeyi tüm güçleriyle insanlığa bildirmek için seslenmeleri bile ikinci dünya savaşını önlemeye yetmemiştir. Ama yine de, iyisiyle kötüsüyle; her düzeyden örnekleriyle savaş, yeni bir edebiyat çığırını açmıştır: Asla övünülmeyecek, bir daha yinelenmesi asla istenmeyecek, her yaprağı kan kokan bir çığırdır bu.

Özellikle ikinci dünya savaşından sonra kesin olarak bir akım durumuna gelen savaş edebiyatı, sanılın aksine, savaşın getirdiği bir yaratıcılık değil, barışın korunması ve yaşanan acıların bir daha yinelenmemesi için verilen onurlu mücadeleye sanatçıların katkısıdır. Eğer savaşlar bu kadar insanın canını yakmasaydı, savaş edebiyatı diye bir edebiyat da olmayacaktı ve bundan kazançlı çıkacak olan da insanlık olacaktı. Savaş edebiyatı, savaşın lanetlenmesinin toplu destanıdır. İnsanlığın böyle bir felâketi bir daha yaşamaması için belleklerden asla silinmeyecek vahşetler anlatılmıştır.

Ama sanatın savaşı yokedemeyeceği, hatta asla gereği gibi anlatamayacağı anlaşılmıştır ve bu da somut olarak yaşanmaktadır. Buna karşılık savaş edebiyatı, savaşa karşı sanatın yalnızca bir koludur. Yirminci yüzyıl, toplumsal gerçekliklerin yerine getirilemeyeceğinin anlaşılmasıyla birlikte, kaygıların doruk noktasına çıktığı bir yüzyıldır. Yine yirminci yüzyıl, daha önce hiç bir yüzyıldan sanatan böyle sine dalarıp budaklanmadığı bir yüzyıldır. Yine yirminci yüzyıl, bağımsızlık savaşlarının birbiri ardına

filizlendiği, insanın doğayı ve çevresini değiştirebileceğini kesin olarak anladığı, İleriye dönük yatırımlardan çok "günlük" yaşamının savunulduğu, yeni devlet düzenlerinin geliştiği vb. gibi bir çok konunun ardı ardına patlak verdiği bir yüzyıldır. Böylesine çeşitlenmeyi kucağlayabilecek bir edebiyatın da sınırlarını genişletmesi kendiliğinden zorunluluk haline gelmiştir. Ama yine de tüm bunların altında topyekün savaş olgusu yatar. İnsanı boşvermişlikten tutkulara, yeni bir nihilizme, iktidarsızlığa, bireysel terörizmden toplumsal tavra kadar çeşitli boyutlara sokan nedenlerin en başında savaş gelmektedir. Savaş, bozulmuş bir düzen demektir. Dengeyi yeniden kurmak ise, yeni kurbanlar istemektedir. Sanatçı, bu yeni kurbanları engellemek için tüm gücüyle mücadele veren silahlaz gönüllü durumundadır.

Birinci dünya savaşının bitiminden sonra, böyle bir savaşın bir daha yaşanmayacağı umudu genel bir kanı olmakla birlikte insanların kafasında, özellikle de aydınların ve sanatçıların kafasında, böyle bir umuda yer yoktur. Özellikle İspanya İçsavaşından sonra aydınlar ve yazarlar günümüze kadar artarak gelişen savaş karşıtı bir edebiyatın başlatıcısı oldular. Edebiyatçılar, birinci dünya savaşının yüzkızartıcı, aşığılayıcı havasında iktidarlardaki burjuvazinin, kapitalizmin ve liberalizmin kayıtsız kopsuzluk sektörüne genel olarak, ama büyük bir netlikle tepki gösterirler. Bazıları savaşı aşırı kötümserlik içinde "zorunlu son felâket" olarak nitelerler, bazıları ise, insanlık dışı ve iğrenç konuları gözler önüne sererek, savaş lanetlerler. Ama yine de bu dönemde savaş "sağlıklı" ya da "sanatsal" olarak gösteren pek çıkmamıştır. Birinci dünya savaşından sonra birçok dergi, gazete ve diğer

yayın organları savaşa karşı bir kampanya başlatırlar. "Aktion" dergisi bunlara bir örnektir. Bu kampanyalar genellikle, burjuvazi tarafından bozgunculukla suçlanmıştır. Barışın somut bir karşılığının bulunmaması ve savaşın sürekli barışa karşıt bir kavrammış gibi düşünülmesi; edebiyatçıların arasında ideoloji ve uzlaşmaz düşünce farklılıkları yaratmış, akıldışı bir soyutlama eğilimi gösteren sanatçıları yüzünden de, gerçekçi mücadele veren sanatçıların çabaları gölgede kalmıştır. Bütün bu hazırlıklar, insanlığın ikinci bir felâketin eşiğine getirmiştir: İkinci dünya savaşı.

İkinci dünya savaşından çıkıldığında ise, insanlık haklı bir yorgunluk içindedir. Gerçi savaş bitmiştir ve bir zafer kazanılmıştır, ama bu zafe-

rin sağlayacağı "barış" ortamı ne kadar sürecek? 1890 ile 1910 yılları arasında doğmuş olan ve her iki savaşı da yaşamak acısına katlanan tek bir yazar yoktur ki, savaşın konu eden bir ürün vermemiş olsun. Savaşlardan tüm edebiyat derin biçimde etkilenmiştir, savaşların etkisini her ürtünde şu ya da bu biçimde bulmak mümkündür, ama işin daha da dehşet verici olan yanı, doğrudan savaşı anlatan ya da savaşın iğrençliklerini gözönüne seren ürünlerle imzasını atmış yazar sayısı, günümüze kadar tüm insanlık tarihinde ele alınan ana konulara imza atmış yazar sayısının çok üstündedir. Ne sevda şiirleri, ne kahramanlık destanları, ne de söylenceler dünya savaşları kadar insanlığı etkilememiştir. Yalnızca bu kaba yaklaşım bile, savaşın insanlık üzerindeki yıkıcı etkisini göstermeye yeterlidir.

Ellerinde iki dünya savaşı yaşamış insanlığın tepesinde savaş kala Demokles'in Kılıcı gibi sallanmaya devam etmektedir. Savaşı yaşamamış kuşaklara, savaşı yaşamış kuşakların anlattıkları yeterli gelmemektedir. Acıları ne kadar kağıtlara dökseler de, haykırışlarını ne kadar sanatsal yapıpalar da, sayfayı kapattıkları andan sonra insanlar kendilerini günlük yaşamın akışına kapırmaktadırlar. Ama savaş, bir anlık yüz buruşturması yaratacak, bir mırıldanma ile lanetlenip geçiştirilecek sıradan bir olay değildir. Binlerce ürün verilmiştir bu konuda ve hepsi de yaşamın, yaşamışlığın bir parçasıdır. Savaştan başka hiç bir olgunun acıların böylesine feriyada dönüşmesine, insanlara ciltler dolusu kitaplar yazdırmaya gücü yetmez. Ama bütün savaş edebiyatının tek amacı vardır: Barışı yaşatabilmek, barışı sürekliliğe kavuşturmak. Bu da edebiyatın tarihi boyunca üstlendiği en yüce görevdir.

Genç nesile herşeyi anlatmalıyız!

Konuşan: MEHMET ÜNAL

W illi Bastigkeit, şu anda 75 yaşında ve savaştan geriye kalan nesil arasında 'ünlülerden' değil. Aşağıda yaptığımız konuşmada bu 'ünsüz' insanın savaşı nasıl yaşadığını, neler düşündüğünü ve şu an ne düşündüğünü öğrenmeye çalıştık. Gerek daha önceden, gerekse günümüzde barış için yaptığı çalışmaları 'doğal', 'olağan' karşılamasını becerebilen Bastigkeit: "Barış insanın doğası gereğidir. İnsanlık onsuz yaşayamaz. Bu sorun için uğraş vermektense daha doğal bir durum olmaz," diyerek başlayan konuşmaya:

□ Askere ne zaman alındın?
■ Bastigkeit: Özel nedenlerden ötürü Ağustos 1944 yılında askeri alındım. Çünkü ciğerlerimden hastaydım. Veremden kurtuldum. Nazi orduları büyük kayıplara uğradıkları için artık, sakatları hatta tek kolu olmayanları bile askere alıyordu. Kaiserslautern'de heyet "Askerliğe uygun" buldu ve geri hizmetlerde çalıştırılmak üzere, Polonya'da bulunan subay okuluna 'yazıcı' olarak gönderildim. Bu tip okullar çoğunlukta ve doğrudan Hitler'in kumandası altındaydı. Bunu belirtmemin nedenini, daha sonra kaçışımı anlatırken anlatacağım. Bir pasifist-hümanist olarak insan öldüremezdim. Öldürmemeliydim! Ayrıca, savaşın başından beri, karşı çalışmalarda bulunduğum için, bu savaşın bir savunma değil saldırı savaşı olduğunun bilincindeydim. Hitler ve yandaşları, başka ülkelere saldırdı, gözünü kırpmadan suçsuz insanları öldürdü. Bu faşistlere değil yardım etmek, içinde bulunmak bile beni kahırlandırıyor. Asker olmaya zorlanmıştım. Ama insan öldürmeye zorlanamayacaktım. Bu bana aynı zamanda babamın da nasihatiydi. Askere gitmeden kaçmayı beceremiştim. Ve tek bir kurşun bile sıkmak zorunda bırakmadım kendimi. Şayet geri hizmete değil de, cepheye gönderilsenim, gene kurşun sıkmayacaktım. Kaçmayı planlamıştım. Ya da karşı orduya gidip teslim olacaktım. Ancak, bu savaş vatanımı korumak için olmuş olsaydı, o zaman vatanımı savunurdum. Böyle karar almama gençliğimde almış olduğum eğitim yardımcı olmuştu. Babam birinci dünya savaşına alınmıştı. Kaçmayı planlarken, bir bomba patlamasında tek gözünü kaybederek, askerlik yaşamı son bulmuş. Eve döndüğünde sevincini, hem de tek gözünü kaybetmesine karşın birlikte yaşamıştık. Aynı zamanda evimize giren ilerici-barışçı yayımların da barışçı düşüncelerinin gelişmesinde büyük yardımları oldu. O zamanlar, Upton Sinclair, Carl von Ossietzky, Maksim Gorki vb. okumuştum ve bu yazarlar benim düşüncelerimi, dünya görüşümü oluşturmada sonsuz yardımlarda bulundular.

□ Sen askere alınmadan önce savaş sürüyordu. Bu dönemde savaşa kar-

şı birşeyler yaptınız mı?

■ Karşı koyma girişimlerimiz, daha Hitler erki ele geçirilmeden başlamıştı. O zamanlar, gençlik örgütümüzde çalışıyorduk. Ancak toplam on beş milyon sol oy olmasına karşın bunu önleyemedik. Ve savaşa da önleyemedik. Böylesine savaş karşıtı bir halkı Hitler kendi can oyununa alet etti. Bu savaş bir fetih savaşıydı. Tekeller böyle istiyordu. Birinci dünya savaşında yapılan 'yanlışlar' düzeltilmek isteniyordu. O zamanlar imparator Wilhelm "Biz güneşte bir yer istiyoruz. Birinci dünya paylaşımında bizim payımız küçük kaldı." diyordu. Hitler ise, "Bizim doğudaki topraklara gereksinimimiz var. Polonya, Rusya bizim olmalıdır." diyordu. Bu gibi görüşlerle saldırganlık politikalarını sebebendiriyorlardı. Ama amaçları bu ülkelerin halklarını esir etmek, düzenlerini yıkmaktı.

□ Sizin nesilden olanlar bu iki saldırıya da yaşadılar. Savaşa karşı tavırınız bu nedenle mi açık-seçik oldu?

■ Evet! O zamanlar ilerici partiler, hatta liberaller bile barışın korunmasında yanaydı. Ancak, faşistler de boş durmadılar. Örneğin ben 1917'de okula başladım. O zaman birinci dünya savaşı sürüyordu. Ya da bitmek üzereydi. Okuldaki öğretmenlerimizin bazıları "savaşı övücü" tavrı alıyor, biz çocuklara da etki yapıyorlardı. Ama aralarında savaşa karşı konuşanlar da vardı. Dolayısıyla, ulusumuzun "milliyetçi-şoven" düşüncelerle eğitilmesinin önüne geçilemedi.

□ Askere alındım. Savaşa karşı çalışmaların içinden uzaklaştınız. O zamanaki düşüncelerinizi hatırlaya-

biliyor musun? Korku söz konusu muydu?

■ Biz bulunduğumuz okulu terketmek zorunda kalmıştık. Sovyet ordusu Polonya'ya girmişti. O zamanlar en büyük korkum, geri hizmetten alınarak cepheye gönderilmektir. Çok şükür bu olmadı. Öte yandan, naziler savaştan geri çekilenleri biraraya getirmek üzere "toplama kampları" yapıyorlardı. Savaştan geri çekilenler bu kamplarda tekrar savaşa gönderilmek üzere ajite ediliyorlardı. Gitmek istemeyenlerse, sorgusuzsualsız ya kurşuna diziliyor, ya da asılıyorlardı. Kaçışım sırasında en büyük korkum, bu kamplardan bir tanesine alınmaktır. İstemediğim, haksız bir savaş için cepheye gönderilebilirdim. Öte yandan böyle bir durum olursa, ya kaçmayı deneyecek ya da Sovyet ordularına teslim olacaktım. Yeter ki bana verilen silahtan tek bir kurşun bile çıkmasın. Bu kararı almama benim önceden kazanmış olduğum, ahlakım, moralim ve politik eğitimimin büyük yardımı o'uyordu. Bu durumda kalan bir insanın kaç psikolojiden geçtiğini tahmin edebilir misin? Haksız bir savaş için ne ölmek, ne de öldürmek istemezdim!

□ Nasıl kaçtığınızı anlatır mısınız?

■ Tabii. Önceden de söz etmiştim. Benim bulunduğum okul, Hitler'in direkt kumandası altındaydı. O'nun emriyle okulun nakli istenmişti. Okul, Polonya'dan Çekoslovakya'daki Pilsen kenti yakınlara taşınacaktı. Ben yazıcı olduğum için gerekli izin ve taşıma evrakları benim çalıştığım bürodaydı. Bu izin kağıtlarından bir tanesini, generalin imzasını taklid ederek kendi adıma dü-

zenledim. Stetten kentinden trene binerek, ailemin bulunduğu Hagen kentine yola koyuldum. Rayların çoğu bombalandığı için dört ya da beş kez aktarma yapmak zorunda kaldık. Her keresinde gerek kimlik kartlarımız gerekse izin evraklarımız kontrol ediliyordu. Şans diyebileceğim, geri gönderilmedim. Şayet gönderilsenim, bu benim sonum demektir.

□ Asker kaçakları o zamanlar kurşuna diziliyordu. Bunu göze alarak kaçtınız?

■ Evet! Kurşuna dizilmeyi göze aldim. Artık kaybedecek, canımdan başka hiçbir şeyin kalmadığını düşünüyordum. Çünkü düzenlenmiş olduğum izin evrakının yüzdeyüz geçerli olabileceğini kestiremiyordum. Ama yapılan kontrollerde, kimse anlamadı. Saklamaya gerek yok. Yapılan her kontrolde kalbim sanki ağzıma geliyordu. Çünkü geçtiğimiz yerlerde "toplama kamplarının" bulunduğunu görüyordum. Hagen'e, eve geldiğimde, evimde henüz bomba düşmemişti. Herkes sevinçten ne yapacağını şaşımıştı. Evin bodrum katına sakladıkları beni. Günlere güneş yüzü görmedim. Amerikan orduları geldiğinde dışarı çıktım. Silahımı teslim ettim. Ve beni savaş esiri aldılar. Kim olduğumu nasıl düşündüğümü söylememe karşın beni aldılar. Bir yerde haklılar diyebilirim. Çünkü beni tanıyamıyorlardı. Ayrıca bazı naziler hala amerikan panzerlerine ateş ediyordular. Nazilerin eline düşmekten daha iyiydi. Şunu da belirtirim; silahımı sakladım. Ya naziler gelirse? diye düşünüyordum. Onlar gelirse silahımı kullanacaktım. Körikörüne teslim

olmayacaktım. Ben gidecektim, ama bir de nazi temizleyecektim. O koşullarda başka türlü düşünemiyordum. Kendi gözlerimle görmüştüm, savaştan geri çekilenleri, bir daha cepheye gitmek istemeyenleri ya kurşuna diziyor ya da asıyordular.

□ Kimdi bu asılanlar?

■ Çoğunluğu inanmış naziydiler. Bu inançla savaşa gitmişler. Ama savaş kaybettiklerinin de bilincindeydiler. Hatta kimisi bu savaşın ne kadar gereksiz olduğunu bile seziyordu. Bizim okulda iki subay karşıklı birbirlerinin kollarına kurşun sıkarak askerlikten terhis olmayı düşünüyordular. Bu arkadaşları hala tanırım. Şimdi ikisi de barış hareketi içerisinde. İşte asılanlar bu insanlardı. Ve her keresinde kamuya açık asılıyordular.

□ Amerikalılar geldiğinde, artık Hitler'in teslim olduğunu öğrenmiş oldun. O zaman neler hissettin?

■ Nasıl anlatayım? Alemin yandıydım. Hepimiz ağlaştık. Sevincten olacak. Sanki üzerimden, omuzlarımızdan büyük bir yük kalkmıştı. Bu korkulu düzen sona ermişti. Cinayetler son bulmuştu. Sovyetlerin bunda büyük katkısı olmuştu. Artık rahat nefes alacaktık. Haksız yere başka ülkelere insan öldürmeye gönderilemeyecektik. Bu anı yaşamımda hiç unutamayacağım. Evimizin önü bayram yeri gibiydi. Herkes dans edercesine hoplayıp-zıplıyordu...

□ Senin savaştan sağ çıkabilene humanist-pasifist tavrın ni neden oldu?

■ Evet! Beni yaşama bağlayan her zaman düşüncelerim olmuştur. Benim bu düşüncelerimin yeryüzü üzerinde daha milyonlarca insanın da düşünceleri olduğunu bilmek, beni yaşattı. Bir gün kazanacağımızın bilincindeydim. Tekelcilerin barışsever halklara karşı bu canice girişimlerinin başarılı olmayacağını, birgün mutlaka çökeceğini biliyordum. Ve hala bunun bilincindeyim. Bu nedenle savaştan sonra da hemen demokrasi için, barış için aktif girişimlerde bulundum. Hâlâ da bu mücadelenin içindeyim. 75 yaşında olmam benim barış savaşını bırakmama, "emeklilik oyunu" oynamama neden değil ve neden olmayacaktır. Geçirmiş olduğum deneyimler, herkese tavsiye etmem ama savaşı görmem bana barış için iki misli fazla çalışmam gerekliliğini öğretti. Savaş sırasında, kaçımda yaralıları, "anne, anne, bana yardım et" diye bağırın gençleri gördükçe, kendime, "şayet savaştan kurtulursan, tüm gücünü barış mücadelesi için harca," dedim. Bu sözümünden dönemem, dönmeği bile düşünmem. Ben yaşadıkça bir kez daha savaşa izin veremeyeceğim. Bu nedenle hâlâ barış mücadelesi içindeyim ve bu dirençle de diyorum ki, günümüzdeki acil sorun, yerküremizi Reagan'den kurtarmaktır. Bunu başarmalıyız.

nazilerden inciler...

Biz Almanlar için din herşeydir. Her ne yaparsak yalnızca ellerimizle ve beyinlerimizle değil, yüreğimizle ve ruhumuzla da yaparız. Bu bizim trajik kaderimiz olmuştur artık.

Baldur von Schirach

Sizi temin ederim ki, hepimiz bu idamlar ve canavarlıklar karşısında şaşkına döndük. Bir Alman'a yaraşan işler değil bunlar! Benim birini öldürebileceğimi düşünemez misiniz? Dirüstçe söyleyin bana, biz katle benziyor muyuz?

Joachim von Ribbentrop, Nuremberg

Bir SA özgürlüğün kutsal savaşçıdır. Pp (Parteigenoss-NSDAP'nin üyesi) öğretici ve yetenekli bir kişidir. Politik propaganda karşı düşüncede olanı aydınlatmayı, onunla tartışmayı, onun bakış açısını anlamayı, onunla hemfikir olacak belli bir noktaya gelene değin düşüncelerini tanımayı amaçlar - ama SA sahneye çıkınca, bu durur. Herşey ya da hiç birşey için çıkar onlar ortaya. Bildikleri tek düstur şudur: Öldür! Ya sen, ya ben!

(3 Kasım 1926'da çıkan 'SA ve Propaganda' adlı emirden.)

Bir çocuğu buradan alıp Reich'a gönderen, onu yücelten ve bütün ulusun Führer'i yapan, inanıyorum ki, Tanrı'nın arzusudur.

Adolf Hitler, 1938, Linz

En büyük derdimiz karışık ve bozuk kandır. Kendimizi nasıl saflaştırabiliriz ve kefaretimizi nasıl öderiz? Tanrının bahsettiği sonsuz hayat gerçektense saf ve soylu olanlar içindir yalnızca!

A. Hitler

Bir tek aydın istemiyorum.

A. Hitler

(Propagandanın) asıl işlevi anlaması kut olan ve verilen bilgiyi kavramaları için zamana gereksinime duyan kitleleri inandırmaktır; bir düşünceyi kafalarına ancak sürekli yineleyerek kazıyabilirsiniz. Bir propaganda mesajında her arasöz aynı sonuçları vurgulamalıdır. Kuşkusuz, slogan değişik yollarla ve birkaç açıdan örneklenmeli, ama insan dönüp dolaşıp hep aynı formülün doğruluğuna inanmalıdır.

A. Hitler

İrçki bir Devlette somutlaşmış olan irçki düşünce en sonunda daha soylu bir çağda da beraberinde getirebilir. Bu çağda insanlar artık üremek için ve soylu köpekler ve atlar ve kediler yetişirmek için fazla bir çaba göstermeyeceklerdir, ama insan irki kendi türünü düzeltmeye çalışacaktır. Bu bir sınıf için sessizlik ve feragat çağı olacaktır, diğerleri ise bütün insan yetilerini verecekler ve neşe içinde özveride bulunacaklardır.

A. Hitler

Bu anda hepimizi biraraya getiren mucizeyi nasıl duyumsayamayız! Sizler bir insanın sesini bir kez duydunuz ve bu sizi yüreğinizden vurdu, sizi uyandırdı ve hepimiz bu sesin peşinden gittiniz. Sahibini görmeden yıllarca izlediniz bu sesi; yalnızca bir ses duydunuz ve peşinden gittiniz. Beni hepimizi göremiyorsunuz, ben de herbirinizi göremiyorum. Ama sizi duyumsuyorum, siz de beni! Biz küçük insanları yüce yapan, biz yoksul insanları varıl kılan, biz kararsız, bedbin ve korkak insanlar cesur ve kararlı yapan, biz kör gezginlerin gözünü açan, biraraya getiren ulusumuza olan inancımızdır!.. Şimdi hep biraradayız. Şimdi Almanya biziz! Führeriniz olmak harika birşey benim için.

A. Hitler

Nereli olduğunu kimse bilemez. Belki bir prensin sarayında doğdu, belki de bir gündelikçinin kulübesinde. Ama şunu herkes iyi bilir: Führer'dir o. Herkes övgüler yağdırıyor ona. Ve işte böyle bir günde o ilan edecek kendini. Almanya'nın çektiği acıları bugün yüreklerimizde duyan bizler özlemle bekliyoruz onu; öyle ki, binlerce, yüzbinlerce beyin onu resmediyor, milyonlarca ses onun adını haykırıyor, tek bir vücut olmuş Alman ruhu onu arıyor.

Kurt Hesse, 1922

Bu kara giysilerimizi görünce midesi bulanık çok kişi var Almanya'da, biliyorum; bunu anlayabiliyoruz.

Heinrich Himmler

Birini öldürmek gerçekten farketmez bizim için

H. Himmler

Slavlar bize çalışacaklar. Onlara gereksinmemiz kalmadığında ölebilirler Slav doğurganlığı iyi değil. Ne kadar doğum kontrol hapı kullanırsanız da kurtaja başvururlarsa, o kadar iyi olur. Eğitim tehlihelidir. Oyalanmaları için dini bırakacağız onlara. Yalnızca hesinlikle gerekli olan ihtiyaçları karşılanacak. Biz sahibiz, önce biz gelizir.

Martin Bormann, 19 Ağustos 1942

Ben tümüyle normalim. Yahudileri yoketme işiyle uğraşırken bile normal bir aile yaşamıştım; sürdürdüm.

Rudolf Hess

Hitler gibi birini en çok gereksindiği anda doğurması Almanya'nın capcanlı olduğunun bir kanıtıdır.

Houston Steward Chamberlain

17.000 kişinin kurşuna dizildiği duyduğumuzda tiksini memeliyiz.

Hans Frank

Hitler, 30 Nisan 1945 günü, sığınağında kendini öldürdüğü zaman, savaş yaklaşık 38 milyon insanı yaşandı almış bulunuyordu. Bugün daha iyi kavranıyorki, Hitler, birahane durdurulmuş olsaydı, ya da önlenebilir yükselişi önlenseydi, bir başka anlatımla, yığınlara faşizm bilinci tam olarak ulaştırılmış ve faşizme karşı savaşım zamanında verilebilmiş olsaydı, insanlık, milyonlarca canı ve değeri koruyabilmiş olacaktı.

Bu nedendir ki, faşizmi bilmek, tanımak, bu bilinci yığınsal güce dönüştürmek, günümüz insanının temel sorunu olma özelliğini canlı tutuyor.

I

Faşizm nedir? Birinci Dünya Savaşının ertesinde, faşizmin ideolojisi oluşturulmaya ve yer yer etkinliği artmaya başlarken, bu sorunun yanıtı da aranmaya başlanır. Savaştan yenik çıkmış, ama tekelci-kapitalizm dönemini yaşayan İtalya ve Almanya'da, demokratik yöntemlerin yerini, giderek, zorba, baskıcı, kandökücü yeni bir yöntemin almasıyla başlaması, bir başka deyişle, faşizmin biçimlenmesi ve kırdaklaşması, faşizm konusundaki araştırmaların geliştirilmesine temel oluşturur.

Üçüncü Enternasyonde iki farklı görüş ortaya çıkar. Bunlardan biri, kaynağını, Marx ve Engels'in Louis Bonaparte tahlilinden alan ve bonapartçılık ile faşizm arasında paralellik kuran görüştür.

Marx ve Engels, Fransa'yı, burjuvazinin artık yönetemediği, proletaryanın ise henüz yönetecek yetenekte olmadığı bir dönemde, Louis Bonaparte'in, "burjuvazinin sosyal egemenliğini, onun siyasal egemenliğine son vererek" kurtardığını yazmışlardır.

Bonapartçılık ile faşizm arasında paralellik kuran görüşe göre, burjuvazinin ulusu yönetme yeteneğini yitirmiş ve bu yeteneği işçi sınıfının henüz elde edecek düzeye ulaşmamış olması, devlet aygıtına (bürokrasiye), bu sınıflar üzerinde bir serbestlik kazandırmış, ve bürokrasi, bu sınıflar üzerinde baskı uygulayabilen "özerk" bir güce dönüşmüştür.

Fransa'da, kendini "tek başına proletaryadan güçsüz hisseden" burjuvazi, 1848'de, işçileri birbirine düşürmek için, çoğunluğu lumpenproletaryadan gelen, her biri bin kişilik 24 gezgin muhafız taburu oluşturmuştu. 1849'da, Bonaparte, Paris lumpenproletaryasını, 10 Aralık Derneğinde örgütledi. 10 Aralık Derneğinin görevlerini oluşturan "kokuşmuş serivenciler, başboş serseriler, zindandan çıkmış forsalar, hırsızlar, yankesiciler, kumarbazlar, pezevenkler, genelev kabadayuları, hamallar, paçavracılar", yani "daha çok gerici entrikaların paralı aleti olmaya hazır" "ne olduğu belirsiz, çürümüş, kararız bir yığın"ın, Bonaparte'in sokak gücünü oluşturması; yaşayış tarzları, çıkarları, kültürlerinin benzeşmesi bakımından "bir sınıf meydana getiren", ama aralarında, "hiçbir ortaklık, hiç bir

ALMAN FAŞİZMİ ÜZERİNE NOTLAR

M.İlhan Erdos

ulusal bağ, hiç bir siyasal örgütlenme yaratmadığı ölçüde" bir sınıf meydana getirmeyen Fransız köylülüğünün (18 Brumaire, s.77-78, 132), gene Bonaparte'in kitle desteğini oluşturması, bonapartçılık ile faşizm arasında paralellik kuranların, faşizmi, bir çeşit "küçük-burjuva diktatörlüğü olarak nitelermelerine de neden olur.

Faşizmin bonapartçı yorumu, mali-sermayeyi ve dolayısıyla emperyalizmi faşizmden dışlayan bir görüş olarak; tekel-öncesi kapitalizm ile tekelci-kapitalizm evrelerini, dolayısıyla toplumsal gelişmenin tarihsel evrelerini gözardı ederek, tekelci-kapitalizm evresine özgü bir ideolojiyi, tekel-öncesi kapitalizmin ni-

telikleriyle açıklayan bir görüş olarak; mali-sermayenin ideolojisinin ve çıkarlarının bir iktidar biçimi olan faşizmi, faşizmin kitle desteğini sağladığı sınıf ve katmanların (kır ve kent köçüğü-buvazisinin, yarıproleter ve lumpenproleter unsurların) çıkarlarının ve özelemlerinin bir iktidar biçimi olarak açıklayarak, olgunun sınıfsal özünü ve "ikilyüzlülüğü" gözardı eden bir görüş olarak; ve ensonu, yığınların anti-faşist savaşımını, emperyalizme karşı niteliğinden yalıtın bir görüş olarak eleştirilir.

II

Faşizm tarihsel bir kategoridir. Toplumsal gelişmenin belirli bir dö-

neminde ortaya çıkmıştır. Şu var ki, toplumsal gelişmenin zorunlu bir iktidar aşaması değildir. Tekelci aşamasında, kapitalizmin, üretici güçlerin gelişmesinin engeli haline geldiği evrede, tarihsel misyonu ekonomik gelişmenin yolunu açmak olan ilerici güçleri durdurmayı amaçlayan güçlerin, zora ve zorbalığa dayalı yönetim biçimidir. İlerici güçlerin, ekonomik gelişmenin önündeki engelleri aşabilmeleri, onların yığınsal güçlerine, bilinç düzeylerine, örgütlenme biçimlerine, savaşım yeteneklerine bağlıdır. Bu güç, biline, örgüt ve yetenek, yeterli düzeyde olmadıkça, buna karşılık, ekonomik gelişmenin yolunun tıkandığı, bunalımın ağırlaştığı za-

man ve yerde, faşizmin iktidar olma koşulları (zorunluluğu değil) ortaya çıkar.

Bir başka anlatımla, faşizm, burjuvazinin, ülkeyi, burjuva demokratik yöntemlerle yönetemediği zaman, burjuva demokratik yöntemlere son verdiği bir yönetim biçimidir. Burjuvazinin, burjuva demokratik yöntemlere son vermesi, ekonomik temelde, tekel-öncesi kapitalizmden rekabet döneminden), tekelci-kapitalizm dönemine geçilmiş olmasını öngörür ve siyasal iktidar, tüm olarak burjuvazinin elinden, burjuva demokratik yöntemi en güçlü kesiminin eline geçer.

Siyasal iktidarın, tüm olarak burjuvazinin elinden, bir kesim olarak tekelci-burjuvazinin eline geçmesiyle, egemenlik altına alanların niceliğindeki daralma, egemenlik altına alınanların niceliğinde bir genişleme eşlik eder. Egemenlik altına alanların niceliğindeki daralma, onların özgürlüklerinde genişlemeye; buna karşılık, egemenlik altına alınanların niceliğindeki genişleme, onların özgürlüklerinde daralmaya temel oluşturur. Bir başka deyişle, iktidarın bir sınıftan, bu sınıfın nicelik bakımından küçük bir katmanının eline geçmesi, bu katman için (tekelci burjuvazi için) özgürlüklerde ne denli bir genişleme sağlarsa, geniş yığınlar üzerindeki zor da o denli artar.

III

Emperyalist sistem içerisinde ve emperyalist aşamada bir ülke olan Almanya'da, burjuvazi, içerde, ancak, emek-gücü ve hammadde fiyatını, bir başka deyişle işçi ücretleri ile tarımsal ürünlerin fiyat artışı, sınai ürünlerin fiyat artışının altında tutabildiği ölçüde, kâr oranını yükseltebilirdi. Bunun engelleri, işçi sınıfının iktisadi savaşım araçları, sendika, grev, toplu sözleşme; ve köylülüğün iktisadi savaşım aracına dönüşen genel oydur. Bu demokra-

tik araçlar aracılığıyla, yaratıkları değerden aldıkları payı arttırabilirler, dolaylı olarak da, bu araçlar (hakları), sermayenin kâr oranını sınırlamanın demokratik baskı aygıtı olarak oluştururlar.

Emekçi sınıf ve katmanların burjuva demokratik hakları, ancak demokratik-olmayan yöntemlerle engellenebilir ve yok edilebilir. Yalnızca işçi sınıfının ve köylülüğün değil, onların çıkarlarını savunan yazarların, bilim adamlarının demokratik hakları da, demokratik olmayan yöntemlerle baskı altına alınabilir, varlıklarına son verilebilir.

Nitekim, Hitler, 1 Mayıs 1934'te işçi bayramını kutlamak için sendika liderlerini Berlin'e davet ettiği günlerde, SA'lar, Almanya'nın her yanındaki sendikaları basmış, ilerleyenleri kamplara kapatarak işkence yapmışlardır. Hitler'in yardımcısı Ley, işçilerin haklarına dokunulmayacağına yemin ettikten birkaç hafta sonra, Hitler, bir yasa çıkartarak, toplu sözleşme ve grevleri yasakladı, daha sonra da, sendikaları ve işçi sınıfının öteki örgütlerini yoketti.

Anlaşılar ki, faşizm, mali sermayenin ortalama kârla yönetemediği, buna karşılık, içerde üretici güçlerin gelişmesinin engeli haline geldiği bunalım döneminde, başta işçi sınıfı olmak üzere, tüm emekçi sınıf ve katmanların demokratik haklarını, demokratik olmayan yöntemlerle engellediği, ortadan kaldırdığı bir dönemdir. "Emperyalizmi bilmeden, faşizmi tanıyamayız" (Togliatti). Yani, faşizm, gelişme aşamasındaki serbest rekabet kapitalizminin ekonomik özelliklerinden değil, bizzat emperyalizmin ekonomik özelliklerinden kaynaklanır.

IV

Kuşku yok ki, faşizm, tek başına "azami kâr" sorunuyla tam olarak açıklanamaz. Kapitalizmin, üre-

tici güçlerin engeli haline gelmesi ve devrimci seçeneğin bu bunalım ortamında güçlenmesinin mali-sermaye açısından uyandırdığı sorunlar, Hitler'e iktidar yolunu açan, önemli etmenler oldular.

İlk emperyalist paylaşım savaşından yenik çıkan Almanya, sömürgeci olmayan, ama özünde emperyalist bir ülke olarak varlığını korumak için, yeni ve ucuz hammadde kaynaklarına, emek-gücünün daha ucuz olduğu sermaye ihraç alanlarına, gereklenme duyuyordu. Bir yandan ekonomik bunalımdan çıkabilmesi, yeni hammadde kaynakları bulmasına, yeni meta pazarlarına, yeni sermaye ihraç alanlarına sahip olmasına bağlıydı; öte yandan ülke içerisinde demokrat ve devrimci gelişmeyi bastırabilmesi demokrasi ve devrimin ülkelerini faşistleştirmeyle olanaklıydı. Daha önce, Avrupa'nın sömürgelemleri, Avrupa dışında paylaşma savaşından yenik çıkmıştı, ve şimdi, Avrupa'yı Almanyalaştırarak, Avrupa'nın sömürgelemleri ele geçirmek, Alman faşizminin tek seçeneği olarak gündeme geliyordu.

Alman faşizminin iktidara uzanan çizgisindeki çıkışlar ve inişler irdelendiğinde, bu iniş ve çıkışların temelinde, kapitalizmin bunalımının belirleyici etkisi görülür. Hitler'in kurduğu Saldırı Birliği (SA'lar), Birinci Dünya Savaşının bunalımının yarattığı toplumsal tortuyu emerek büyümüş, 1923-28 geçiş dönemi, bu büyümeyi pürüstürmüştü, ama hiç bir zaman bitirmemişti. 1929 ekonomik bunalımıyla birlikte, Almanya'da üretim, dört yıl içerisinde yarıyarıya düşmüştü, milyonlarca işçi işten atılmış, binlerce küçük işyeri kapanmıştı. Bunalım, işçi sınıfını büyük ölçüde tüketmiş, köylülüğün yoksul katmanlarını yıkıma sürüklemiş, lumpenproletaryana saflarını kabartmıştı. Hitler, sayıları giderek artan lumpenproletaryayı, yeniden faşizmin silah gücü altında toplamaya tam da bu bunalım döneminde hız verdi. Para ile tutulmuş katillerin çetesinden, sokak ser-serilerinden oluşan Saldırı Birliğiyle (SA'larla) iktidara ilerleyen Hitler, gerçe büyük bölümünü yoksul yığınların saflarından emdiği çocuk yaşta ki gençleri faşist ideolojiyle eğitim disiplini ederek Güvenlik Örgütünü (SS'leri) oluşturdu.

Emperyalist aşamada bulunan, ama dış pazardan ve sömürgeci yoksun Almanya'da iç bunalım, dünya ekonomik bunalımıyla katlandığı dönemde, ilerici ve demokratik gelişme, burjuvazinin üst kesimini, iki seçenek arasına kapatıyordu; ya ülkenin demokratikleşmesi doğrultusundaki gelişmelere razı olmak, ya da demokratik haklarını, zor kullanarak baskı altına alınması, bunu izleyerek tüm demokrat hakların kaldırılmasına doğru geric-

leşimin serriye doğru ilerlemesi, doğal ki, düz bir yol izlemez. İlerici ve demokratların örgütlü gücüne, yığınsal gücüne, bilinçli gücüne çarpır. Demokratların toplumu ileriyeye devindirmekte oldukları bir anda, toplumu geriye çeken güçlerle karşılaşması, toplumsal yaşamın hemen bütün

alanlarında çatışma başlatır. Burjuva demokratik devlet aygıtı, demokratik örgütleri ve hakları ya yasal olmayan yolla, yani zora başvurarak çalışamaz duruma getirecek; ya da bunu yasal/tüzel bir temele oturtmak için burjuva demokratik yöntemlerden vazgeçecektir.

V

Kuşku yok ki, Alman faşizmi, faşizmin genel özelliklerini taşımakla birlikte, sokağın, iktidarın, devletin faşistleştirilmesi gibi, ekonominin faşist savaş ekonomisine dönüştürülerek faşistleştirilmesi de, kendine özgü bir yol izledi.

Mali-sermayenin en şoven, en kandökücü, en emperyalist kesiminin açık terörcü diktatörlüğünü oluşturmak için, lumpenproletaryadan yararlanılması, faşizmin, bir çeşit lumpenproletaryaya diktatörlüğü olduğu anlamına gelemeceği gibi; faşizmin, kendisine, küçük-burjuvazi içerisinde bir kitle tabanı oluşturması da, faşizmin, bir çeşit küçük-burjuva diktatörlüğü olduğu anlamına gelmez.

Avrupa'nın sömürgelemlerinin, Avrupa'nın Almanyalaşmasıyla ele geçirilebilmesi, ilkin, Alman halkının geniş kesimini savaş psikolojisi olarak hazırlamasına bağlıydı. Yığınlar, özellikle de yoksulluğunda olan kır ve kent küçük-burjuvazisini, böyle bir savaşa hazırlamak için, faşizm, onun tarihsel olarak oluşmuş gerici duygularını, Almanırın öteki ırklardan üstün olduğu duygusunu, diriltmeye ve geliştirmeye önem verdi. Mali-sermayenin emperyalist unsurlarının amacını, gerici küçük-burjuva ideolojilerini yığınsal güce dönüştürmekle gerçekleştirebilirdi. Faşizmin, mali sermayenin çıkarlarını amaçlayan bir yönetim biçimi olması ile gene faşizmin, gerici küçük-burjuva ideolojileri "kullanması", faşizmin ikiyüzlülüğünü simgeler. Faşizm her yerde ve her zaman ikiyüzlü olmuştur. Her yerde, özellikle gerici küçük-burjuva ideolojileri diriltirler, toplumun geri kalmış unsurlarından kendine kitle tabanı oluşturmaya yönelmiş, ve hemen her yerde, çıkarlarını temsil ettiği sınıfın ideolojisini, yığınlardan gözlemiştir.

Alman faşizminin sınırları içerisinde kalarak, faşizmin bazı özelliklerine değindiğim yazımı bitirirken, iki noktaya daha değinmek gereğini duyuyorum:

Biri: Faşizmin yazgısıyla ilgili. Faşizm, toplumun iktisadi gelişmesine karşı olan bir zor yöntemidir. "İktisadi evrim, istisnasız ve acımasız kendi yolunu açar" ve "savaşım, her zaman siyasal iktidarın yıkılmasıyla sonuçlanır" (Anti-Dühring, s. 300). Kırk yıl önce, 8 Mayıs 1945'te, bu, tarihsel olarak kanıtlandı.

Öteki: Almanya'da, faşizme karşı güçlü bir savaşım verildiği içindir ki, faşizm çokdaha acımasız, çok daha kandökücü oldu. Bugün, faşizmin ilk yenilgisinin 40. yılında, faşizme karşı savaşım vermiş, demokrasiyi canlarını vererek savunmuş olanların çocuklarının, onların inanç ve düşüncelerini bugün de paylaşan Almanların, böyle bir geçmişten "gurur" duymak haklarıdır.

II. Dünya savaşı, insanlığın yazılı tarihinin tüm çağları boyunca yaşadığı, belki de en büyük vahşet olarak anılır. Kuşkusuz hemen herkesin zihninde bu kanyı haklı çıkaracak nitelikte düşünceler olmuştur. En azından, savaşın binlerce, milyonlarca ölüm, yok olan kentler ve sefalet olduğu, sıradan insan düzeyinde ifade edilebilmekte. Bu düşünceleri bugün böylesine yaygın kılan, insanlık değerleri arasında savaş karşıtı olmayı en başa koyduran, bu büyük deneyim olsa gerek.

Savaşın cephelerinde götürdüklerini betimlemek olanak dışı. Bu konuda verilecek birkaç rakam bile vahşetin eriştiği boyutu ortaya koymaya yeter; tüm savaş süresince yok edilen insan sayısı 50 milyonu bulmaktadır. Bu sayının ülkeler göre ortalama dağılımı ise şöyledir: Almanya 6 milyon, Sovyetler Birliği 20 milyon, Polonya 6 milyon, Japonya 2 milyon, ABD 300 bin, Avusturya 400 bin, İngiltere 500 bin, Çekoslovakya 430 bin, Yugoslya 1 milyon 600 bin, Fransa 550 bin, İtalya 450 bin, Macaristan 430 bin, Romanya 460 bin, Çin 1,5 milyon, Belçika 90 bin, Bulgaristan 30 bin, Hollanda 210 bin ve diğer ülkelerde 3 milyon kayıp yanı sıra 6 milyon yon civarında yahudi ve çingene de toplu olarak yok edildi.

Bu sayıların içinde hemen göze çarpan, Almanya'nın 6 milyon kaybına karşılık Sovyetler Birliği'nin 20 milyon ve Polonya'nın 6 milyon kayıp vermiş olmalarıdır. Bu sayılardan savaşın en şiddetli yaşandığı cephelerin Sovyet cepheleri olduğu sonucu çıkabildiği gibi, Almanya'nın işgal ettiği topraklardaki Nazi vahşetini de görebilmek mümkün. Örneğin, işgal altındaki Byelorus-

SAYILAR ve BÜYÜK SAVAŞ

Fatih Hunar

ya'da toplam insan nüfusunun dörtte biri katledilmiştir. Birçok yerleşim bölgesi bütünüyle yok edilmiştir. Polotsk'ta 150 bin, Gomel'de 100 bin, Vitebsk'de 90 bin Sovyet vatandaşı toplu olarak yok edildi. Bu bölgede 700 köy ve kasaba halkıyla birlikte yok edildi. İşgal altındaki diğer topraklarda da durum farklı değil.

II. Dünya Savaşı'nın vahşetine ilişkin diğer bir örnek de toplama kamplarıdır. Nazilerin toplama kamplarında 6 milyon civarında yahudi ve çingene ile, 4 milyona yakın savaş esiri yok edildi. Bu kamplarda yirmi değişik ulustan insanlar, kimilerinde sayıları 70 bine varan gruplar halinde yaşamaya zorlan-

mıştır. Adından en çok söz edilen kamplar şunlardır: Polonya'da Maidanek, Auschwitz, Gross-Rosen, Birkenan, Stuthof; Almanya'da Dachau, Buchenwald, Oranienburg, Dora, Sachsenhausen, Bergen-Belsen-Ravensbrück, Neu-Bremm, Neuen-gamme; Bohemya'da Theresienstadt, Flossenbürg; Hollanda'da Osnabrück, Esterwegen; Avusturya'da Mauthausen; Alsas'ta Natzwiller, Shirmeck ve Baltık ülkelerinde Kau-nus ile Riga.

Bunca vahşete karşın Nazizm, cephelerde ve cephe gerilerinde sonuna hazırlayan güçlü direnişlerle karşılaştı. Bütün yıldırma ve yoketme hareketleri, karşısında anti-faşist direniş cepheleri buldu. Her

ne kadar zaferin koşulları ve direniş hareketleri ayrı bir inceleme konusu olsa da direniş hareketlerinin başarı ve zaferine olan katkısı konusunda bir iki veriden söz etmek yerinde olacak: Partizanların ve direnişçilerin verdikleri cephe gerisi savaşta 20 bin düşman treni, 10 bin civarında lokomotif, 110 bin civarında araç, 12 bin tren yolu, köprü vs. ve 1,5 milyona yakın düşman askeri imha edildi. Bu güçlerin düşmanın iletişim hatlarına karşı giriştikleri sabotajlar Anglo-Amerikan hava saldırılarından 5 kat daha etkili oldu.

Savaşın sonunun yaklaşması, diğer bir deyişle Nazizmin yenilişinin ortaya çıkması pek çok ülkede direniş hareketlerinin öncülüğünde tüm ulusal güçleri harekete geçirdi. Bu güçler ulusal bağımsızlık ve insanca bir yaşam için ülkelerini işgal eden Nazilere karşı da Nazizmin kukluluğunu sürdürmüş kendi geri-faşist iktidarlarına karşı seferber oldular. Bu hareketlere, Almanları Berlin'e kadar süren Kızıl Ordu güçlerinin de büyük katkısı dokundu. Bu süreç içinde, on ülke özgürlüğüne yeniden kavuşuyor, toplam nüfusu yüzüncü milyona varan beşyüzyedi kent ve kasaba işgalden kurtarılmış oluyordu. İkinci Dünya Savaşı ve Nazizmin iktidarı ile geçen tüm süreç çok ağır faturalarla ödendi. Nazizme karşı kazanılan zafer tek başına bu faturaların karşılığı olarak düşünülemez. Bir deneyim ister yaşanmış olsun ister kırk yıl geride kalsın, ancak bir sonuca ulaştığında anı olmaktan çıkar, geleceğe dönük canlı bir yönelim olur. Yaşamakta olan sürecin ortaya koyduğu gerçeklerin ışığında, geleceğin tek givencesi, bu canlı yönelimlerin içinde barındıran aktif kitlelerin, barışa, özgürlüğe ve sosyal eşitliğe sahip çıkma savaşlarıdır.

SÖZÜMÜ SAKINMADAN KONUŞMAYA HAKKIM VAR

İki yıldır bu zalim, güç savaşta çarpışıyoruz. Biliyorsunuz, düşmanın ilerlemesini durdurduk ve onları geri attık. Ama herbirimizin bu savaş nedeniyle çektiği güçlükleri belki yeterince bilmiyorsunuz. Ve ben, dostlarımızın bunu bilmesini isterim.

(...)
Hatırlamamız, topraklarımızın geniş bölümünü ve binlerce, binlerce insanımızı düşman tarafından, tarihteki en zalim düşman tarafından ele geçirildi. Eski kayıtlar Hunların, Moğalların ve diğer vahşi kabilelerin kanlı saldırılarından söz eder. Bunların hepsi, bize karşı Alman nazilerinin giriştiği mezalim karşısında sönmük kalmı. Köylerin ve evlerin yerle bir edildiğini gördüm -bunlar benim yurttaşlarımın, kitaplarımın, kahramanlarımın evleniydi- ve yetimler, başını soka-cak damı kalmayan insanlar gördüm, korkunç sakatlıklarıyla vücutlar ve harap olmuş binlerce hayat gördüm. Bütün bunlar, ilkemize çılgın liderlerinin emirlerini uygulayan Hitlerler tarafından getirildi.

Hitlerizm dünyadaki tüm ülkeler için aynı kaderi hazırlıyor sizin ülkeniz, sizin eviniz ve sizin hayatınız için de.

(...)
Halkımıza ve halkınıza ölümüne bir nefret duyan, güçlü kurnaz bir düşmanla karşı karşıyayız. İnsan bu savaştan ellerine kan bulmadan çıkamaz. Savaş, kan ve ter istiyor. Eğer bu inkâr edilirse, bedel iki katlı olacaktır. Siz, yakınlarımızın kanını evinizin eşliğinde henüz görmediniz. Ben gördüm, bunun için sizinle böyle sözümlü sakınmadan konuşmaya hakkım var.

1943
(Yazarın Sorumluluğu-
Amerikalı Dostlara Mektup'tan)

Mihail Şolohov

... Geleneksel silâhlarla ve kalemle düşmana karşı savaşan anti-faşist yazar, Naziler tahtlarından indirilmiş bile olsalar, düşüncelere yerleşmeyi sürdürmek için yollar aradıkları sürece, savaşın düşmanın askeri alanda yenilmesini bitmeyeceğini bilmek zorundadır. Savaşta düşmanı bitirmemek bize ne denli pahalıya patlarsa, faşist düşünceleri biçimlerinin -ellerinde silah, faşizmle çarpışan yürekli insanlara bile- buluşabilme olasılığını önemsemek de hepimize o denli pahalıya patlayabilir.

Anna Seghers
(Gerçekliğin Evrensel Mirası'ndan)

Buralar ikinci dünya savaşından kalma yerler. Bakımlı. Yüksek ve görkemli çam ağaçlarının arasında uzun ince bir yol. Yolun kenarlarında çakıl taşları. Uzun ince bir yol. Bir süre yolun ortasında duruyor, uzaklara bakıyorum. Yolun sağında, biraz ilerde, büyük bir mermer. Üzerindeki yazılar: "Burada, faşist katliama uğrayan 65.000 Sovyet askeri yatmaktadır!"

Almanyanın Batı yakasında, (Westfelya), Bielefeld ile Paderborn arasındaki Stukenbrock'tayız. Burayı bulabilmek için in cin olmak gerek. Hele bir de yabancısınız. Sizi buraya getiren tek bir tabela var koskoca anayolda. Sanki burayı, dünyadan saklamışlar. Tabelada ise şunlar yazılı: "Savaş kurbanları Mezarlığı." Yanıltma ilk olarak tabeladaki yazıdan başlıyor Doğrusu, "Sovyet Askerleri Mezarlığı."

Almanya'da her matem gününde, ikinci dünya savaşında ruslar tarafından esir alınmış kaç bin alman askerinin Sibiry'a da öldürüldüğü gazete ve dergilere yansır, yansıtılır. Oysa, hiç kimse, ikinci dünya savaşında Nazi Almanyasında üç milyon Sovyet askerinin nasıl katledildiğini anımsamaz, anımsatmaz bile. Bu yazıda amacımız, bu ilginç olayı olabildiğince işlemek.

Almanya'da bugün bile çeşitli devlet kurumlarının yüksek kademelerinde eski nazi artıkları yerlerini koruyorlar. Dahası ellerinden geldiğince yeni çalışmalar yapıyorlar ve eski olayları (Nazi Almanyası ve katledilen insanlar) savunma ve bazı suçlamaları reddetmek eylemlerini de yürütüyorlar. Hem de rahatça. Ve alman parlamantosunu tüm bu çalışmalara sanki kulaklarını tıkamış görmezlikten geliyor. Tabii bazı olayları değil. Örnek olarak Hoffmann olayı. Ama konuyu fazla uzatmadan başladığımız yere dönelim.

Stukenbrock. O zamanın cehennemi. Bugün bile insan eti kokuyor. Savaş esirleri kampı, numara: 326. O günkü Alman parlamantosuna göre "yoketme kampı" değildi. tek kişilik hücreler, gaz ve işkence odaları yoktu orada.

Oysa gerçek hiç de öyle değildi. Orası cehennemin öteki adydı. 7000 sovyet askeri ilk olarak, 7 temmuz 1941 de geldiler esir olarak. Başlangıçta gökyüzünü görebiliyorlardı. Geceleri güneş batarken güneşin kızılığını. Herki günlerde ise işkence ve çalışmalar başladı. Ağır koşullar altında çalıştırılan Sovyet askerleri "dağ delme, maden, tarım" işlerinde çok kötü koşullar altında çalıştırılıyorlardı. Bu çalışma temposundan Sovyet askerlerinin çoğunluğu nasiblerini aldılar. Bitkin düşüler, kimisi kendini öldürdü; kimisi hastalandı, kimileri kurşuna dizildi, kimilen asıldı.

Günlük yiyecekleri 200 gram siyah eknek, bir tas çorba (içinde ne ararsanız olan), yarım litre kahve.

Kurşuna dizilenler, asılanlar, büyükçe açılmış çukurlara dolduru-

HİÇ UNUTULMAMASI GEREKEN BİR MEZARLIK

Gökhan Demirci

lup üzerleri çimento ile kapatılmıştı. Çukurların içinde orta büyüklükteki bir kenti doldurabilecek kadar insan vardı.

2 Nisan 1945 de amerikan askerleri Almanya'ya girdiklerinde, Stukenbrock'taki Sovyet esirleri kamp bekçilerini etkisiz hale getirmişlerdi. Tüm bunlardan üç ay

sonra da yaşamayı başarabilmiş Sovyet esirleri anıyurtlarına döndüler.

Ve Stukenbrock'taki olaylar unutuldu. Tam bir sessizliğe gömüldü. 60'lı yıllarda aralarında papazlar, avukatlar, (JUSOS) Genç Sosyalistler ve komünistlerin bulunduğu topluluk tarafından başlatılan "Stunkenbrock için Çiçekler" kampanyasıyla tekrar adı duyulmaya başlandı.

Ve her yılın 1 Eylül'ünde kamp anma toplantıları için ileriler tarafından tika basa doldurulmaya başlandı. Burası Almanya'da öldürülen üç milyondan fazla Sovyet askerinin anıldığı tek "Mezarlık" olarak kaldı.

1941 kışında kamp ağzına kadar doluydu. Kampta anlatılanlara göre o kış 16.000'nin üzerinde Sovyet askeri esir tutuluyordu. Ölülerken

lerin kardeşçe paylaşılmasını örgütlemeyi başarmışlardı.

Sovyet askerlerinin barakalarından birinde hizmet için verilmiş alman tutuklu Fritz Bringmann'ın 1981 de yayınladığı "KZ-Neuengamme" isimli kitapta Sovyet askerlerinin gelişi şöyle anlatılıyor:

"...Bütün tutuklular konuşma alanına getirilmişti. Yapılacak olan konuşmayı dinleyeceklerdi. Çeviren tarafından Sovyet askerlerine barakalardaki tehlikeler anlatıldı. Barakalardaki tahtakurularından ve çeşitli mikroplardan korunmaları için devamlı olarak yıkanmalarını gerekli olduğu vurgulandı. Bunun için konuşma alanında herkesin soyunması gerekiyordu. Soyundular

Soyunurlarken kendilerine sert bir dille:

"Elbiselerinizi koyduğunuz yer iyice belleyin. Daha sonra aramak için vakit kaybetmeyin." denildi.

Ve kapılar kapandı. Gökyüzü de. Bringmann devam ediyor:

"...Alandaki tutuklular, duvarların arkasından gelen çığlıkları tam olarak duyabiliyorlardı. Kapılar kapalı olsa da. Çığlıkların sona ermesi için on dakika geçmesi gerekiyordu. Sonra uzun bir sessizlik başlıyordu ta ki kapılar açılıncaya kadar kapıları açılıyor ve cesetler taşıyorlardı. Odadaki göz dağıldıktan sonra cesetler el arabalarına konuyor, imha yerlerine götürülüyorlardı. Cesetleri tek tek taşımak mümkün değildi, çünkü gazdan ve odadan kurtulmak için birbirlerini ezmışler, kollar bacaklar birbirlerine geçmiş, kramp halindeydiler..."

Alman savaş endüstrisi milyonlarca ucuz işgücüne ihtiyaç duyuyordu, yani kölelere. 1941 mayısın son günlerindeki rakamlara göre tarımda 431.000 sanayide 300.000 işgücüne ihtiyaç vardı.

Birinci dünya savaşında 1,4 milyon rus askeri almanların esiriydiler. Bunların % 5,4 ü ölmüştü. İkinci dünya savaşında ise 5,4 milyon Sovyet askeri esir alınmışlardı. Bunların ise % 58,7 i öldürülmüştü. Bunun tersi, ikinci dünya savaşında Sovyetler tarafından esir alman askerlerinin toplamı 3,15 milyondur. Bu sayının 35,2 ile 37,4 kadarı ölmüştü. (Sayılar Konkret: nisan 84)

Henrich Böll, 1980 yılında bir söyleşide, Alman gençliğine, nazi katliam depolarının yalnızca Majdenek ve Ausschwitz, Dachau'dan ibaret olmadıklarının, onbinlerce Sovyet esirinin öldürüldüğü Stukenbrock'un da anıtın isimlerin arasına katılması, öğretilmesi gerektiğini vurgulamıştı.

Oysa, bu güne kadar okul kitaplarındaki dökümanlarda Stukenbrock'un adına rastlanmamakta. Diğer dökümanlar ise çürümeye terk edilmişler. Tanıklar ve olayları yakından yaşayanlar ise yavaş yavaş ölmektedir.

Almanya'daki mezarlıklar kanunu, mezar taşlarının üzerindeki bilgilerin doğru olması gerektiği konusunda bir zorunluluk koymuştur. Oysa, bu zorunluluk Stukenbrock'taki "Savaş Esirleri Mezarlığı"nda geçerli değildir. ●

40-45 şiirleri

Tarlalara ve ufka
Kuşların kanadına
Gölge değirmenine
Yazarım adını

Kapının eşliğine
Kabıma kacığıma
İçimdeki aleve
Yazarım adını

Fecrin her soluğuna
Denize vapurlara
Azgın dağın üstüne
Yazarım adını

Camların oyununa
Uyanık dudaklara
Sukutun ötesine
Yazarım adını

Bulutun yosununa
Kasrının terine
Tatsız kaba yağmura
Yazarım adını

Yıkılmış evlerime
Sönmüş fenerlerime
Derdimin duvarına
Yazarım adını

Parlayan şekillere
Renklerin çanlarına
Fizil: gerçek üstüne
Yazarım adını

Arzu duymaz yokluğa
Çırçırplak yalnızlığa
Ölüm basamağına
Yazarım adını

Uyanmış patıkaya
Serilip giden yola
Hınçahınc meydanlara
Yazarım adını

Geri gelen sağlığa
Kaybolan tehlikeye
Hatırasız ümide
Yazarım adını

Yanan lamba üstüne
Sönen lamba üstüne
Birleşmiş evlerime
Yazarım adını

Bir tek sözün şevkiyle
Dönüyorum hayata
Senin için doğmuşum
Seni haykırmaya

İki parça meyvaya
Odama ve aynaya
Boş kabuk yatağına
Yazarım adını

Hürriyet

PAUL ELUARD

Türkçesi: M. Cevdet Anday
Orhan Veli Kanık

Obur köpekçığıme
Dimdik kulaklarına
Acemi pençesine
Yazarım adını

Hürriyet

Okul defterlerime
Sırma ağaçlara
Kumlar karlar üstüne
Yazarım adını

Okunmuş yapraklara
Bembeyaz sayfalara
Taş kan kâğıt veya kül
Yazarım adını

Yaldızlı tasvirlerle
Toplara tüfeklere
Kıralların tacına
Yazarım adını

Ormanlara ve çöle
Yuvalara çığdeme
Çın çın çocuk sesime
Yazarım adını

En güzel gecelere
Günün ak ekmeğine
Nişanlı mevsimlere
Yazarım adını

Gök kırpıntılarıma
Güneş küfü havuza
Ay dirisi göllere
Yazarım adını

Ajans

Radyoda bir hüzzam şarkı var
dışarda sümbül havası,
"halbuki şimdi uzak ufuklara kar yağıyor."

Daha evvel ajans dinledik,
zincirlerini şakırdatarak geçti esaret
alev raylar üzerinden demir arabalarla.

Toprak gebeydi,
toprak çocukları: Dostlar,
kiminde orak, kiminde balta
—buğday kokan avuçları kan içinde—
emeklerini yığın yığın, başak başak
harman yerinde bırakarak
döğüstüler en ön safta.

Döğüstüler ve öldüler.

Sonra hürriyet
—yaralı ceylanlar gibi—
ve sulh
—anam sütü kadar
yüzünde ne bir kin, ne bir infial düştü yollara.

Yollar uzun, menzil ırak
ayakları kamyor, yalnayak!

Bir şarkıdır bu
sulh ve hürriyet dediğin

ağzı dolusu söylenir
Bir şarkıdır bu
kalu belâdan beri söylenir
kurtlar dilinde, kuşlar

Ben, onunla büyüdüm
onunla yürüdüm
onun için büyüttüm bu
onun için ölebilirim.

Demir bu şarkıyla dövüldü
Bu şarkıyla yürür gemiler
ve bir temmuz öğlesinde
mola verdiği zaman oradan
bu şarkıyla ayrılan içer.
Bu şarkıyla geçiren
semasından insanların
boşaltıp rahmetini kün

Dostlar,
dostların dostları;
bu bâbda ne söylesek

Bir şarkıdır bu
kan ve ölümler yazılmış
unutulmaz!

Yürüyüş, 9.1.1943

M.NİYAZI AKIN

TÜSTAV

Kardeşlik Acıları

Yıllar var ki sizleri düşünüyorum:
Yanan şehirlerim,
Düşmana ekmecek veren tarlalarım
Teknelerim, ocaklarım, öğretmenlerim!
Ve sizleri:
Caddeler, tarlalar, fakülteler,
Nehir boyları, şehirler, ordular
Aşklarım, hünerlerim, sefaletlerim!

Ellerime ateş düştü
Yüreğime, gövdeime, kollarıma.
Biliyorum ey demokrasi!
Bütün şairlerin ölür
Barikatların susar
Ve yanar da limanların, iskelelerin
Zafer gülleri sensiz açmaz
Böyle bir macerada.

Kardeş, kardeş!
Alkış tutan ellerini kesmedim,
Tanklarımla tarhlarını ezmedim.
Ben kendi halimle müthiş kişi
Ben sevici, sert ve delişmen...
Ve hürlik kardeşlik çırasını
Kendi hissemce götürün insan.
Biliyorum bu dünyada
El değmedüğümüz, nice doyumlu,
Sıcak, ölümsüz ve kederli şeyler vardır.
Biliyorum bu dünyada
Gökyüzü ve denizyüzü
Cümle çiçek ve cümle yemişler vardır
Biliyorum bu dünyada
Yalnız ve "yalnız insanlar
Yani kardeşler vardır."

Beni şehir şehir beni,
Beni köy kent beni
Beni usul, beni yolca götür
Kardeşlik treni!
Ağır yaralılar taşıyorum
İncinmesin kollarım, ayaklarım, ellerim.
İşli günülere gitmeliyim
Acılar, darağaçları, kelepçe demirleri!
Bayram şenliklerine,
Demokrasi şenliklerine gitmeliyim
Uğruna şiir yazılan, doğuşülen, ölünen insanlar!
Yeter değil bana
Zaferlerin,
Yıldardır gece hücumlarına
Sokak savaşlarına katlandığım.

(Anı, 1.5.1945)

ENVER GÖKCE

Cepheye Giden Bu Tramvay

Buz gibi demirin rengi,
Körlenmiş ufuk, katı, vay!
Gezer bu tramvay çevreyi,
Cepheye gider bu tramvay.
Üç kat kontrplak, pencere yerine,
Olsun arkadaş, ne farkeder.
İnsanlar öşür öşür öleiyorlar içeriye
Geç kalmak istemiyor gibiler.
İşte yaşlı bir işçi gidiyor
Dökümhaneye, zırhını işlemeye
Gecenin gündüzüne katıyor
İlerliyor düşmanlarımız üstüne.
Ve işte uyusmuş kalmış ninem
Tartımından gürültünün uyukluyor,
Tankçı bir torunu var
Üç-beş sigaranın keyfine varıyor.
Ve üçüzler-üç evcimen kız-
Tıkış tıkış oturuyorlar,
Çene çalışıyorlar Rahibe ile
Ve alay doktoruyla.

El bombası beline bağlı
Bir partizan oturuyor
Upuzun, yakışıklı, sakallı,
Tabancası elinde hazır duruyor.
Ailesini görmeye gelmiş
Ve buhar banyosunda terlemeye,
Birlikte getirmiş arkadaşı Sandy'yi
Alman miğferi bir de!
Yola koyulacak sabah yeniden

Yoğun, göz kamaştırıcı kar arasında,
İzini sürecek sığmağının
Üç kez lanetli düşmanın,
Ve ateş kusacak silahından
Sön vermeye hırıldlarına Nazi köpeklerinin!

Otururken biz, göz kırpar öcece duraklar
Cepheye gidiyor bu tramvay.
Bir dirhem tayınları ellerinde kadınlar,
Ve pazen bir battaniye içinde bir çocuk
Görüyor musun, köşeden çeri dönüyorlar,
Bak onlara (hepsi yeni, hayret!)
Unutma-unutmayacaksın, biliyorum-
Ateşle ve gökünütlüsüyle vaftiz edildin sen, vay,
Cepheye gider bu tramvay.
Sevgili çocuk! Memleketin yıkıntılar içinde,
Ve aydınlık geleceğin için
Yenileniyor dünyamız, bunun için,
Bu kavgağın icindesin sen işte!

Kasım 1941

VERA INBER

Türkçesi: Yusuf Cemali

TÜSTAV

"Faşistlerin toplantısı var eski kera Avrupa'da. Fransa'nın Ulusal Cephesi, Toulouse'da önderleri Le Pen başkanlığında boy gösteriyor. Hoparlörlerden rock müziği yeri göğü inletirken Kuzey Afrikalılar, ışsız köşelere kaçıyorlar korku içinde. Kokusu ve sesi ile 'sokak-taki adam' burada bulunan ve de işsiz. Her yer, üç renkli, klâsik faşizm simgesi bayrakla kaplı. Tek bir haykırış yürekleri deliyor: 'Umutlu bir gelecek!'"

Taksi şoförü, köprüden öteye sürmek istemiyor. Soğuk mart rüzgârı altında, deri ceketli ve asker postallı gençlerin ve adamların eşliğinde Pont du Garigliano'yu yürüyerek geçmek zorundayız. İzmiritler, ışıktan çizgiler oluşturarak altımızdaki suya düşüyorlar ve ben, Fransızca ilk ders kitabımdaki şu sözleri anımsıyorum "Fransa, Avrupa'nın bir parçasıdır. Dört büyük nehir ile bölünmüştür: La Seine, la Garonne, le Rhone ve Le Saone..."

Altımızdaki Garon nehri; kış sonunun kadavralarını pisliği ve kokusu ile sürükliyor. Nehrin kıyısında, çingenerler ve kuzey afrikalıların çalıştığı Luna Park var. Bu insanlar, şimdiki kulakları tırmalayan rock müziğinin altında, sahne ışıklarının ardına çekilmiş durumdadır. Çünkü Parc des Expositions'un girişinde -aynen Rhone da ve Lyon'daki Saone'de olduğu gibi- insan akıntıları birleşiyorlar, yüksek sesli ve gözdağı verici bir sel haline dönüşüyorlar. Fransa'nın Ulusal Cephesini (F N) oluşturuyoruz; büyük salon-daki toplantıya gitmekteyiz ve yabancıları sevmiyoruz! Önderimiz Jean-Marie Le Pen bizi bekliyor.

Eski kara avrupa'da faşistlerin toplantısına giriyoruz diye düşünüyorum kasa önündeki kuyrukta beklerken -giriş ücretli seçim toplantısı!-. Fransa'nın sefil, yoksul ve yorgun insanları geliyor; dükkanlarını komünistlerin gelip ellerinden alacaklarını sanan küçük dükkan sahipleri -tütüncüler-, çalışan araplarca kenara itilen birciler, yolların bitmez tükenmez sığın-tısından bir ara alan kamyon şoförleri ve yirmi yıl önce Cezayir ve Tunus'dan kaçmış olan "kara ayaklar" ordusu... İntikam hırsıyla dolu, Cephe'nin verdiği son umuda sıkı sıkıya sarılı ve enerjiden patlar halinde. Dudaklardaki sigaralar ateşlenmiş fitiller gibi.

Le Stadium'daki görüntü akil alır gibi değil. Sporun sahne düzeni, müziğin gültüsü ve dev hoparlör- lü, göz kamaştırıcı spot ışıklı amerikanlaştırılmış seçim toplantısı ile karışmış. İzleyicilerin korkunç gültüsü, beton zeminde çıkan iskemle sesleri ile birleşiyor. Her yerde, o üç renkli bayrak var, faşizmin klâsik simgesi. Ve o yürek parçalayıcı slogan: **UMUTLU BİR GELECEK!**

YAŞAYAN GÜC

Hepimiz faşistlerden söz ediyoruz ama toplantılarına gitmiyoruz.

Fransa'da 1985 Modeli Faşizm...

LE PEN YÜREĞE NİŞAN ALIYOR

Gidin. Herşey aynen bildiği gibi, ya da o eski belgesel filmde gördüklerimiz gibi. Yalnız daha güçlü ve gerçek. Burada, sesleri ve kokuları, parfümleri, terleri, goluvaz sigaraları ve işyerleri ile her an lâfi geçen mutfaklarından bir kırkayak gibi çeşitli yakınmaları, tutkuları ile gerçek insanlar oturuyor. Parola verildiği anda eyleme geçmeye hazır yaşıyan güç kaynıyor ve çevresini sarsıyor. İşte o zaman Fransa, avrupa'nın bir parçası olacak ve avrupa titreyecek!

Senaryo oldukça klâsik: Amerikan ekonomisinin ezici egemenliği altında toplumsal sorunları gün gibi ortada olan bir ülke. Rövanş duygusu ve aşağılık kompleks ile sürdürülen bir ulusculuk. Bunun karşısında düşman olarak gösterilen büyük bir göçmen proletaryası. Sosyalistlerin yüzü-üstü bırakmalarına karşı büyük öfke, aynen eski sağa karşı duyulan kırgınlık gibi. Günün dev propaganda makinasını destek alarak, sessizce aşağıdan yukarı çıkan bir "yıldız". (85'deki yüzde 10'luk bölge seçimlerinden, 1984 Avrupa parlamentosu seçimlerindeki yüzde 15'lik başarı arasında yükselen.)

Arabayı gen çevirmeden önce

taksi şoförü, sosyalist, "İtiraf etmek gerekir ki Le Pen büyük bir sorunu formüle ediyor," diyor, "20 yıl sonra nasıl bir Fransa istediğimizi."

ZAFER İŞARETİ

Karşı koyacak olan, fazla ince düşünmemeli, teorilerde de kendini savunmamalı. Gerçek burada oturuyor. Birkaç aday ile sahneye çıkarılır varsa da buradaki büyük sermaye değil. Burada, o ünlü "sokakdaki adam" oturuyor (Dario Fo'nun deyişleyle, evine gitmek istemeyen adam.) Yanında küçük mantosu ile karısı, saçları kazıtılmış "deri kafası" ile oğlu var. Kendini emekçi ve dürüst ama anlaşılmayan ve kullanılmış olarak algılayan insanlar... Le Pen onların yüreğine nişan alıyor, ama yalnız yüreğine!

Oysa ben kulaklarıma inanmıyorum. Apansız hoparlörden oluşan tepeler haykurmaya başlıyor: Va, pensiero su ali corati... Uç, altın kanatlardaki düşüncelerim! Spot ışıkları arka kapağa çevriliyor ve içeri, frak giymiş, papyon takmış olarak önder giriyor; ellerini Cephe'nin zafer işareti olan "V" şeklindeki havaya kaldırmış olarak. Kitle bayrakları sallıyor ve "Mahkumların Korosu"na katılıyor:

Ey sen peygamberlerin altından harbi

sessizce asılı kalan ve bize

varamayan

bırak tellerindeki anılar kıpırdansın söz etsin bize o «örkemli vıllardan!

Halk iskemlelerin arkalıklarına tırmanıyor, ağlıyor ve Constantine ile Cezayir demek olan "Yitirilmiş Vatan"ın türküsünü söylüyor. Nihayet konuşma olanağı çıkınca Le Pen, havayı kızdırtmak için elinden geleni yapıyor. Tipik bir sağcı söylevi: konu ve içerik boş; toplumsal ve ırkçı nefret sözcükleri; intikam ve rövanş alma duygularını körükleyen sözler. Salt toplumun kurumlarına değil, Toulouse belediye başkanı ve Jean-Paul Sartre gibi (belli ki yine tutucuları deli ediyor) toplum içinde yükselmış kişilere de saldırıyor.

Aynı zamanda, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve kadın değerini küçük düşürücü sözlerden ötürü yargı organlarına olanak tanımamak için, sırasıyla yaşlı bir vietnamlyı, başı öne eğik bir Cezayirli harki askerini ve Pirenler'den sözünü sakınmayan bir devlet görevlisi teyzeyi sahneye çıkarıyor. Salondaki yürüme yerlerinde sürekli olarak taraftarlı dolaşiyor ve atmosferin yatışmamasını sağlıyor. Biri benim alkışlamadığımı görüyor ve ellerini burnumun önünde şiddetle çırpyor. Ortam çekilmez hale geliyor artık.

1985 MODELİ FAŞİZM

Bir çeşit bitirici olarak Le Pen, "yabancıları Fransa'dan sürtüp çıkarın" Jeanne d'Arc'dan söz ediyor ve benim için artık gitme vakti gelmiş oluyor. Dışarda, parmaklıkların önünde bembeyaz yüzü, Beatle-gözlü bir öğrenci, en az bir düzine meşin ceketli ile çevrilmiş olarak duruyor.

- İçeri girip, Le Pen'in ırkçı sözlerini yanıtlamak istiyorum, diyor kararlı bir şekilde.

- Kıçı boklu burda, diye hırlyor oğlanlardan biri. Biz seni lâyük olduğun deliğe sokmayı biliriz!

Aniden aramızdan bir derikafa fırlıyor ve öğrencinin başına elindeki copla korkunç bir darbe indiriyor. İğrenç bir ses bu. Sallanıyor ama düşmüyor; geri dönüp karalığa doğru gidiyor. Çeşitli oğlanlardan oluşan kümeler, koşup öğrencinin yolunu kesmeye gidiyorlar. Yanımızda motoru çalışan bir polis arabası var. İçerden bir polis başını uzatıyor ve eli coplu oğlana gülererek "Je t'ai vu! Je t'ai vu!" diyor. Yaptıklarını gördüm...

Üç gün sonra Le Pen, bölge seçimlerinde yüzde 8.7 oy alıyor ve Fransa'daki sağ ile sol arasındaki tam yüzde farkını kapatıyor. Ulusal Cephe, artık gözününe alınması gereken politik bir faktör diye yazıyor bizim gazetesinin muhabiri. Aynen. Burada biz de açık konuşalım: Bu gördüğümüz, 1985 modeli faşizm. Bu kez Fransızca konuşuyor.

Dagens Nyheter, 28.3.1985

Türkçesi: YARIN ÇEVİRİ KURULU

Bir daha olmaması için neler yapılması gerektiği, savaşın en sıcak günlerinde barışçı insanların ve toplulukların kafalarında dönüp durmaya başlamıştı. Bu tutku, giderek savaşın sonunun görüldüğü günlerde iyice büyüdü. İnsanlar, 8 Mayıs günü meydanaalarda, sokaklarda dans edip şarkılı söylerken, bir daha böylesine bir yıkıma asla izin vermeyeceklerini de haykırıyorlardı.

Olamadı, savaşın hemen ardından savaş içinde atılan tohumların filizlenip büyümesi en azından engellendi. Ortak tutku giderek yerini, belirli bir çevreden gelen soğuk rüzgarlara bıraktı. Artık bir daha olmaması tutkusu ulusların bütünlüğüne değil, barışçı güçlerince yaşatılır olmuştur. Oysa ki, 1942'de bir araya gelen 26 devletin yetkililerinin yayınladıkları "Birleşmiş Uluslar Bildirgesi" ne büyük umutlara neden olmuştu. Hem de nazilerin tüm hazırlarıyla avrupada, afrikada, asyada dehşet saçmayı sürdürdükleri günlerde. 1944'de savaşın sonucunun artık görüldüğü bir tarihte SSCB, ABD, İngiltere ve Çin tarafından savaş sonrasında insanlığın sorunlarının barış içinde çözülmesine yardım edecek bir uluslararası örgütün kurulmasının kararlaştırılması ve 1945'de Yalta'da bir araya gelen SSCB, ABD ve İngiltere'nin en üst yetkililerinin bir ortak anlayasa

hazırlanmasının onaylandığını tüm dünyaya duyurmaları ne büyük umutları ortaya çıkarmıştı.

26 Haziran 1945'de, o yılın 1 Martına kadar, nazi Almanyasına ve Japonya'ya savaş açmış olan 50 ülkenin katılması ve 24 Ekim'de de SSCB, ABD, Çin, İngiltere, Fransa'nın onayıyla, anayasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte BM kurulmuş oluyordu. 111 maddeden oluşan anayasa, insanların barış içinde özgürlüklerinin güvenceye alınması ve daha mutlu ve insana yaraşır bir gelecek vaadediyordu.

Olamadı. 1949 yılında ABD, Kanada, İzlanda, İngiltere, Fransa Belçika, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Danimarka, İtalya, Portekiz devlet yetkilileri bir araya geldiler ve Kuzey Atlantik Paktı'nı kurduklarını açıkladılar. "Milletlerin demokrasi ilkeleriyle, fert hürriyetlerini ve hukukun hükümlerini üzerine kurulu hürriyetlerini, müşterek miraslarını, medeniyetlerini korumaya..." karar verdiklerini açıkladılar. Herhangi birisinde ortaya çıkacak ekonomi politik değişime karşı durmaya, bu yöndeki aykırılıkları gidermeye kararlı olduklarını açıkladılar. "Fert hürriyetleri" temelinde, "fertlerin", devletlerinin ekonomi politikasına NATO'nun çizdiği dışında bir yön vermeye haklarının olmayacağı açıkladılar. Açıklama yalnızca bu kadar da değildi. Dünyanın

"geleceğini tehdit" eden diğer sistemlere karşı da "savunma" halinde olma gereği karar altına alınıyordu. Ardından diğer sistem içinde yer alan ülkelerin benzer örgütlenmeyi gerçekleştirmeleti geldi.

Oysa, insanlar, ülkelerinin nazi almanyasına ve faşizme karşı oluşturdukları cephenin, dünyanın barış içinde ilerlemesini getireceğini düşünüyordular. Savaşın hemen ardından toplumların çeşitli kesimleri bu amaçlarla uluslararası örgütlenmelere gidiyor, barışçı ve insanlığın ilerlemesinden yana bildiriler yayınlıyorlardı. Londra'da, "barış, ulusal bağımsızlık, demokrasi ve eşitlik uğrunda çalışan ve bu uğurda birleşen" dünya gençleri Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu'nu (WFDY), aynı amaçlara öğrenci ve eğitim sorunlarını da ekleyerek Uluslararası Öğrenci Birliği'ni (IUS) kadın hareketinin mirasından yola çıkarak Uluslararası Demokratik Kadın Federasyonu'nu (WIDF), işçilerin tek bir çatı altında sistem farkı gözetmeksizin toplanmasını amaçlayarak Dünya Sendikalar Federasyonu'nu ve dünya barışının kalıcılığını devlet politikalarından bağımsızlaştırarak insanların ortak çabaları biçimine getirmeyi amaçlayarak Dünya Barış Konseyi'ni kurdular.

Uluslararası toplantılar birbirini izledi. Hergün dünyanın bir başka yerinde, özellikle avrupanın nazilerce yıkılmış kentlerinde, çeşitli toplum gruplarının uluslararası toplantılar yapıldı. Bunlardan yeni yeni ama aynı amaçlarda birlikler doğdu. Avrupa yepyeni bir Avrupa olma yolunda barış güvercinlerinin uçtuğu bir kıta oluyordu.

Olamadı. Bir uluslararası örgütün Barış Konseyi'nin, Londra'da yapılacak toplantısına Londra hükümeti vize koydu. Kimi delegelerin ülkeye giremeyeceklerini açıkladı. Bu barışçı insanlık için büyük bir darbeydi. Ama kısa sürede anlaşıldı ki, gelip geçici bir "yanlışlık" değil, soğuk savaş rüzgarlarının estirmeye başlanıyordu bu olay. İnsanlık bir kez daha acılar içine sokuluyordu. ABD'de Mc Carthy tarafından başlatılan, gerçekte devlet politikasının içte uygulanışı olan "komünizme karşı" savaş adı altında barışa karşı açılan savaşın dalgaları tüm dünyaya yayıldı.

Artık iki ayrı düşünce, iki ayrı kamp sözkonusuydu. Birincisinde, savaş yıllarından adım adım başlayan barış utkusu için dünyanın her yerinden bir araya gelen insanlar, topluluklar ve ülkeler yer alıyordu. İkincisinde, 1949'da temeli atılan kampın yöneticileri, savaşın ekonomik yarar sağlayan sanayi komplekslerinin tekelcileri ve faşizmin amaçlarını, "Hitler'in anısını" yaşatmaya and içen neo-faşizm yer alıyordu. Akan zaman içinde de bu üçlü, demokrasiyi hak etmediği, onu yaşatamayacağı inancında oldukları geri kalmış ülkelere karşı "yeni sömürgecilik" tezleriyle açıklanan saldırılarını başlattı. O ülkelerdeki yandaşları eliyle ülke yönetimlerini değiştirdi, kendisine yakın bulduğu yönetimleri tümenden uydulastırdı.

Karşı direnişin yaşandığı topluluklara da neo-faşizm yöntemleriyle saldırdı.

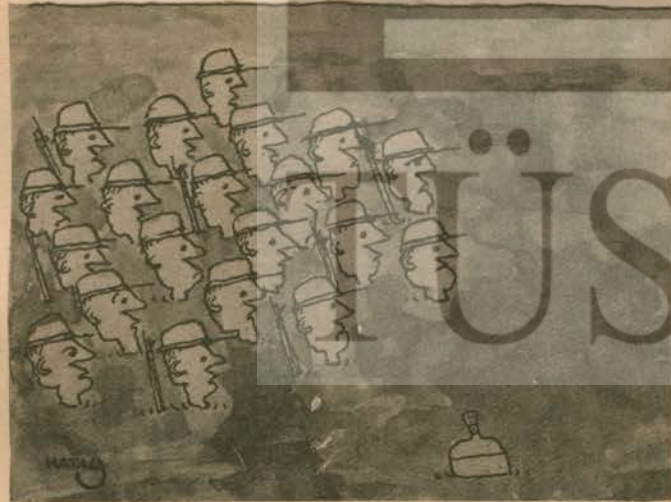
Ama durmayan zaman, savaş histensinin ve faşizm özelemlerinin kendi ülkelerinin de geleceğini sarsmaya başladığını gösteriyordu. Fransa'da, Federal Almanya'da, neo-faşist gruplar güç kazanıyor, yakın zamana kadar onları açıktan kollayan güçleri de hedefler konuma getiriyorlardı. Artık 1980 başlarında faşizm yalnızca geri kalmış toplumların değil, ileri batı toplumlarının da başında güncel bir tehdit oluşturur konuma gelmişti.

Diğer yandan yerel düzeyde tutulabileceği düşüncesiyle önceleri klasik silahlarla yapılmış savaşlar da, silah tekelleri için yeterli olmaz duruma geliyordu. Nükleer bir savaşın da yerel düzeyde tutulacağını doktrinleri hazırlanıyor, ırsalık sonu olmayacak bir noktaya doğru hızla çekiliyordu.

İşte savaş sonundan, 1945'den 1985'e gelinceye kadar dünyanın ve insanlığın geçirdiği "evrim" in kısa bir tarihi. Artık 1942'lerin özelemleri belki de unutuldu. 1945'lerin hareketliliği de yok. Ama çok daha netleşen uluslararası konumda insanlığı yeniden bir toplu savaş çılgınlığına sokmayacak çok temelli güçler var. Ve gelecek, 1942'lerin, 1945'lerin özelemleri doğrultusunda biçimlenecek.

1945'İN 1985 TUTAN ÖZLE

'E İŞİK Mİ Mehmet İzer

6 Kasım 1983 Genel Seçimlerinden kısa bir süre sonra, o sıralar 450 bin satan, şimdilerde 150 binin altına düşen bir gazetesinin Ankara bürosunda, İstanbul-merkezden gelen bir yönetici, büro çalışanları ile düzenlediği toplantıda sunuları söyler:

"Arkadaşlar, gazetemiz artık iktidara karşı muhalefet yapmayacaktır. Muhalefet yapa yapa toplumdaki gerilimi artırıyoruz. Sonra da her 10 yılda bir askeri müdahale, sık sık ara rejimler geliyor. Sonunda olan demokrasiye oluyor. Yani anlayacağınız, zülfüyaere dokunan haberlere fazla girmeyelim..."

Bu dahiyane buluşla böylece, o toplantıda bulunanlar, müdahalelerin "gerçek" nedenini öğrenmiş oldular(!) Demek ki Şili başta olmak üzere kimi güney amerika ülkelerinde, ya da örneğin Pakistan da gazeteler yerli yersiz muhalefet yapmanın dozunu kaçırmışlardı. Öte yandan demek ki örneğin Avrupa ülkelerinde basın aklını başına almış, iktidarın hoşuna gitmeyen yayınlardan uzak durmuş ve "sivil toplum" yapısını kurmuşlardı.

Yukarıda belirtilen toplantıdan bir ay kadar sonra da aynı gazetesinin Ankara bürosunun ekonomisi muhabirine, İstanbul'daki yönetici telefonla şu talimatı verir:

"X'ciğim, Türkiye'de ekonomik durumu iyiye gittiğini içeren bir haber yazıp yarına kadar geçersen iyi olur. Birinci sayfadan kullanmak istiyoruz..."

Muhabir ise telefona verdiği yanıtta, eldeki ekonomik verilerin böyle bir haber yazılmasına olanak vermediğini, enflasyonun toplumun geniş kesimini olumsuz etkilediğini, büyük sanayiciler dışında birçok orta sanayici ve esnafın da gididatın şikayetçi olduğunu anlatmaya çalıştı. Ve bu "sipariş" haberi verilen süre içinde yazamadı ya da yazmadı...

İki gün sonra gazetesinin manşeti şöyleydi: "Türkiye bölgesinin en huzurlu ülkesi". Bu masa başı haberinde İran-İrak savaşının her gün binlerce insanın canına mal olduğu, Lübnan'ın Suriye ve İsrail arasındaki çarpışmaların alanı haline geldiği vurgulanıyordu. Böylece "mutlu ve huzurlu" bir ülke tanımı yapılmış, iktidarın başarısı da vurgulanmış oluyordu. Basın da toplumsal görevini yerine getiriyordu(!)

3.5 milyon işsiz, 12 bin lira asgari ücretle çalışan, peçoğu sigortasız onbinlerce işçi, yüzde 55-60 enflasyona karşın Yüksek Hakem Kurulu'na yüzde 25 brüt zamana mahkum edilen önemli bölümü örgütsüz toplu sözleşme, grev haklarını yoksun 2 milyon işçi, seçimlere sokulmayan, örgütlenmelerine kısıtlama getirilen siyasi partiler, işlevlerini yerine getiremeyen dernekler, düşünce ve basın özgürlüğünü ortadan kaldıran yeni yasal hükümler ve cezaevlerinde 100 bine yakın insan bulunan bölgenin "en huzurlu ve mutlu" ülkesi böylece manşetle haberle Türkiye insanına ve dünya kamuoyuna ilan edilmiş oluyor. Okuyucu da buna "sanılıyorki" inanıyor.

Bu anlatılan örnek sadece bir ga-

Basında Okuyucu Kaybının Toplumsal Nedenleri

Ahmet Abakay

zetenin yaptığı iş değil. Hemen tüm gazetelerin izlediği yol bu oldu. Örneği verilen gazete sadece bir prototip.

Bir toplumun temel yapısında, ekonomik ilişkilerde çüfme başlatılınca doğaldır ki bu, siyasal ilişkilere, kültüre ve sanata, spora ve basına da yansımaktadır. Ülkemizde yaşanan süreç de bu.

Yurt çapında yayın yapan büyük tirajlı basın organlarının yöneticilerinin gündemlerindeki ana maddeyi büyük okuyucu kayıplarının nasıl önleneyeceği konusu oluşturuyor. Tirajın nasıl artırılacağı artık "sorun" olmaktan neredeyse çıkmış, her geçen gün azalma gösteren okuyucunun kaçışının nasıl önleneyeceği kafaları yormaktadır.

Bâbîâlî'de her üç beş ayda bir gazetelerin üst yönetimleri değişmekte, bir gazetesinin yönetim ekibi bir başka gazeteye "kurtarıcı" olarak çağrılmakta, bir süre sonra o yeni kişiler "derde çare" bulamayınca tasfiye edilerek bir başka ekip gelmekte, tasfiyeye uğrayan ekip, bu kez kaçan okuyucuyu yakalamak üzere bir başka gazeteye "taze kan" niyetine çağrılmaktadır. Sonunda, "bozulup yeniden dizilelim" örneği herşey yeniden başlamakta, kısır döngü sürüp gitmektedir.

Baskı tekniği bakımından Türk basını batı teknolojisinden geride değil. Hatta ileride bile sayılmaktadır. Dağıtım açısından tekelci basının fazlasıyla bir sorunu yok. İki büyük dağıtım şirketi bu gazeteleri sabahın erken saatlerinde okuyucuya genellikle ulaştırabilmektedirler.

Şimdi akla bir soru gelebilir. Mükemmel bir teknolojiyle, zamanında yaratılan bir ürün neden piyasada alıcı bulmakta güçlük çekiyor. Neden okuyucu sürekli aldığı ürünü artık almaz oluyor?

Bunun nedeni iddia edildiği gibi saat gazetelerin fiyat artışı olamaz. Okuyucu kaybının bizzat nedeni, bir milyonu aşan insanların gazetelerini topluca terketmelerinin gerçek nedeni, gazetelerin yayın politikalarında meydana gelen kişilik deformasyonudur.

Gazetelerin okuyucu kaybının bu denli büyük düşüşler göstermesinin 6 Kasım genel seçimlerinden sonra hız kazanması dikkat çekicidir.

Yeni dönem başlatırken kurulan siyasi partiler ve çalışmalarını aralıklı sürdürülen Türk-İş gibi birçok kuruluş herşey yeniden başlanacağından, tanımı pek yapılmayan "yepyeni bir düzen"den çokça söz ettiler.

Türkiye'de siyasal ve sendikal birlik ve mirasları reddetme, yok sayma yolunu seçtiler. Kendilerini tarihi geçmişlerinden soyutlamayı yeğlediler. Sonunda daha kuruluşlarının üçüncü beşinci aylarında gerçek anlamda tabansız kaldıklarını gördüler. Siyasal bunalımlara girdiler. Türk-İş ise iktidarın bir organ olma konumunu pekiştirerek işçiler aleyhine gelişen olaylar karşısında "çaresizliğini" zımnen ilan etti.

Türk basını bütün bu gelişmelerin dışında kalmadı. Türk basınına bu aşamada yapabileceği iki şey vardı, ya bu çarpık gelişmeye kendisini monte edecekti ya da geniş kitlelerin çıkarlarına ters, bu olumsuz gelişmeye teşhir ederek karşı çıkacak, demokrasiyi içten savunacaktı. Türk basını birinci yolu seçti ve diğer parti, kurum ve kuruluşlar gibi kendisini bunalımın göbeğinde buldu.

Zedelenen, yok edilen düşünce ve basın özgürlüğünü savunmanın kendi dışındaki kuruluşların göreviymiş gibi değerlendirdi.

Son dört yılda gazeteci ve yazarlar için verilen kesinleşmiş mahkumiyet kararları toplam 316 yıl 4 ay 20 gün. Bunun 184 yıl 4 ay 15 günü gazetelerin yazışmaları müdürlerine ait (Basın 80-84, ÇGD yayımları). Bu rakam Türk basınında hiç de önemsenmedi. Bu haberler ya birçok gazetede yer almadı ya da ara sayıfalar da tek sütünlük haberler olarak geçiştirildi.

İstanbul'da yayınlanan 8 gazete 17 kez kapatıldı ve 1980-1984 yıllarını kapsayan 4 yıllık sürede yayın yapamadığı gün sayısı 300 güne yaklaştı.

Bu durum gazeteleri özmek, düşündürmek bir yana, kapatılan gazete-

tenin okuyucusunu "çalarını" hesabıyla gizli bir sevinç bile yarattı.

Herhalde şurada anlaşmak gerekiyor. Herşey yeniden başlamak, demokrasiyi kurmuşlarmak başka şey, nerye ulaşacağı bilinmeyen "yepyeni bir düzen" ise çok başka şey. Bu iki kavram birbirine bilinçli olarak karıştırılmak isteniyor.

Sivil sikiyönetim özlemi, g.evsiz muvazalı sendikal hareket, kamu kurum ve kuruluşlarının yeniden, ancak fazlasıyla deşifre olmamış militanlara terk edilmesi, iktidarların emrinde özerkliği yokedilen üniversiteler ve TRT. İşte adına "yepyeni düzen" dedikleri ve kimilerinin cüretle savunabildikleri düzenin ana ilkeleri. "Demokrasiye yeniden dönmek" ya da demokrasiyi kurmuşlarmak adeta dil sürçmesi olarak dile getiriliyor.

O halde, gerek basınımızın, gerek basın kuruluşları başta olmak üzere bu ülkede yaşayan herkesin savunması gereken "o" anlamda "yepyeni bir düzen" değil, demokrasiyi tüm kurumlarıyla yaşama sokmak olmalıdır.

Demokrasinin karşıtı olarak geliştirilen "yepyeni" düzen stratejisi tekelci basının yayın politikalarına egemen olunca, basında "kişilik deformasyonu" bu noktada ortaya çıkmış oldu.

6 Kasım seçimleri öncesinde, bir partinin iktidara gelme olasılığını hesaplayarak o partinin açık sözcülüğünü yapan kimi gazeteler, 7 Kasım'da yanlış ata oynadıklarını anlayıp 48 saat içerisinde iktidara gelen partinin yayın organı haline dönüştüler. Böylesine hızlı kişilik değişikliği, o gazetelerin yayın politikalarını belirleyen yöneticiler için hiç de şaşırtıcı olmayabilir. Onlar kendilerini aklayacak yüzlerce gerekçe bulabilirler. Ancak bu tutum, zaman geliyor okuyucu "şoke" edebilir; şaşırtaabilir. Okuyucu bu davranışgerekçe bulamıyor. Yapabileceği şey kendisine yeni bir gazete bulabilmek. Gazetelerin hemen tümü aynı yayın politikasını izliyor. Okuyucu kendisine gazete de bulamaz oluyor. Okuyucu, gazetelerin yayın politikalarını belirleyenler kadar kolay, gönlünü verdikleri siyasal ve sendikal birikimlerini, demokrasi örneklerini terketmiyorlar, tarihsel miraslarını korumakta kendilerini görevli sayabiliyorlar.

Varılan nokta şunu gösteriyor ki, okuyucu düşüncesine yakın bulunduğu yayın organının kendisine "oyun oynamasını" dönerek değil, kişilikli bir yayın politikası izlemesini, en önemlisi de demokrasi temel ilkelerinin savunulmasını istiyor.

Okuyucu ile varılan gönül anlaşmasının tek tarafı olarak bozulması halinde ise, okuyucunun (intikamı demeyelim ama) tutumu acımasız olabiliyor.

Birbirini tanımayan milyonu aşkın insanın, kısa süre içerisinde gazetelerini topluca terkederek, kadriyle başbaşa bırakmasının başka bir anlamı olabilir mi?

* Çağdaş Gazeteciler Derneği Genel Başkanı

Tuhaf günler yaşanıyor. Tuhaf sözcüğü nitelemeye yetersiz ama yine de açıklayabiliyor. 1961 anayasasını gören gençlik bu günleri anlamakta güçlük çeker. Çünkü, herşey bir yana hukuku görmüştü. Aşmaya çalışmakla birlikte, en alt sınır olarak onun yarattığı güvenceleri tatmıştı. Ayırına varmayanlar bile nesnel olarak bu güvenceden yararlanmışlardı. 60'lı yılların bir sözü bu durumu çok güzel açıklıyordu: "Bu memlekette anayasa var!" 80'li yılların gençliğiyse tedirgin, güvensiz. Çünkü keyfiligi yaşıyor. Hemen hepsi "yepyeni" yasalara bile bakıp, işte bu yasalarla yönetiliyoruz diemiyor. Keyfilik ve vatandaş/topluluğa göre çifte norm uygulaması sürüp gidiyor.

"Hayali ihracat" adı verilen ve basında açıktan hırsızlık biçiminde anılan bir olay yıllardır döne döne yaşanabiliyor. Yapan kuruluşların adları devlet sırımının adı olan "gizli" damgasını yiyor. Aynı dönemde kimi aydınlar bir kültür şirketi kurmak istiyorlar. "Olay" oluyor. Tercüman gazetesi "solcu aydınlar şirketleşiyor" diyerek veniyor olayı. Ve kuruluş gerçekleştirilemiyor. Keyfilik, yasaları aşılıyor.

Aynı gazete 21 Nisan tarihinde DYP'nin kongresini anlatıyor, görevlilerin gözleri ve kulakları önünde "Bayar'ın, Menderes'in, Demirel'in izindeyiz diyenlere birşey yapılamıyor" diye hoşnutlukla "olay" özetliyor. olaydan dersler çıkarıyor, yapay yasaların yaşamayacağını savunuyor. Yerden göğe hakkı var, ama keyfilik yasayı yine aşılıyor. Bu "olay" hoşgörüsü karşılarken benzeri olaylar en şiddetli tepkileri gösülemek zorunda kalıyor.

Başın "hür", istediğini yapar, ayne 21 Nisan tarihli Tercüman gibi. Ama vatanın bir parçasında işçilerin üzerine salınan köpekleri, ABD pasaportlu askerleri yazmıyor. Ya da Cüneyt Canver'in deyişleriyle yazmıyor. Ama "olay" yaşanıyor. Sonuç bilinmiyor. Keyfilik yasaları yine aşmış, yasalar yurttaşların haklarını yaşama geçirememişlerdir.

Dilekçe veren kimi yurttaşların anayasal hakları uygun görülüyor. Yine bir "olay" yaşanıyor. Bir yıl önce, beş yıl önce gazetelere birer sayfa verilen "ilanlar" anımsanmıyor. İlanları veren TUSİAD, Efes, Tuborg bir yana diğerleri bir yana ayrılıyor. Seçmenleri, parlamentolarını TBMM'nde ziyaret ediyor. Eden 14 genç gece evlerinden gözaltına alınıyor. Yasalarda yazılı olan dernek kurma hakları için çalışan öğrencilere rektör "veto" kullanıyor, hiçbir yasadaki olmayan bir..takdir hakkıyla." Olaylar çoğalıyor. Keyfilik, yasaları sürekli çiğniyor. Hem de hemen hepsi "yepyeni" olan yasaları.

Oysa ki, keyfilikle demokrasinin bağdaştığını insanlık yaşamış mı ki? Bu gün demokrasiyeye giden yolda en ağır engel keyfiliktir. Sorulabilir: Verilil hukuk eksiksiz uygulanırsa bunun adı demokrasi mi olacak? Yanıt kısa ve nettir, hayır. Bu yanıtın gereklerini tartışmak ise ayrı bir yazının konusu olabilir. Net olan şudur: gelişkin kurumları ile gerçek bir demokrasiyeye ulaşabilmek için bu günkü hukuk aşılmalıdır. O halde sorun başka bir biçimde de anlatılabilir. Bu günkü hukukun aşılması için, bu günkü hukukun oluşturduğu güvencelerin çiğnenmesine karşı çıkılmalıdır.

Yasalar, doğayla ve toplumun gelişmesiyle uyum içinde olduğunca insanlara yararlıdır. Ama buna

NEZİH DANYAL

Demokrasiye Giden Yol

Selim Demirci

ulaşılması için de, uyumsuz olsa da hukukun çiğnenmemesi gerekir. Çiğnenmemesi için çalışmak gerekir. Yasaların getirdiği güvencelerin eksiksiz yaşama geçmesi, geçirilmesi gerekir. Güvencelerin yokluğu korkuları, korkular güvencelerin yaşama geçirilmesi için yapılması gerekenleri yapılamamasını getirir. Bunlar yapılmadan, yapılmadan da daha gelişkin güvenceleri istemek, kolları bağlayıp oturmak değil midir?

Hukuk ne kadar baskıcı olursa olsun, iktidara sınır çizer. Yurttaşlarıyla devletin ilişkilerini yapısına göre belirli sınırlar çizerek düzenler. Keyfilikle sınırsız bir yetki demektir. Hukukun yaşadığı örnekte, güvenceler var, karşılıklı olarak neyin yapılabileceği belirli. İkinci örnekteyse bunlar yok, yani güvence yok. Yerini korkuya bırakmış. Kitlelerin hareketliliği yokolmuş. Yeni dengeler beklemek, yani beğenilmeyenin aşılmasını ummak boşuna.

Anlatılmak isteneni en kolay anlayacak olanlar TÇ üniversitelerinde öğrencilik yapanlardır. Öğrenciler derneklerini kuramıyorlar. Tedirginlik yüzünden kuramıyorlar. Tedirginlik yasalarından değil keyfilikten. Yasa, dernek kuran öğrenci okuldan atılır demiyor. Yasa, dernek kuran öğrenci göz altına alınır da demiyor. Ve belki de bunların hiç biri olmuyor. Fakat öğrenci, olacak endişesini üstünden atamıyor. Çünkü öğrenci yazının ilk bölümünde örneği verilen keyfilik tanık oluyor. Keyfilik etkisi suskunluk oluyor. Suskunluk ise keyfiligi besliyor.

Ama, bu tablo da yavaş yavaş değişiyor. Korku aşılıyor, hukukun güvencelerini yaşama geçirme için çıkışlar gerçekleşiyor.

Hukukun keyfiligi ezmesi çetin bir kavga ister. Buysa, politik yelpazenin her kesiminden yankı bulur. Politik bilinçlenmenin en alt basamaklarında olanlardan bile yaygın destek görülür. İşte keyfilik karşı yasal hakların savunularını gerçek gücü buradadır. Bu gücün ayırında olmayanlara keyfiligi kader olarak algırlar.

Bugünlerin belirli bir yaklaşımı var. Yapılacak birşey olmadığı savunuluyor, seçimler bekleniyor. Buna bağlı olarak da erken seçim savunuluyor. Keyfilik iktidara bağlı açısından doğru, aşılması için beklemek yönündense çok yanlış bir yaklaşımdır. Erken bir seçimle keyfilik aşılması, hukukun yaşama geçmesi için ivme kazanmakla haklı bir beklentidir. Keyfilik iktidar sorununa bağlı düşünülüyor. Yerden göğe haklı bir düşünce. Şimdi yapılacak birşeyin olmadığı ise yerden göğe yanlış.

Keyfiligi kendisine sorun eden her kişi için, bu günün koşullarında erken bir seçim haklı beklentidir.

Ülkeyi parlamentonun yetkileriyle yönetme kararını ağırlıkla barındıran güçlerin parlamentoda yer alması keyfiligi sınırlar. Çünkü halkın oyuna dayalı parlamento yetkileriyle yönetmek, yasaları yönetmek demektir. Halkın oyu ile oluşmuş parlamento, toplumu keyfi bir iradeyle yönetildiği organ değildir. Halkın oyuna dayanan parlamentolarda esas olan yasalarıdır. İşte bunun için, halkın politik istemlerini doğrudan yansıtan parlamento yapısını getireceği için, erken seçim demokrasinin kazanılması sürecinde olumlu olacaktır. Bu, doğaldır ki, toplumun ve gençliğin isteğine uygun bir gelişmedir.

Ama bununla birlikte unutulmalıdır ki, en basitleştirilmiş toplum bilim ders kitapları bile girişlerine "çağdaş toplum örgütüdür" diye yazarlar. Yani grup çıkarları çevresinde örgütlenmemiş, tek tek bireyler toplumu durumundaki bir toplumun seçimlerde oluşturduğu parlamento da ayakları havada bir kurum olmak durumundadır. Buna ek olarak, günün nesnel koşullarında yapılacak seçimlerle yenilenecek parlamentonun toplum tüm politik eğilimlerinin yansımaları olarak olmadığı da aklıda tutulmalıdır. Bunlar, keyfilik üzerine gidilmesinde ve yasaların toplumun gelişme yasalarıyla uyumlu biçime getirilmesi için yapılacak çalışmalarda yeterli girişkenlik ve cesaretin gösterilemeyeceğinin ön belirtirlerdir. Bu ön belirtilerin olumsuz sonuçlarının olabileceğine azı indirilmesi, kitlelerin demokratik istemleri doğrultusunda yasal haklarına sahip çıkarak yürüttükleri mücadeleye bağlıdır. Bir diğer deyişle yapılacak erken seçimlerle oluşacak parlamentonun demokrasinin kazanılması sürecinde etkin ve olması gereken bir organ olması kitlelerin bu sonuca ulaşma azmi ve çabasına; buysa bugünden yasal hakların kullanılmasına oluşacak örgütlü ve bilinçli bir toplum oluşturmaya bağlıdır.

Bu yolda, yasal hakların kullanılmasında keyfi engeller sürekli ve eksilmeyen biçimde çıkmaya devam edebilir. Görünürde hiçbir başarı elde edilemez. Bilinmelidir ki, bu durum bu hakların kullanılmasını için çalışmayı anlamsızlaştırır. Etelemeleri haklı çıkarmaz. Çünkü, bu durum görünümündedir. Bu görüntünün altındaysa, çabalarıyla sürekli değişen ve gelişen bir toplum yer almak tadır.

Geçtiğimiz günlerde, araplara arsa pazarlanması girişimleri tüm hızıyla sürerken, kökü dışarda ideolojilere karşı verilen savaşta yeni bir cephe açıldı:

"120 senedir kanunlaşmamış bir teorinin karşısındaki görüşlerin de ders kitaplarında okutulmamasının objektif ve ilmi olamayacağı bizzat sade vatandaşımızın bile hassasiyetle üzerinde durduğu bir husus olmuştur." Yukarıdaki satırlar, M.E.G. ve S.Bakanlığınca basılan ve tüm orta dereceli okullara dağıtılan "Evrim Teorisi Hakkında Rapor Özeti" adlı 50 sayfalık kitapçıktan alındı.¹

Peki, neydi sokaktaki, karnını duyuramayan sade vatandaşın bile "üzerinde hassasiyetle durduğu husus"? Kitapçığın adı bu konuda her ne kadar yeterli olsa da, biz, yine de bir kez daha söyleyelim: Başbakan da dahil olmak üzere, tüm hükümet üyelerinin günde beş vakit namaz kılıp, oruç tuttukları (hem de resmi toplantılarda, uluslararası kongrelerde vs.) laik bir ülkede ders kitaplarından Darwin adının ve onun Evrim Kuramının silinmesi çabasıydı.

Bu tür girişimlere artık şaşmamak gerektiği açık. Çünkü, bu aşamaya gelineceğinin belirtileri uzun zaman öncedenin bu yana vardı. Gençliğin öğreniminden, barınmasından tutun da örgütlenmesine, beslenmesine ya da kültürel-sosyal yaşamının diğer alanlarına kadar hemen her konuda benzeri "operasyonlar" çok önceden başlatılmıştı.

19 Mayıs törenlerinde kız öğrencilere pijama giydirilmesinden, mont giyen gençlerin milletvekili aracılığıyla karakollarda hiç gerekçesiz alıkonulmasına, din derslerinin zorunlu ders olmasından, Trabzon ve Samsun'da öğrencilerin pastanelerden polislerce toplatılmasına kadar yeterince örnek var elimizde. Şaşmanlık çünkü, 1985 Dünya Gençlik Yılı'nda, "Katılım"dan anlaşılacak istenen, köylerde çeşme yapımına daha çok gencin katılmasıdır. "Barış"tan kitapların, sözcüklerin yasaklanması.

Yazımızın konusu olan, ders kitaplarından Evrim Kuramı'nın silinmesi olgusu ise sanırım, "Gelişme" sloganı içerisinde değerlendirilebilir. Çünkü, kitapçığın Bakan imzalı ön-sözünde, bu kuramın karşısındaki görüşlerin de kitaplarda yer alması gençlerimize "objektif ve ilmi" düşünce alışkanlığı kazandırması yönünden önemlidir.

Eğitim-öğretimden asıl amaçlananın, tek yönlü düşünmeye alıştırılması, bencil, önyargılı, kolektif düşünme ve araştırma alışkanlığı kazanamamış bireyler yetiştirmek olduğu bir eğitim sisteminde, "değişme", "ilerleme" gibi bilimsel temellerden hareket ederek oluşturulmuş bir kuramın okutulmasının hele yaşadığımız dönemde pek uzun süreli olamayacağı açıktır. Kaldı ki, yine bu sistemde sözcüğü tarih eğitimiminin, köleci toplumların çok iyi silah yaptıkları, Nefertiti'nin çok kibirli bir kadın olduğu ya da Genç Osman'ın çok genç yaşta

Darwin'in Maarif Vekâleti'nde İşi Ne?

Serdar Dumlu

öldüğünü yazmakla yetinecek düzeyde ve tarih anlayışında olması, yine benzer şekilde biyoloji ve doğa bilimleri kitaplarında anlatılanların, istirdiyenin üremesi ya da kurbağanın dolaşım sisteminin incelenmesini aşamaması bunun en iyi göstergesidir.

Öteden beri karşı görüşteki çevrelerin, Evrim Kuramı'na saldırdıklarını özellikle belirlenmiş, konuyu saptırıcı bazı spekülâti² okullarda yoğunlaştırdıkları biliniyor. Özellikle dini inanış ve yargıların, toplumsal yaşam üzerindeki belirleyiciliklerini küçümsenemeyecek ölçüde sürdürdükleri bizim gibi toplumlarda. Söz konusu kitapçıkta, resmi çevrelerin konuyu getirişi biçimi de bu şekildedir. Bu, insanın evrimi ve kökeni sorununu, insanın maymundan gelip gelmediği gibi son derece kaba bir soru şeklinde ortaya konulmuştur. Konunun sömürüye açık ve saptırıcı yönü de bu noktadadır. Bu da, olağan karşılanabilir. Çünkü, on yıllardır eğitim politikasının bir yönü de, halkın dini inançlarını, halka olduğundan fazla göstererek, her mahalleye bir imam-hatip lisesi açılmasına somutlanmıştır. Sorunu, bu derece basit bir şekilde "formüle" edilmeyle düşünmenin ve tartışmanın bir tarafa bırakılması amacı da gerçekleşmiş olacaktır. İnsanlardan, kendilerini mi, maymunları mı terah ettiklerini sormak sorunu çözmek için yeterlidir.

Oysa sorunun bu denli basit bir tercih boyutunda algılanamayacağına, tüm insan ve doğa bilimlerinin tarihi bize göstermektedir. Doğa ve insandaki evrimin dinamiklerinin kavranması, ortaya konulması sorunu zaten bu bilimlerin ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlayan etmen olmuştur. Bu açıdan bakıldığında, evrim karşıtı görüşlerin adeta boy hedefi durumuna gelmiş Darwin'in "biricik günahı", yaşamını insan ve doğadaki evrimin kapılarını aramakla geçirmesi ve doğadaki evrimin oluşum sürecini yakalamasıdır. Yoksa, Darwin'in insanın maymundan geldiğini söylediği şeklindeki sözler ve yargılar, açıktır ki konuyu saptırıcıdır ve yanlışır. Bunların temelinde, bilginin büyük bir açıklıkla çözümleyip ortaya koyduğu, doğanın evrimi ve bunun belirleyici güçlerinin saptaması gerçeğinin karalanması yatmaktadır.²

Tüm doğa ve insan bilimlerinde olduğu gibi, Evrim Kuramı'nın da temeli doğada hiçbir şeyin sabit ve değişmez olmadığı, tam tersine canlı cansız tüm varlıkların, kısaca do-

ğanın sürekli bir dönüşüm ve değişim içinde olduğu temeli üzerine kurulmuştur. Bu nokta, hiçbir zaman gözden kaçırılmamalı ve ısrarla vurgulanmalıdır. Çünkü, sorunu evrim karşıtı çevrelerin saptırması ve sömürülerine karşın, doğru bilimsel ve ideolojik bir ekene oturtabileceğimiz nokta budur.

Bu açıdan bakıldığında, sorunun insan mı, maymun mu? gibi saptırıcı bir şekilde değil de doğa ve insanda değişme ve ilerlemenin olup olmadığı şeklinde -yani sorunun özünü gözden kaçırmadan-sorulması ilkinde göre konuya çok daha açıklık getirişi niteliktedir. Nitekim öyle de olmaktadır. Örneğin kitapçıktaki en çok alıntının yapıldığı kişilerden, Prof. Gish: "Bir çok bilim adamının evrimi kabul etmesinin sebebi; bu teorinin bütün canlıların yaratılışını materyalist ve tabiatçı bir düşünce ile izah etmesindedir. Çünkü bunlar, materyalizme ve tabiata inanmaktadırlar."³

Karşıtı görüşlerin de ders kitaplarında yer alması isteği, tam da bu noktada gerçek yüzünü göstermektedir. Yine Gish'ten bir alıntı: "Bütün jeolojik delillerden anlaşılabilir ki, yeryüzünde hayat birdenbire ve çok kompleks yapıdaki canlılarla başlamıştır."⁴ Bu sözler, Evrim Kuramı'nın karşısına çıkarılan "alternatif" kuramın, tanrının "kün" dediği ve dünyadaki tüm canlıların ayrı ayrı bugünkü gelişkinlik düzeyleriyle, 5-6 gün içerisinde yaratıldıklarının dolaylı yoldan anlatımıdır. Bu ise doğaldır ki gelişme ve ilerleme düşüncesinin rafa kaldırılmasıdır.

Böylece, ders kitaplarına bu çağdışı anlayışın egemen kılınmasıyla, genç beyinlerin zaten çok fazla olan bilim-dışı bilgilenme alanlarına bir yenisi daha eklenmiş olmaktadır.

Yazımızın başında bu tür girişimler bizl şaşırtmamalı demistik. Ancak bunun, kanıksama gibi olumsuz bir anlamda alınmaması gerektiği de söylemelidir. Ama, toplum olarak bu gün gidilen noktanın bu yönde doğru olduğu da bir gerçektir. Bu duruma tep alınmanın bir örnek vererek bakmak oldukça çarpıcı olabilir. Bazı bakteriler, kendilerine karşı kullanılan antibiyotige yavaş yavaş direnç kazanmakta, onun varlığına karşın yaşayarak hastalık yapabileceği özelliğini sürdürülebilmektedirler. (Bu bile, doğada gelişme, evrimce, çevreye adaptasyon geliştirilebilir kavramlarına çok basit bir

örnektir.) Bununla da kalmayıp, giderek yaşamlarını sürdürebilmek için o antibiyotige gereksinim duyar duruma gelmektedirler.

Bizim toplumumuzda da işlerin bu boyutlara varmaya aday olup olmadığı üzerine oturup ciddi ciddi düşünmek gerekmez mi?

Ne yazık ki bu kaygılarımızda bazı haklı çıkarmaya yetecek kadar örnek var elimizde. Sözcüğü, İstanbul'da geçen yıl düzenlenen İslam Tıp Kongresi'nde tepsi içinde kitap yakma gösterisi. Bu olaya gösterilen tepkinin boyutları çoğumuzun hatırladığıdır. Birkaç tıp fakültesinden, bir grup öğrencinin protestosu dışında hak ettiği tepkiyi alabilirdi mi? Gelelim bu güne, hala gündemden düşmemiş kitap, sözcük yasaklamaları, ya da yazımızda konu ettiğimiz ders kitaplarının içeriklerinin çağdışı bilgilerle doldurulması gerçeğine hangi bilim ya da sanat çevrelerinden yeterince tepki geldi?

Bunlar bile, günümüzde olaylara tam da bizden istenilen biçimde yaklaşıldığını gösteriyor. Herkes kendi "uzmanlık" alanı ile ilgili gelişmelere tepki gösterecek. Oysa gözden kaçırılmaması gereken, düşünce özgürlüğü, insan hakları, adalet gibi kavramların bir "uzmanlık" alanı olmayıp, "çağdaşlık" ya da "insanlık" sorunu olmasıdır.

Ilya Ehrenburg, o ölümsüz nehir romanını sonucunuşu olan "Dipten Gelen Dalga"nın ilk cildinde, Fransız bilim adamı, antropolog Dumas'ın şöyle konuşturur: "...uzun yıllar kitaplar üzerine eğilmek durumunda kaldım. Benim uzmanlık dalım, insanın oluşumudur. Bilim adamları evrimciler, atalarımızın ağaçlarda yaşadıklarını ve iki ayak üzerinde yürüyemediklerini saptamışlardır. Şimdi niçin bundan söz ediyorum? Çünkü gelişim vardır, ilerleme vardır, insanlar yeniden ağaçlara dönemezler. Ancak, ilerleme yalnızca gökdelenler, ansasörler, otomobiller demek değildir... İlerleme; akılla, bilinçle, düşünceyle bağlantılıdır."⁵

Henüz "demokrasiye geçiş aşamasına hazırlanan" bir toplumun insanların, sanatçıların, bilim adamlarının "uzmanlık" alanı da olduğunu söyleyen bir roman kahramanından öğrenmeleri gereken herhalde çok şey olmalıdır. Tıpkı, 20. yüzyılın son çeyreğinde ağaçlarda yaşamak isteyenlerin olduğu gibi...●

1) Evrim Teorisi Hakkında Rapor Özeti, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı yayını, Ankara 1985 s.3

2) Burada, Darwin'in Evrim Kuramı ile, evrimin sürecini ve belirleyicilerini büyük bir yetkinlikle yakaladığı, ancak doğa alanındaki bu evrim sürecinin mekanizmasını, insan ve toplum alanına da uyarlamaya çalışarak büyük bir başarıya düştüğü, ve günümüzün arke ve Sosyal Darviniçtiği zeminde hazırladığı da belirtilmelidir. Bu konuda bkz: Irk ve Irkçılık Düşüncesi, Alâeddin Şenel, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1984. Darwin Gerçeği, Benjamin Farrington, Çağdaş yayınları, 1982

3) Evrim Teorisi Hakkında Rapor Özeti, s.35

4) A.g.e., s.21

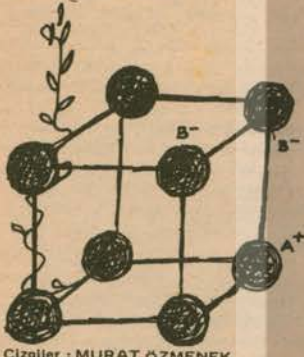
5) "Dipten Gelen Dalga", Çeviren: Mazlum Beyhan, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1982

3- İNSAN TARİHİNİN İLK BÖLÜMÜ HALA DOĞA TARİHİ İLE KARIŞMIŞ DURUMDADIR

Primatlar, evrim sürecinde, canlıların gelişiminde önemli bir sıçramayı, yeni bir niteliği sergilerler. Hemen hemen her koşulda varlığını sürdürece kadar çok yönlü yetenekler geliştirmişlerdir.

Hayvanlar dünyasında belli yaşam biçimlerine tek yanlı uyum yerine, çok yanlı uyum gösterebilen ve bu sayede dünyanın hemen hemen her yerinde ve ikliminde yaşamlarını sürdürebilen bu yaratıklar; doğa ile girdikleri bu çok yanlı ilişkileri sonucu bedensel gelişim ve değişimlere uğramışlardır. Bacaklar, kollar, eller, işaret ve baş parmakları ileri düzeyde gelişmeye başladılar.

Evrim düzeyleri geliştikçe; kafa yuvarlaklaşmaya, gözler yanlardan öne doğru kaymaya ve hacimli görmeye başlamaya, beyin kafa boşluğundaki yeri artmaya, cenelemin büyüklükleri küçülmeye, yavruların ana karında kaldıkları süre ve doğum sonrası yavrunun bakımı uzamaya başlamıştır. Yaşadıkları çevreye göre bedenini duruş biçimleri ve ayakların durumu da uyum göstermiştir. Zaman zaman dik yürüme ve ön ayakların uzaması gönlümeye başlandı.

Değişen dış doğa koşullarına göre maymunların gelişimi çeşitli yönlere oluşmaya başlamış, bunların bir kısmından Makak, Gibon gibi gerçek maymunlar gelişirken, başka bir kısmından da Şempanze, Goril gibi insanımsı maymunlar ve giderek daha ileriki dönemlerde bunlarla ortak atadan insansılar oluştu.

4- EVRİM ZİNCİRİNİN EN ÖNEMLİ HALKASI: İNSANLAR

Tarih yazının ortaya çıkmasıyla başladı ve yazının bulunmasından önceki dönemleri PREHİSTORY (tarih öncesi) deyimini ile karşılamak genel geçer bir kural olmuştur.

Tarih öncesi dönemler yaklaşık olarak insanımsıların ilk ortaya çıkışıyla, günümüzden 7000 yıl öncesi-ne kadarki zaman dilimini kapsar. Bu dönemde oluşan "insanlara" "hominid"ler, "insan benzeri yaratık" ya da daha uygun bir deyişle insanımsılar demek gerekir.

EVRENİN EVRİMİ

Horanid'in- İnsanımsıların evrim çizgisi içerisinde; küçük beyinleri olan ve dikey duran Australopitbekines, orta pleistosen çağında 1100-750 cm³ büyüklüğünde beyni bulunan Pithekanthropus ve Pekin yakınlarında ki Çu-ku-tjen mağarasında bulunan Sinantropus sayılabilir.

İnsansıların temel besinleri ot, kök ve yabani meyvelerdir. Değişen doğa koşullarında ise etobur, hatta av hayvanları kitlediği zamanlarda yamyam olabilmişlerdir.

Vahşi hayvanlar saldırdıklarında ellerine geçirdikleri taş ve sopalara korunur ve geceyi; ağaç, tepelerinde, nehir kenarlarında, mağara kovuklarında geçirirlerdi.

Dördüncü zaman da ortaya çıkan Pithekanthropus ya da kısa deyişle Homo Erektus'lar döneminde (yaklaşık 2,5 milyon yıl önce) bitki ve hayvanlar aleminde büyük değişiklikler görülür. Çünkü bu dönem Buzullar dönemidir ve buzullar kutuplardan inerek bütün kıtayı kaplamıştır.

Yaşamak zorunda kaldıkları yeni doğa koşullarında; ön ayaklar kolaşmaya, pençeler elleşmeye ve en önemlisi baş parmağın oluşmaya başlamasıyla yeni besinleri de değiştirdi. Daha kolay çiğnenenlerle beslenme sonucu çiğneme işlevini gören organların kafada tuttukları alanlar azaldı, buna karşılık beyin daha hızlı büyümeye olanaklı buldu.

Bitkilerin buzullar altında kalması sonucunda, insanımsılar beslenebilmek için 'alet' geliştirmek zorundaydı ve gözlem-deney sonucu basit aletler geliştirebildi (en basit alet'i geliştirebilmek bile bir kaç nesil içinde oluyordu).

Bu devrin en önemli olayı ateş'in bulunmasıdır. Ateş keşfetti ve zaman içinde onu kullanmayı da öğrendi; ısındı, gece yaşantısının getirdiği korkuyu yendi, yırtıcı hayvanlara yem olmaktan, mağarasının ağzına yakıtı ateşle kurtuldu, mağarada yaşamayı "alışkanlık" haline getirdi. Beslenmesine ateşin de girmeyle, bedensel değişiklikleri hızlandı.

Yeni dış koşullara kendini uyduran insansılar, rastgele kullandıkları taş-sopa gibi geçici aletlerini giderek daha fazla kullanır hale geldiler.

Avlanma sırasında zorunlu olarak kullanılan 'ses'ler, toplulukların homojen bir yapıya kavuşmasıyla,

"kalıplaşmaya" başladı ve dil bir toplumsal zorunluluk olarak insanların yaşamlarına girmeye başladı.

Yaklaşık 180 bin yıl önce Ortapaleolitik devirde mağaralara yerleşmiş, "konforlu" hayat süren Neanderthal insanı ortaya çıktı. Homo Sapiens'ten farklı olan bu mağara adamının beyni bu günkü kadar olmakla birlikte, kaşın yerinde kasket siperi gibi iri bir alın kemiği vardı. Boyu kısa, adaleli ve dişleri son derece keskinleşmişti.

Neanderthal insanı kendini buzul iklimi altında yaşamaya uydurmuş, yapısı bu koşullarda yaşayacak şekilde uzmanlaşmış ve bu koşulların ortadan kalkmasıyla da Neanderthal'ler yok olmuşlardır.

Neanderthal insanından önceki insanımsılar, sürüler halinde dolaşırlardı. Sürünün içindekiler zaman zaman değiştiğinden doğan yavruların babalarının, sürü içinde kalma zorunlulukları da yoktu. Yavrunun gelişip-büyümesi için anne yeterliydi.

Neanderthal ise, tek başına avlanmanın zorluğunu keşfetmişti. Birlikte avlanıp, birlikte paylaşarak, birlikte yaşıyorlardı. Üstelik ateşi yakmayı da öğrenmişti.

Kaba görüşlerinin altında son derece "incecik" yatan bu insanımsılar, ölümlerini törene ve av araçlarıyla birlikte gömerlerdi. Mağaralarının duvarlarına da, av hay-

vanları çoklukta olmak üzere doğadaki nesnelere resimlerini son derece ustalıkla çizerlerdi.

Ve günümüzden yaklaşık 40 bin yıl önce, bir başka buzul devri başladı, bu dönemde yeni bir insan türü ortaya çıkar: Homo sapiens.

Diş görünüşleriyle tıpkı bize benzeyen bu insanlar ilk kez Ortadoğu'da görüldüler ve buradan dünyaya yayıldılar.

Gereklerini doğadan karşılayan insanımsılar, evrim'e geçmeleriyle hayvanlık basamağından, insan basamağına yükselerek, doğada en mükemmel yaratık durumuna geçmiş oluyordu. Ve artık insanlık tarihi, doğa tarihi'nden, bu dönemde ayrılmaya ve kendi başına var olmaya başlıyordu.

İnsanlar taşı işleyerek keskin ve sivri aletler geliştirdiler. Avlanma sırasında tuzakların yanı sıra ok ve yay da kullandılar. Bunların yanısıra, zıpkın ve kemikten yapılmış oltaları da balıkçılık yapıyorlardı. Geniş mağaralarda veya ağaç dallarından kemik ve postlar yardımıyla yaptıkları evlerde yaşıyorlardı. Cinsiyete, yaşa ve beceriyeye göre her topluluk üyesine görevler veriyorlardı.

Buzul devrinde av hayvanları kitlesince, avlanmanın bereketli geçmesi için törenler yapılmaya başlandı ve bu törenler giderek bu insanların hayatına yerleşti. Bu törenleri yönetenler kutsal kişilik kazandılar ve çalışmadan üretilenden pay almaya ve toplulukları yönetmeye başladılar (buzulların erimesi ve av hayvanlarının bollaşmasıyla bu "sımf" gözden düştü).

Bu devirde Avrupa'ya ve Bering boğazından geçerek Alaskaya ulaşan insanlar, Amerika'ya da göç ettiler.

Bu dönem son buzulun da Kuzey'e çıkmasıyla sona erdi. İklim, bitki örtüsü ve hayvanlar değişikliğe uğradı; iri memelilerin nesillerinin tükenmesiyle, insanlar, yeni besin kaynakları aramaya ve farklı yaşam biçimleri bulmaya yöneldiler.

Mezopotamya bölgesine yerleşenler, veya daha öncede yerleşmiş bulunanlar, Tarımcılığa da yaşantılarında yer vermeye başladılar. Ve giderek tarım burada yaşayanların temel uğraşısı oldu. Tarım yerleşik düzeni de beraberinde getiriyordu ve sulak nehir ve vadilerin yanından başlayan şehirler kuruldu, şehirler arası ticaret başladı. İlk uygarlıkların temelleri böylece atılmaya başlamıştı.

5. SINIFSIZ TOPLUMDAN SINIFLI TOPLUMA

Bitkileri toplama ve avlanma, ilkel toplulukta bulunan insanların üretim ilişkilerinin dayandığı temel ve tek bir üretim biçimine yer veriyordu; ortaklaşa mülkiyet.

Sınıfsız ve insanın başka insanlara sömürüsünün bulunmadığı bu toplum biçimi binlerce yıl bu niteliğini korudu.

Yeni üretim tekniklerinin gelişmesiyle (toprağın sabahta sürülmesi) ortaklaşa iş yapmanın gerekleri de kalmadı ve ataerkilli aileler ortaklaşa üretim yerine, kendi mallarını üret-

ner ve özel mülkiyet sanneye çıktı.

Özel mülkiyet ailenin mallarını miras yoluyla birbirine geçirirken, gün geldi insan üzerinde de özel mülkiyeti ortaya çıkardı: kölelik.

Köleci toplum kendi içinde; her çeşit mülkiyetten yoksun köleler, üretim araçlarının ve kölelerin sahibi olan efendiler diye ikiye bölünmeye başladı.

Üretici güçlerin ilerlemesi, en keskin ve en son noktasında, üretim ilişkilerinin niteliği sorununa-üretim araçlarının kimin elinde bulunduğu sorununa dayandı ve toplum, insanlık tarihinde ilk kez, üretim alet ve araçlarına sahip olmayanlara göre sınıflara bölündü.

Toplumlarda özel mülkiyetin ortaya çıkışıyla yönetimi ve silahlı güçleri zenginler ve nüfuzlu kişiler ele geçirdi ve bu konularını da ancak bir baskı örgütü aracılığıyla sürdürebildiler.Devlet.

İnsanlık tarihinde yaklaşık 4 bin yıllık bir "ara" dönemi kapsayacak insanlığın sınıflı toplumlar tarihi böylece başlamış oldu.

6. SONSÖZ

İnsanlık Tarihi; basit bir amino asitten, bu günkü karmaşık organizmasına ulaşması, oldukça uzun süreler ve milyarlarca emeğin nicelik ve niteliksel birikimleriyle oluşmuştur.

Maddenin evrimine baktığımızda-basit yapılanmalardan, daha karmaşık ama daha nitelikli yapılanmalara doğru sürekli bir ilerlemenin, gelişmenin söz konusu olduğunu gözlemliyoruz. Basit amino asit zincirlerinden, çok karmaşık organizmaya ge-

çen insan ve tek başına yaşayan hayvandan, toplumsal yaşamı yaratan insanlık, bize hep; maddenin organik-biyolojik devriminin, toplumsal devrimine dönüştüğünü gösterir. Doğa da saptanan sürekli değişim ve dönüşüm süreçleri kuşkusuz hep aynı doğru ya da çember üzerinde tek düze gitmezler; niceliksel birikimleri ve niteliksel sıçramaları içerirler.

Evrenimizin pek çok kögesinde de yaşamın olduğuna inanıyoruz ama, bu "canlı"nın bize benzemesi diye bir koşulumuz yok. Çünkü, 'insan' denen canlı; belli bir şartlar bileşkesinin "bir kez"lik ürünüdür. Aynı şartlar ister yer küremizde, isterse evrenimizin her hangi bir yerinde tekrar sağlansa bile, sonuç bu günkü yer küremize benzemeyecek ve bu günkü görünümüyle de insan denen toplumsal yaratık bulunmayacaktır.

YARIN İstanbul Araştırma Bürosu

Bilim ve Tekniğin çeşitli sayıları
Serol TEBER/Doğanın İnsanlaşması-Öncü Kitabı
Serol TEBER/Davranışlarımızın Kökeni-Sorun Yayınları
Carl SAGAN/Kozmos-Altın Kitaplar
George GAMOW/Güneş Diye Bir Yıldız-Yazko
J.D. BERNAL/Materyalist Bilimler Tarihi-1/2-Sosyal Yayınları
Server TANILLI/Uygarlık Tarihi - Say
Server TANILLI/Yüzyılların Gerçeği ve Mirası - Say
Gordon CHILDE/Tarihte Neler Oldu - Alan Yayınları
Gordon CHILDE/Kendini Yaratan İnsan-Varlık
Andre RİBARD/İnsanlığın Tarihi - Say

BİLİM VE SANAT

MAYIS 85 (53.) SAYISINDA

İkinci Dünya Savaşının Yıkıntıları
SAVAŞ TUZAĞINDAN BARİŞ ÇAĞINA

Bu bölümdeki yazılarıyla

Sargut Şölçün, Güney Gönenç, Gürhan Uçkan, Afşar Timuçin,
Şahin Yenişehirlioğlu, Nergis Algün, Mehmet Ünal,

İç politika yazılarıyla

Aziz Nesin, Rauf Nasuhoğlu, Güney Dinç, Rüştü Şahin, İsmail
Akman, Sabahattin Şen, Sabahattin Şen,
Sanat ve sinema yazılarıyla,

Nurkut İnan, Erkut Tanrıseyen, Halduñ Armağan, Tuğrul
İnal, Rıza Arat

Dış politika yazılarıyla,

Hasan Esat Işık, Kaya Umur,

Kitaplar/Server Tanilli/ İlber Ortaylı

Çizgileriyle/Nezih Danyal, Ferruh Doğan, Hatay Dumlupınar

Adres: Sümer Sk. 36/1-A Kızılay-ANKARA

Tel: 30 28 16

Abone: Yünlük 2200, altı aylık 1200 lira

Yurtdışı Yünlük 40 DM

İMECE

AYLIK SANAT ve KÜLTÜR DERGİSİ

Yazışma Yönetim Adresi: Hikmet Işık Caddesi, Volkan Sitesi Kat: 1

SIVAS

Şiir penceresi

Şiirin Kökenini Aramak

Ozan, yani şiiri yaratan özne, kendisini, algılanabilen/ kavranabilen bir nesnede gerçekleşmeğe yönelten içsel bir zorunluluk duyar; yaratırken bütünü ele geçirmeye çabalar, toplumsal yabancılaşmanın/parçalanmışlığın özneyle zorla kabul ettirdiği sınırları aşmağa yönelir; içinde yer aldığı belirli tarihsel koşullar içinde yaşama ilişkin bütün belirtileri dile getirmeye çalışır. Ozan, gerçekliği imge ile dile getirir, tekbaşına gördüğünü herkesçe görülebilecek duruma sokar. Şiir dünyayı imgesel olarak göstermenin bir parçası, bir bilme aracı, toplumsal bir ilişkidir. Şiir, insanoglundun dünyayı değiştirme ve doğayı egemenliği altına almada bilincin yaratılmasına katkıda bulunur.

Şiir, insan etkinliğinin özelleşmiş bir ürünüdür. Bir insan etkinliği ürünü olarak toplumsal ve tarihseldir. Şiirin kökeni araştırılırken öncelikle şu sorulara yanıt vermek zorunludur: İnsanoğlu böyle bir bildiriğe (şirsel bildiriğe) niçin ve ne zaman gereksinim duymuştur? Böyle bir gereksinimi karşılama yeteneğini insan nereden almıştır?

Gereksinme ile yetenek arasındaki karşılıklı bağıntının burada büyük önemi vardır. Çünkü sanatsal-şirsel yaratımda bulunma yeteneği yalnızca belirli bir beceriyi, yapabileme gücünü değil, ama herşeyden önce kendine özgü bir yakınlığı, yetiyi içine alır. Yani, bir insan yazı yazmayı, şarkı söylemeyi, çizgi çizmeyi kendi becerisine göre öğrenebilir. Ancak, dünyanın imgesel olarak algılanışı, imgesel olarak düşünme insana öğretilemez. Yani, şiirin ortaya çıkabilmesi için, insanoglundun mutlaka belli araçlarla iş görmeyi öğrenmesi ve onların yardımıyla gözle görülür/doğal gerçekliği sese dökmesi ya da birtakım sesler türetmesi yetmiyordu; bunun yanı sıra, gerçekliği sanatsal-şirsel-imesel olarak algılayabilme yeteneğini kendinde oluşturması da zorunluydu. (Emek-Dil-İmgesel Düşünme İlişkisi: İnsan doğayı etkiler ve değiştirirken kendi doğasını da değiştirir, yeteneklerini geliştirir.)

Peki, nasıl olmuştur da insan bilincinin bu özel yapısı, yani sanatsal-şirsel-imesel düşünce gelişmiştir? Hiç kuşkusuz, imgesel düşünce yeteneği doğa vergisi değildir. Çünkü sanatsal-şirsel-imesel şekilde bir kayıt, doğrudan doğruya görsel ya da işitsel bir algı olmayıp, insan bilincine duyuların işlenmesinin karmaşık sürecinin bir sonucudur. Genelde sanat, özde şiir, toplumda nesnel olarak oluşagelen değerler sistemi bilgisini edinmenin şekli ve tarzı olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü, toplumsal ilişkilerin pekişmesi ve bu ilişkilerin amaçlı şekilde biçimlenişi, içinde ilkel toplum insanının yaklaşabileceği, biricik manevi bildirimci saptayan, koruyan ve insandan insana, kuşaktan kuşağa bu bildirimci aktaracak olan nesnelere yaratılmasını gerektiriyordu. Dünyaıyla, toplumsal düzenlilik içinde ilişkinin, insanın kendi doğasının ve varlığının toplumsal değerinin bildirimiydi bu.

İnsanda imgesel düşünce ile genelde sanat, özde şiir etkinliği, insanın kendi coşkusal tepkilerinin bilincine varabilmesi ve butepkilerin taşıdığı önemli kavrayabilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu, insanın yeteneği ölçüsünde oluşur, gelişir. En eski ezgilerin toplumsal ezgiler oluşu bir rastlantı değildir. Çünkü bu ezgilerde, bilincinde olunan ve dile getirilen öz, tek kişinin rastlantısal ve salt bireysel olan yaşantısı değil, toplumsal bakımdan değer taşıyan ve gerekli olan duygular ile ruhsal durumlarıdır. Ancak, ortaklaşa toplumsal yaşantıya bağlı, herkesin doğayla ortak savaşını ortaya koyan coşkusal tepkiler kalıcı ve zorunlu bir ıra taşıyabildi.

Ne var ki, tekbaşına 'imesel düşünce' şiir demek değildir. İmgesel düşünce, kendini nesnelleştirdiği zaman, sözcük ve seslerle biçimlendirildiği zaman şiir olur. Bu yanı sıra, yinelersek, şiir yaratımı imgesel bir düşünce olduğu kadar, kılışsal bir etkinliktir de.

● YARIN

MUSA EROĞLU

“Kendi kendini yenileyen teknik olayında, halk kendi kültürünü arayacaktır.”

YARIN □ Dilerseniz müzik söyleşilerinin değişmez konusuyla başlayalım. Arabesk için çok şey yapıldı, söylendi. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?

Musa Eroğlu ■ 1950'ler, radyonun saat 9'da kapandığı devirdi. Bu saatte Arap radyoları kapanıyordu. İnsanlar yayın aradıkça merak uyandıran bir arap yayınlarıyla karşılaştılar. Bazı kişiler de buralarda yayımlanan müziklere türkçe söz yazmaya akilettiler. O sıralarda TRT de batı hayranlığına kapılarını açıp bir müzikle ilgili yaklaştı. Yasağa karşı duyarlılığımız da bu tür müziğin ilgi görmesine yol açtı.

□ Arabeskin değer bulmasında çarpık gelişme ve kişinin toplumdaki soyutlanıp bireyselliğe itilmesi rol oynamadı mı?

■ Bu, toplumun ekonomik yapısıdır. Toplumun bir kesiminin bunalımları var, örneğin işsiz kalmıştır ya da bir yığın problemi vardır. Arabesk, bütün bunları yan yana getirip kadercilikle önlenemeyen gibi kişiyi toplumsallıktan bireyselliğe iter. Hatta kişi kendinden yola çıkar. Örneklersek, taksisine bindiğimizde Sivaslı şoför yaşam koşullarının amansızlığından söz eder tür yandan da arabesk kasetini dinlemeden edemez. Ekonominin bozukluğu yüzünden o hale düştüğünü anlayamaz. Bu yanlış hesap, arabeske çözülecek olay değil. Ardından ne yazık ki bireysellik geliyor.

□ Halk müziğinin geçmişinden bugüne kadar geçirdiği aşamaları örnekleyip, arabesk ile batı müziğinin birleşip alternatif bir tür olacağı savı hakkında düşüncelerinizi anlatır mısınız?

■ Geçmişte 'turnalar' var, sevgiliye dostla haber götürülen. Ardından tren icad ediliyor. Sevgiliye turnalarla değil trenle selam yollanıyor. Bir bakıyorsunuz postacılar çıkıyor ve postacı türkülerini devreye giriyor. Ardından uçak gelince halk uçakla haber gönderen türküler getiriyor. 'Halimi arzetsen dağlara taşlara/Derdim götürmüyor şu gam yükünü/Gökyüzünde uçan posta uçağı/götürmüyor bu gam yükünü.' Kendi kendini yenileyen teknik olayında halk kendi kültürünü arayacaktır.

□ TRT'nin halk müziğine bakışı ve bu alanda kazanılanlar, kaydedilenler nelerdir?

■ TRT'nin kendine has yönü var. TRT'nin halk müziği icraatı son derece yeterlidir. Bir batı müziği, sanat müziği parçası olduğunda sunucu hemen falancanın bestesi, falancanın güftesi, falancanın düzenlemesi" diye söyler. Oysa halk müziğinde sadece 'türküler dinleyeceksiniz" diyerek, neyi anlattığını, neden anlattığını söylemiyor. Sanıyorum bu belirli bir kesimin insiyatifi ile oluyor. Toplumun kültür eksikliğiyle bu anlatım eksiklikleri bir araya gelince türküler 'saçma sapan' diye değerlendiriliyor.

□ Halk müziği için bazı kesimlerden gelen 'çağdışı'

suçlamasına ne yanıt verilebilir?

■ Bu tür bir görüşü kayıyorum. Halk müziğinde bir ilkelik görülüyorsa buna karşı savaşmak gerekir. Bir bina yapıldıktan sonra üzerinde oynanmaz. Ama halk müziği böyle değildir. Önce müziğin inceliklerini, detaylarını anlatan icracılar yetişsin. Okular açılın. Bugün SSCB'de yalnızca Azerbeycan müziğini öğreten 19 konservatuar var. Buna karşılık Türkiye'de halkın gelenek görenekleriyle ilgili tek bir konservatuar var.

□ Buradaki tanıyıp tanıyamamadaki ölçüt, TRT'nin sunuş biçimi olabilir mi?

■ Evet. Halk müziği TRT dışında tanınmıyor. Bugün müzik dünyasında bağlamanın çalınacağı müzik şekli tanımlıyorum. Ama, bağlamanın dört-dörtlük icra ettiği bir ezgiyi batı çalgıları çalabilir mi, bilmiyorum. Sadece "süt içtim dilim yandı"yı dinlemesinler "Zeybekleri" dinlesinler. Piyanoyla, trombonla çalsınlar, biz de dinleyip sevelim.

□ O halde bağlamada çokseslilik vardır diyebilir miyiz?

■ Amatörce çalanların bağlama düzeni bile 'la, re, mi' akortundan oluşur. Bu düzene yukarıdan aşağıya bir kez vuruş yaptığınızda bile çıkan sese tek sesi demek mümkün değil. Gene TRT'ye geliyoruz. Bunlar yayınlanmadığı için halk da haberdar değil. Yavuz Top gibi, Arif Sağ gibi elindeki sazı tanıyan bir çok arkadaşımız var. Bunların icra yanlış olur. TRT bunlara daha geniş olanaklar tanırsa çok daha iyi olur.

□ Size göre halk müziğinin geleceği ve gelişmesi nasıl tamamlanacak?

■ Halk müziği okulları yapmaz İstanbul'da değil, en az dört ilde kurulmalıdır. Böylece kendi kültürümüzü kendi çabamızla aramızda geliştirecektir. Bir çoban kavalına bakıyorsun, ekonomi kaval almış 32 tane enstrüman yapmış. Biz bunları geliştirememişiz. Batı müziğiyle aramızdaki fark, si bemol ve mi bemol iki çeyrek ses kullanmak. Onu kaldırıp atamayız. Çünkü en az iki bin yıllık kültür birikimi vardır. Natural seslerden oluşan beş bin ezgimiz var. Bunlar batı sazlarıyla çalınacak ölüde ama nedense oralara gidilmiyor. Halk müziğinin gelişmesi için halk oyunlarında da iyi sanatçılar yetişmesi gerekir. Fakat yayın organları ve denetimin engeli yüzünden sesleri çıkmıyor.

Konuşan : Mehmet Güzel

FERHAN ŞENSOY

“Eğer tiyatro bir araçsa daha çok insana seslenmesi gerekiyor.”

□ Ortaoyuncuları batı tiyatrosu ile doğu tiyatrosu arasında bir köprü oluşturma çabasıdır, diyebilir misiniz? Ortaoyuncuları nasıl ortaya çıktı?

■ Geçmişte türk tiyatrosunda zaman zaman böyle çabalara rastlanmıştır. Ben de böyle bir çalışmaya bir taraftan katkıda bulunmaya çalışıyorum. Yoksa ayrı bir ekol yarattığım iddiasında değilim, olmadım da. Tiyatro eğitimimi avrupada batı tiyatrosu üzerinde yapmışım. Karşın burada, ortaoyununa batı tiyatrosundan bir takım öğeleri katarak ortaya bir şeyler çıkardım. Ancak Batılı evrensel ölçüler olduğunca korumak telaşıyla. Daha doğrusu şöyle oldu, ortaoyuncularının kuruluşu: Ben daha önce oyun yazdım verdim A tiyatrosuna. "Bunu seyirci anlamaz" diye oyunu kuşa çevirdiler. Başka bir tiyatroya verdim, yine aynı şeyler oldu. Anlatılmı, anlamazlar mı diye anlamak için ben tiyatro kurdum. Buradan çıktı ortaoyuncular.

□ Türkiye'de son yıllarda yaygın olarak epik tiyatrodan söz ediliyor, ortaoyununda da epik öğeler olduğu görüşüne katılıyor musunuz?

■ Tabii, epik öğeler dediğimiz şey Brecht'in doğu tiyatrosundan -Çin tiyatrosundan, zaman zaman Japon Kabuki tiyatrosundan, esinlenerek kaldığı, uyguladığı şeylerdir. Exotic olduğu için onlardan almış, Türk tiyatrosunu bilmiyormuş ya da burası yakın gelmiş ilginçleşmiş ortaoyunuyla. Benzer şeyler ortaoyununda

da vardır, Karagözde de vardır. Adam hoop bir yuvarlak döner aradan bir gün geçmiş olur. Sonra epik espri bizim ortaoyunumuzda ve tuluatımızda çok vardır. birden salona dönüp, salondaki izleyicilere tiyatrodaki olduklarını hatırlatan, bu burada tiyatro yapıyoruz, gibi yapıyoruz tavırdır, ortaoyununun özündeki tavrı. Efendim, hoşgeldiniz, bu akşam size sunu oynayacağız der, komik çıkar suratını aldığımız oyun der, size şimdiki bunu yapacağız der, siz bakın der. Onun için ben bir zamanlar şunu düşündüm. Biz hep batı tiyatrosundan geri kalmışız ya da bizde öyle bir düşünce gelişmiş, şu kadar yıl gerideyiz, her konuda olduğu gibi. Epik konuşabaktığımızda bazen de ileniyiz demek ki. Batı tiyatrosuna sonra epik tiyatro gelmiş, bizde onlardan önce varmış, ancak teori haline getirilmemiş, bir Brecht çıkmamış bunlardan. Brecht'ten epik tiyatro öğrendikten sonra bunların bizde de olduğu anlaşılıyor.

□ Siz tiyatroyuzda epik yöntemi benimsiyor musunuz?

■ Brecht'i seviyorum tiyatro yazarı olarak. Brecht çalışması da yaptım. Brechtçiler pek sevmeyebilir ama ben iddia ediyorum ki Brecht hayatta olsaydı, görseydi bir tek benimkini severdi, onlanınkine bayılmazdı. Yani bizim Brechtlerimiz biraz somurtuk oluyor. Oysa Brecht mizah yazardı. Brecht de çok sinirlenirdi buna. Brecht espri yazıyorsa, buna gülünmeyecek demiyor

böyle bir şey yok. Brecht'i dünyanın neresinde seyredersen seyret reaksiyon alır, bizde yoktur, ayıptır, gülünmez Brecht'i seyrederken. Biz 'Anna'nın Yedi Ana Günahı'nda bunu kırmaya çalıştık. Kırdık, kıramadık, beğenen oldu, beğenmeyen oldu. Öyle bir epik tiyatro manyağı değilim ben, ama epik tiyatrodan da yararlanıyorum, free theatre dediğimiz özgür tiyatrodan da, yani çağımızın akımlarından yararlanıyorum.

□ Bazıları Ferhan da hep aynı espri, oradan buradan birşeyler yakaladı, bu aynı malzemeyi sürekli olarak oyunlarında sahneye koyuyor, 'Şahları da Vurular' da zirveye çıktı, 'Hayrola Karyola' ile düşünüşe geçti, diyorlar....

■ Olabilir. Yazar bir oyunda daha yukarıda olur, bir başka oyunda düşünüşe geçebilir.

□ Peki kullandığınız malzeme açısından...

■ Hiç alakası yok. Onlar zannedersen çok uzaktan ve meyhane dedikodusal boyutta incelemişler beni. Eserlerimi gelinler, alınlar, okusunlar, üzerinde ciddi bir araştırma yapınlar. Şahlar bambaşka, Hayrola Karyola bambaşka, Kahraman Bakal Süpermarkete Karşı diye bir oyunum var, o çok bambaşka. Kiralık Oyun diye bir oyun oynadım, o da boyut olarak çok başka bir oyun. Rahmetli Oktay Arayıcı Kiralık Oyunumu çok sevmiş ve çözmüştür. Ajitporp dediğimiz saldırgan tiyatro türüydü.

■ Profesyonel bir tiyatro olmak, kafanızda canlandırduğunuz oyunu sahneye koymakta ya da sanatsal beklentilerinizi gerçekleştirmekte engel oluyor mu?

■ Beni engellemiyor ben aklıma gelen herşeyi yapıyorum. Ancak bir oyunun tutmasının gerekliliği var. Profesyonelliğin ötesinde, eğer bir oyunu kimse seyretmezse yapmanın bir anlamı yok. Bir oyun yapayım kimse seyretmesin ama ben istediğimi yapmış olayım diye bir şeye inanmıyorum. Yapacağım tiyatro, çünkü tiyatro izleyicisi ile varolan birşey, ne kadar çok insan görürse o kadar çok anlamı olan bir şeydir. Eğer tiyatro bir araçsa daha çok insana seslenmesi gerekiyor. Dolayısıyla profesyonel, yani gişe endişesiyle bir şey yapılmıyor. Yani oyunun ilgi çekmesi gerek ki sen bir şey anlatabilesin kitleye.

□ Bu ilgi çekme olayında sizin oyunlarınızda yer alan espri, epey yaygınlığı,

hani neredeyse bugün bildiğimiz genel bir arabesk kültürün parçaları haline geldiler.

■ Arabeskçiler benim espri-lerimden birşey türetmiş ya da onları benimsemiş olabilirler. Bu bizim arabesk olduğumuzu göstermez. Arabesk tiyatro yapmıyoruz yani.

□ Bir de cinselliğe olan merakınız var. Bunu tiyatrodan alışımdan daha sık kullanıyorsunuz. Bunun herhangi bir estetik yanı var mı, yoksa seyirciyle daha iyi kontakt kurmak diye bir kaygınız mı var?

■ Ben böyle kaygılarla yazmıyorum tekslerimi. İki tane adamı konuşturuyorsam, onları çözmem gerekiyor önce. Yazar olarak o iki adamı tanıyorum ben ya da belirliyorum. Türkiye'de seks sorunu kimse tarafından halledilemediği için çok geliyor. Çünkü üçüncü replikte oraya geliyor iki adamın konuşması, buna ben karar vermiyorum. Bu adamlar veriyor. Ben onları yazıyorum. Kendimi yazmıyorum ki.

□ Nöbetçi Tiyatro nasıl geliyor?

■ Beş yıldır var. Bu tiyatro olduğu günden beri yani. Bugün tiyatronun erkek oyuncu kadrosunun hepsi Nöbetçi Tiyatrodan gelmiş. Onların içinden eleveyek alıyoruz. Ama oraya da devamlı yeni kan geliyor. Genelikle öğrenci kesiminden bir grup gelip, orada amatör tiyatro çalışması sürdürüyorlar. Her yıl bir oyun oynuyorlar.

□ Genel olarak Türk Tiyatrosunun şu anki durumu üzerindeki düşüncelerinizi belirtirseniz...

■ Şu an çok kozmopolit bir görüntüsü var. Türk tiyatrosunda bulur tiyatrosundan, kabare adı altında bir takım tiyatro, hatta bizi de kabare tiyatrosunun içine sokuyorlar, ki bence Türkiye'de kabare yoktur, kabare çok özel bir türdür, çok değişik örnekler var. Bunun için de umut ışığı görmüyorum. Bundan on yıl önce çok heyecanlıydım, tiyatro konusunda birşeylerin değiştiğini zannediyordum. Bana öyle gelmiş, bunun farkına vardım on yıl geçince. Bireysel olarak birtakım adamlar birşeyler deneseler de, o adamlarla birlikte olaylar bir yerde eniyip gidiyor. Yine geleneksel, kozmopolitik türk tiyatrosu devam ediyor. Eski unudum yok. Ben çabamı gösteriyorum ama, kendi tiyatrodmda birşeyler deniyorum.

Konuşma : Yarın İstanbul Büro

Okumanın Anıları...

İkinci Dünya Savaşı'ndan EDEBİYAT ANILARI
Hasan İzzettin Dinamo
De Yaymevi,
Şubat 1984, 143 s.

Kitap Hasan İzzettin Dinamo'nun İkinci Dünya Savaşı'ndaki anılarından oluşuyor. Daha önce Yeni Ortam Gazetesi'nde yayınlanan bu anılar değişik bölümler başlıkları altında toplanmış. Bu başlıkların ilgi çekici olanlarından bazıları şunlar:

Çelik Paletleri Doğuya Doğru Dönen Faşizm, Nazilerin Yaklaşan Top Güçlerini ve Bir Edebiyat Dergisinin Kuruluşu, Faşizmin Korkunç Gerçeği ve Kimi Genç Şairlerin Zavalılığı, Yahya Kemal'in Gazi İçin Yazdığı Yazılar, Orhan Velinin Dergimizi Kapatırın Şiiri, Bir Nazi Köpeğinin Genç Edebiyatçıları Kullanma Çabası...

Hasan İzzettin Dinamo yapıtıyla 1940 kuşağı sanatçıları, sanat dünyasını yaşatmayı amaçlamış sanırız. Yapıtta 40 kuşağı sanatçılarıyla tanışıyoruz Dinamo aracılığıyla. Düşünce, umutları, yaptıkları ve yapamadıklarıyla. Bunlar arasında bugüne kadar ulaşanlar olduğu gibi günümüz kuşağının temsilcileri de var. Örnekleme gerekirse, Nurullah Ataç, Yahya Kemal, Abidin Dino, Sait Faik, Asaf Hallet Çelebi, Cavit Yamaç, Murat Arıburun'u sayabiliriz. Dinamo bunlardan birçoğunu tek tek ele alıp anılarını anlatırken, İkinci Dünya Savaşı sırasında edebiyat dünyamızın durumunu, edebiyatçılarımızın Nazi işgalleri karşısındaki tutumlarını, sanatçıların üzerindeki baskıları, bu baskılar karşısında yulup gen çekilenleri, her şeye karşın ilerleyenleri, birbiri ardına kurulan ve kapatılan dergileri, eski ve yeni edebiyatçıları arasındaki çekişmeleri de vermiş. Kitabı edebiyatla yakından ilgilenenlere, 40 kuşağı hakkında bilgi edinmek isteyenlere öneririz.

□ NESRİN HOCAOĞLU

ILYA EHRENBURG ANILAR
Türkçesi:
Hasan Ali Ediz
Kuzey Yayınları, 1985,
288 s.

"Bana bu kitabımın birçok sayfalarını sevgi yazdı. Ben hayatı seviyorum. Yaşadığımdan, çektiğimden hiç pişmanlık duymuyorum. Yalnız çok şey yapmadığıma, çok yazmadığıma, yeterince acı çekmediğime, sevgiye doymadığıma üzülüyorum."

Bu satırların sahibi Ilya Ehrenburg'u uzun uzadıya anlatmaya gerek var mı? "Fırtına", "Paris Düşerken", "Dipten Gelen Dalga" gibi ünlü romanlarının yanı sıra, Ehrenburg'u bu kez anılarıyla daha yakından tanıma fırsatı buluyoruz.

Ehrenburg, anılarını bitirirken, "Kitabım, çok subjektif (özel)dir, çağın tarihini vermek iddiasında değildir," diyor. Oysa kitap, "Lenin'le Karşıkarşıya", "Stalin'i İlk Defa Görüyorum", "Stalin'in Ölümü ve Sonrası"nın yanı sıra, Aragon, Brecht, Mayakovski, Picasso, Pasternak, Babel gibi çağımızın dev sanatçıları, yazarlarının dev anıları içeren bölümleriyle ve daha da önemlisi yüzyılımızın başlarında sosyalist toplumun kuruluşu, gelişmesi ve II. Dünya Savaşında Alman faşizminin bu topluma ve insanlığa saldırısına tanıklık eden bölümleriyle, belki en çok da bu işlevi yerine getiriyor.

Ehrenburg, Nazim'la anılarını anlattığı bölümde, ozanım "XX. yüzyıl"şürin-den bir alıntı yapıyor ve devam ediyor: "...Bunu, oniki yıl hapisanede yaptık sonra bir devrimci yazıyordum, hem de, yirmi-

sekiz yıla mahkum olduğumu, kalbenden de hasta bulunduğumu bilerek yazıyordum. Bu satırları okuyunca, boğazımızda bir şeyler düğümlenir. Onun uzak elini sıkarak ve şunları söylemek isteğine kapılırız: Bizim böylesine çok, böylesine temiz, dürüst cesur dostlarımız öldükten sonra, ötekiler hayatı hiçbir zaman yenebilirler."

□ KADİR ENDER

RED TÜRKÜLERİ
Şiir

Türkçesi: Okay Gönensin
de Yaymevi
Mart/1984, 100s.

Dünyanın herhangi bir yerinde insana ve barışa karşı ne zaman sistemli, toplu bir saldırı, yoketme harekati olmuşa, silahın yambaşında sanat da davranmış; şiiri, romani, müziği ve diğer tüm dallarıyla en kalıcı tepki-doğuşa gereği-sanattan gelmiştir.

Red Türküleri birer birer karşı koyuşun, direnişin örneklerinden oluşan bir şiir çevirisi. Tamamı II. Dünya Savaşı sırasında, nazi işgaline karşı yazılmış; direnen, savaştan insanlara güç ve umut kaynağı olmuş; aralarında Eluard, Aragon, Desnos, Char gibi ozanların da bulunduğu 17 ozandan toplanmış 41 şiir yer alıyor kitapta.

Kitaptaki ozanlardan bir kısmının önceli gerçeküstü sanat akımına bağlılık, savaş ve işgal olgusuyla gereçe sanata yönelmiş olmaları, çağımızda şairin görevi ve şiirin işlevinin ne olması gerektiği konusunda en somut yanıtı oluşturmuştur. Ve Red Türküleri bu yanıtın güzel örnekleriydi.

□ ŞOKRÜ ERBAŞ

1952 devriminden beri Bolıvyalı Demokratik hareketin kazanımlarını korumak için, Bolıvyalı Sağ'ı, Birleşik Amerika ve şimdi de IMF tarafından yeniden bu kazanımları boşa çıkarmayı deneyen dolambaçlı rotaya karşı çıkıyor. Günümüzde yeniden dirilen sağ, başkan Zuazo'yu yeni seçimleri zorluyor. Fakat bu Bolıvyalı halkın mücadelesinde son perde değildir.

Batı'daki gazeteler, Bolıvyalı'daki kimisi başarılı kimisi başarısız darbelerin olağanüstü sıklığı üzerine yayımladıkları istatistiklerde bu ülke halkının zengin sanayi ülkelerinde anlaşılan anlamda demokrasiye uyum sağlamada yeteneksiz olduğunu 'keşfettiler'. 30 yıldan fazla süredir bitmemiş bir devrim sürecinde olan bu ülkenin yaşadıkları anımsanmadıkça bugün Bolıvyalı'da neler olduğunu anlamak olanaksızdır.

1952'de Bolıvyalı'da işçiler, köylüler ve ilerici aydınlar, ülkenin en önemli ihracat ürününü tekellerinde bulunduran kalay sanayinin üç kiralından (Patino, Aramayo, ve Hochschild) ve büyük toprak sahiplerinden iktidarı almak için güçlerini birleştirdiler. Devrim Herman Siles Zuazo ve Victor Paz Estenssoro gibi o zaman marksizme yakın iki aydının başını çektiği Ulusal Devrimci Hareket (MNR) tarafından yönetildi. Zuazo şimdi de Bolıvyalı'nın başkanı ve bundan sonrası için en güçlü aday. Hiç olmazsa bu nedenden devrim hâla sürüyor.

Estenssoro, 1952'de kurulan devrimci hükümetin başı olarak, 16. yüzyılda işçilerce köleleştirilmiş ya da yok edilmiş halkın soyundan gelme köylülere toprakların iadesi ve kalay madenlerinin ulusallaştırılmasını içine alan bir dizi halkçı tedbirlerin uygulanmasından sorumluydu. Hem köylüler ve hem de cumhuriyetin başkan yardımcısı olan Juan Lechin'in liderliğindeki maden işçileri sendikası yeni rejimi tüm güçleriyle desteklediler. Yeni hükümet orduyu da tasfiye etti. Birkaç yıl boyunca Bolıvyalı'daki tek güç, yalnızca devrimi yapan işçilerin ve köylülerin milis gücüydi.

KOKAİN KRALI

O dönemde Bolıvyalı kıtada en ilerici ama en fakir ülkelerden biriydi. Madenler ulusallaştırma döneminde yağmalanmıştı. Dünya kalay fiyatlarının düşmesinden sonra bu durum biraz düzeldi.

ABD, alışılmadık biçimde devrime karşı 'büyük baston' yerine 'büyük tebessüm' politikasını benimsedi. 1953'de Amerikan Eximbank, Estenssoro hükümetine, kredi yollarını cömertçe açtı. Ay-

rica büyük Amerikan yatırımları ve borçları ülkenin kıyı bölgesinde bir şehir olan Santa Cruz'da yoğunlaştı. Bundan sonra bütün karşı-devrimci hareketler ve 1952'de başlamış olan demokrasinin sağlanması ya Santa-Cruz'dan önlendi ya da kesin destek aldı.

Ülkeyi 1952'den 1956'ya kadar Estenssoro ve 1956-60 arası Herman Siles Zuazo yönetti. Zuazo görevinin ilk döneminde Pentagon'dan mükemmel destek alan Bolıvyalı ordusunu yeniden düzenlemeye çalıştı ya da bu pek olanaklı değildi.

Estenssoro'nun 1960-64'deki ikinci başkanlığı süresince, burjuvazi devrim üzerindeki kontrolünü yoğunlaştırdı. Kapitalist modernizasyonun açıkça onaylanması, MNR'yi devrimci öncülük anlamında işe koymada da duraksattı ve ülkenin maden servetini üzerine almış devlet kurumu Bolivia Mineral Corporation (COMIBOL)'un işleyişinde işçilerin kontrolünü engelledi.

MNR içinde sağ'a olan bu yönelim Zuazo'nun karışıklığına karşı Sol Ulusal Devrimci Hareketi'ni yaratmak için Estenssoro'dan kopmasına neden oldu. Ancak Demokratik Cephe'nin dağılmasıyla karşı-devrimci güçler yeniden hareket geçtiler ve bir sonraki dönemde de başkan olmayı düşündüğünü ilan eden Estenssoro, yeniden düzenlenmiş ordunun yeni güçlü adamı General Rene Barrientos tarafından devrildi.

Bolıvyalı bundan sonra karsarsız bir dönem izledi. 1970-71 ve 1978-79'daki demokrasinin kısa egemenlikleri dışında ülkeye üç kurum egemen oldu: ABD Elçiliği, ordu ve özellikle gerici ve saldırgan politikasını hiç bir zaman gözlemeyen Falange Socialiste Boliviana'ya da kapsayan, içinde farklı grupların örgütlendiği Santa Cruz'daki burjuvazi. Bu süre içinde 1971'de Barrientos görevden uzaklaştırıldı ve iktidarı ilerici askerî bir lider (General Torres)ki sonradan Buenos Aires'te bir suikasta uğradı) ve başkent La Paz'da kurulan Devrimci Halk Meclisi arasında paylaşıldı. Ancak aynı yılın ağustos ayında La Paz ordu

ezilen bolıvyalı

tarafından ele geçirildi ve kısa ömürlü halk rejimi kanla bastırıldı. Albay Hugo Banzer 1978'e kadar başta kaldı. Kısa bir süre sonra o da çekilmeye zorlandı. 1978-80 arasında iktidar, general üniforması giymiş kaçakçılar ile 1964'de General Barrientos'un resmi lanıyla başlamış, faşist askerî rejime bir son verecek genel seçimler için çalışan farklı demokratik partilerin temsilcileri arasında gidip geldi.

Nihayet 1980'de seçimler yapıldı ve Siles Zuazo başkan seçildi. Ancak Zuazo'nun iktidarı ele geçirmesi iki yılın uzun ve kanlı bir sürecin geçmesini gerektirdi. Zuazo'nun aday olduğu Demokratik Halk Birliği (UDP) MNRI'den ayrı olarak Hristiyan Demokrat Parti (PDC) Devrimci Sol Hareketi (MLR) ve Bolıvyalı Komünist Partisi (PCB)'nden oluşuyordu. Zuazo'nun resmen işe başlamasından hemen önce ordu da hala etkili konularını koruyarak işkenceci ve kaçakçılar mafyası tarafından yeni bir dabe örgütledi ve Zuazo 80-82 arası General Garcia Meza'nın tasfiyesi ile uğraşmak zorunda kaldı. 10 Ekim 1982'de resmen başkan olan Zuazo'nun ortada giriştiği temizlik hareketi yine Meza rejimindeki yol-suzluklara fazlaca bulmuş yüksek rütbeli subayların hoşuna gitmedi (Zuazo'nun kurduğu 'dürüst mahkemeler' bunları temizlemekte yetersiz kalmıştı) ve bir komando birliği başkanlık sa-

rayımı işgal ederek Zuazo'yu tutukladı. Ancak halkın La Paz sokaklarında gelişen tepkisi hareketi başarısız kıldı. Zuazo'nun otoritesinin meşruiyeti yalnız 1980 seçimlerinde aldığı oylara değil aynı zamanda başkan olması için ona destek veren kitle mücadelesinin iki yılı üzerine de temellidir. Zuazo her cephede mücadele vermek zorunda kalmıştır. Hükümet içinde Hristiyan Demokratlar koalisyonu bırakmakla tehdit ederlerken dışardan IMF fiyatların düşürülme ölçülerinin yerine getirilmesinde diretmeçtiydi. Bolıvyalı Pezo'sunun yüzde üçyüz devalüe edilmesi ülke içinde genel greve karışandı.

IMF'nin baskısına karşın UDP hükümeti ülkede demokrasiyi yeniden kurmak ve sağlamlaştırmak üzere tarihsel görevini üstlendi ve Zuazo ülkesinde nüfusun aç oluşunu 'sınırlı olarak' bile kabul etmeyen ve Bolıvyalıya 'ödeme kolaylıkları'ndan söz eden IMF'ye kesin karşı çıktı. Ülkedeki sanayiciler ve tüccarlar Zuazo'nun aldığı kararları uygulamayınca ülke yeni bir genel grevin eşliğine girdi. Ancak işçiler kendi demokratik hükümetlerinin anti-sosyal politikasına karşı protestolarını göstermeden önce faşist ordu subaylarına karşı demokrasiyi korumak zorunda olduklarını anladılar ve sendikaların yeni ve bu kez daha kararlı mücadelesi başladı. Zuazo hükümeti COB'u eko-

nomik kararların alınmasına katılmak için hükümete direk olarak katılmaya çağırırdı. 'Sosyal barış' düşüncesi dünyanın en fakir ülkelerinden biri olan Bolıvyalı da pek başarılı olmasa da grevçiler sadıkla.

Doğru yaklaşım, radikal ekonomik reformlara gidilmesi ile oluşabilirdi, ki fiyatları kontrole zorlayacak gerçekli güçleri verebilecek COB'un temsilcilerini de kapsayan hükümet kaynaklarının çok dikkatli kullanımı üzerinde çalışıyor. Bu çözüm 1952'de başlatılmış olan görevlerin bitirilmesi için devrimci çabayı yeniden başlatabilir. Bunu Bolıvyalı toplumundaki güçler dengesi belirleyecek. Şimdi Sağ saldırdı halindedir. Sağ, Paz Estenssoro'nun merkez-sağ MNR'sinden, aşırı sağ Falange Boliviana ve sabık diktatör Hugo Banzer'in partisi Ulusal Demokratik Hareket (ADN) ve Santa Cruz'daki burjuvaziye kapsayan politik güçler biçiminde görünmektedir. ADN ve MNR birlikte senatoda çoğunluğu oluşturuyorlar ve hükümete yeni bir saldırı başlatmak üzereler. Geçen ekime kadar sağ, parlamenter sirtüsme ile hükümeti yıpratmakla kendini tatmin etti.

İKTİDAR İÇİN MÜCADELE

Senato tarafından başlatılmış çeyrek saldırıda, Siles Zuazo'dan 1984'te görev süresinin bitmesi dolayısıyla çekilmesi çağrısında bulundu. Geçerden Zuazo 1980'de seçildi, fakat Sağ ufak bir ayrıntı'yı unutmustu, şöyle ki Zuazo hemen görevi almamıştı, çünkü iktidar 'narkotik diktatör' Garcia Meza tarafından ele geçirilmişti. Onun görevi Bolıvyalı halkının kokain tüccarlarının tahttan indirilmesinden sonra başladı. Zuazo açık grevine giderek harika bir adım attı, ancak bu, onun güçsüz olmasından dolayı, yalnızca sağ-kanat saldırısına karşı koymanın sembolik bir yolu olarak gösterilebilir.

UDP koalisyonu içinde, MLR lideri ve başkan yardımcısı Jaime Paz Zamora seçim çağrısı duymak istediklerini ima ediyordu. Yi-ne o, başkan adayı olarak ortaya çıkacak. 14 Aralık'ta sonuçta Zuazo birkaç taraftan gelen baskıya boyun eğerek, 16 Haziran 1985'te seçimlerin yapılmasına izin veren Lararnameyi imzaladı. Bugünlerde yarışta üç aday var: Victor Paz Estenssoro Hugo Banzer ve Jaime Paz Zamora.

JOAO QUINTIN AFRICASIA, ŞUBAT-85

Türkçesi: ERTAN YILMAZ

Öğrenci Dernekleri İçin Adım Adım Hep Birlikte

Geçtiğimiz günlerde Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi öğrencileri dernek kurmak üzere başvurular. Bu gösteriyor ki dernekleşme üzerinde tartışılan bir düşünce olmaktadır. Konu üzerine somut adımlar atılmaya başlandı. Yarın İzmir Bürosu Üniversite Mühendislik Fakültesi öğrencileri ile dernek kurma çalışmalarını konusunda kısa bir görüşme yaptı.

- Sizce neden bir öğrenci derneği gerekli? Bu konudaki çıkış noktası neydi?
- Gülay-Öğrencilerin okul yönetiminde söz sahibi olmalarının her türlü yolu engellenmiş durumda. Dernek öğrencilerin kendi hak ve çıkarlarını koruyabilmelerinin bir aracı. Ayrıca özerk üniversite öğrenci, öğretim üyesi ve çalışanların katılımını gerektirir. Bu anlamda gerekli
- Orhan-Ortada bir iletişimsizlik var. Sosyal-kültürel çalışmalar ise çok az bir kesimin iletişimini sağlıyor. Ayrıca bu tür etkinlikler okul yönetimine katılmanın bir aracı değil.
- Timur-Çağdaş bir toplumda, etkin olarak söz sahibi olmamız gerekir.

- Peki nasıl bir öğrenci derneği düşündünüz?
- Orhan-Derneğin sınırları aslında yasa da somut olarak belirtilmiş.
- Gülay- Hepimizin ortak sorunları, çıkarları var. Bu anlamda çözümler de ortak. Dernek büyük bir kitleyi barındırır oluyor böylece.
- Derneğin demokratikliği konusunda düşünceleriniz?
- Gülay- 80 sonrası gençliği, çok edilgin, kendi güncel sorunlarını bile gündeme getirmeye çekinmiyor. Bunu aşmak gerekir. Demokratik bir yapı oluşturmak temel hedefimiz.
- Timur- Üyeler kendi sorunlarına sahip çıktıklarında önemli bir adım atılmış olacaktır. Bunun için üyelerin bilinçlenmeleri ve çalışmaları gerekir.
- Gülay-Kitleleşme önemli bir sorundur. Bürokratik işlerin yoğunluğundan bununla tam ilgilenemedik.
- Olayın gelişim sürecinden söz edermisiniz?
- Gülay- 2 aydır bu sorunla uğraşıyoruz. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinin girişimi bizi çok etkiledi. Başlamak için önce yasa edinmek gerekli. Yasada önemli değişiklikler var. Çelişkileri çeşitli yayınlar ve avukatlar aracılığıyla çözümlenmeye çalışıyoruz.

- Orhan-Ancak avukatlar konudan çok uzak. Çoğu zaman durumu biz anlattık.
- Gülay- Avukatların önerisi üzerine İzmir Emniyet Müdürlüğü Dernekler Masasına gittik. Oradan başvuru için gerekli bileşimleri öğrendik. Yasayla uygulama çok farklı. Yasada dört nüsha tüzük istenirken Emniyet Müdürlüğünden 8 nüsha istedik. Dernek merkezi olarak yer bulmada çok zorlandık. Ne için tutulduğumuzu duyunca vaz geçenler oldu. Çalışmalarımızı sürdürürken çok çeşitli çevreler vazgeçirmeye çalıştılar Özgütlar verdiler. Tüzüğü yasanın daktilocu bile kaygılarını belirtti.
- Mali sorunlar da var tabii. Başvurumuza hala yanıt gelmediği halde dernek merkezini kirasını ödüyoruz. Bu süreçte yaptığımız harcamaların dernek defterine geçip geçmeyeceği konusunda bir açıklık yok.

- Öğrencilerin dernek konusundaki yaklaşımları nasıl?
- Orhan- Konuştuğumuz öğrenci sayısı fazla değil. Ancak çevremizdekilere açıldık, yaklaşımları olumlu oldu. İlginçtir öğrencilerin büyük çoğunluğu dernek olayının yasal olduğunu biliyor. Açıklayınca ise genelde olumlu bakıyorlar.
- Gülay- Bu sınırlı ortamda fazla bir şey yapılamayacağını söylüyorlar de oldu.
- Timur- Ancak bizce belirli zamanları beklemek hayalcilik olur. Vermeyecekler diye istememek çok yanlış olur.
- Şu aşamadan sonra sizce ne yapılmalı?
- Timur- Önce olayı yaygınlaştırmak ve sahip çıkılmasını sağlamak gerekir, ki sonradan bunun demokratik olarak yansması sağlansın.

- Diğer öğrencilere öneriniz neler?
- Gülay- Dernek işi başlangıçta düşünceli geliyordu. Ancak AU Hukuk Fakültesi bunu somutlaştırdı. Henüz başvuruları kabul edilmede de bu bir kazanımdır tüm öğrenciler için. Üniversite öğrencileri büyük sorunlarla yüklü ve dernek olayı bunların çözülmesinde önemli bir araç olacaktır.
- Orhan- Bu konuda bir çok sorun çıkabiliyor elbet ancak arkadaşlara yılmamalarını öneriyoruz.

Dilekçelerimizin Dosyamızda Saklanması

Öğrencilerin sorunlarının, toplumun genelindeki sorunlarından ayrılmadığı gün geçtikçe daha iyi anlaşılıyor. Sorun yalnızca yurt, beslenme, kitap vb. ile sınırlı kalmıyor. Örneğin bir dilekçe verme konusunda karşılaşılan tepkiler bile üniversite yapısının ne derecede yetersiz olduğunu gösteriyor. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi dekanı Firat Öztan'ın dersinde yaptığı bir açıklamaya bunun en son ve acı örneğidir. "... sorunlarımızı aktaran dilekçeleri hepimiz vermeyim. Bir tane getirin yeter. Bilin ki, vermiş olduğunuz dilekçeler dosyalarımızda saklanmaktadır."

Anayasanın 74. maddesi, "Vatan daşlar kendileri veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında yetkili makamlara ve TBMM'ne yazı ile başvurmak haktan sahiptir."

Kendileriyle ilgili başvurularının sonucu dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

Bu haktan kullanılma biçimi kanun ile düzenlenir," demektir.

Düşününce, "dilekçelerin dosyada saklanması"nın anayasaya ve de dahası YÖK yönetmelikleriyle de çelişir yanı yoktur. O halde?

Demokrasinin ölçüsü, ne tek başına siyasi partilerdir ne de seçimler. Aynı zamanda verilen hakların özgürce kullanılabilmesidir de.

● gamze akay, okay nergiz, veli çalışkan

YÖK'ün Meyvaları

Dayatılan eğitim koşulları beklenen meyvalarını vermeye başladı. 1547 sayılı YÖK yasanın 2880/4 maddesi sonucu toplu öğrenci atılmaları gündeme geldi dayandı. 9 Eylül Üniversitesinde ağızdan ağıza dolaşan söylentilere göre 2000'in üzerinde öğrenci bir alt sınıftan dersi olduğu için atılma aşamasında.

Bu kitlesel atılmalar karşısında öğrenciler ilgili, yetkili bir makam bulmak, haklarını almak için uğraşıyorlar.

Bu arada binlerce öğrenci TBMM'ne dilekçe yazıyor. Ayrıca SODEP, ANAP ve HP'ye de dilekçeler yazıp konuyla ilgilenilmesini istiyorlar.

Geçtiğimiz günlerde dört kişilik bir öğrenci heyeti Ankara'ya gitti. Ankara da partiler ve gazetelerle görüştüler. Atılma durumunda olmayan öğrenciler de gelecek yıl ya da daha sonraki yıl aynı duruma gelebileceklerini söylüyor ve onlar da dilekçe veriyorlar.

Dilekçelerde yalnızca tek ders için değil tüm dersler için sınav hakkı isteniyor ve varolan derslerin sınav hakkının tüm eğitim süresinde saklı tutulması gerektiği savunuluyor. Bunun için de YÖK yasanın değişmesi gerektiği belirtiliyor.

Konuştuğumuz öğrenci arkadaşlar ısrarla aklarını değil haklarını istediklerini vurgulamayı da unutmuyorlar.

9 Eylül Üniversitesindeki bu gelişmelerin ışığında, Ege Üniversitesi Rektörü Sermet Üçün'de Üniversitede 560 öğrencinin kaydını silindiğini açıkladı. Açıklamaya göre kaydı silinen öğrencilerin 157'si tek dersten, 403'ü birden fazla dersten atılma durumundadır. Ancak öğrenciler bu rakamın gerçek rakamın hayli altında olduğunu söylüyorlar.

Bu arada atılan öğrencilerin meslek okullarına kayıt yaptırabilecekleri ya da ön lisans diploması alabilecekleri belirtiliyor.

İyi ama bu kimi avuttacak?

YARIN İzmir Bürosu

Türkçe Dersleri ve Türkçe

Diyarbakır'da Eğitim Fakültesi'nde okutulan "Türkçe" dersinin kitabından bir bölümü aşağıya aktarıyoruz. Bu alıntıyı bir arkadaşının mektubundan aktararak İleten Ali Öznel'in duyurulduğuna, yayınlara katılarak yazıyor.

"Ey kanaatsız hırslı ve ihtisadsız ve haksız şekvâli gafil insan, hattiyen bilki, kanaat ticacerli bir şükrandır, hırs hasaretili bir küfrandır. Ve ihtisad, nimete güzel ve menfaatli bir ihtiramdır. İsrâf ise nimete çirkin ve zararlı bir istihsaftır. Eğer aklın varsa kanaata alış ve rızaya çals. Tahammül etmezsen ya sabır de ve sabır iste hakkına razı ol teşkiki etme. Kimden kime şekva ettiğini bil sus. Herhalde şekva etmek istersen; nefsin! çenab'ı hakka şekva et' çünkü kusur ondandır."

Derslerin kısa teksirlerde ezberletildiği bir dönemde, yazının teksir edilirken, sonrasında da okuma güçlüğüyle okurumuzca el yazısıyla kağıda aktarılan kelimelerin yanlış yazılabileceğini de baştan kabul ederek yayınıyoruz. Türkçe öğreniyoruz!

SBF'nde 81 Öğrencinin Kaydı Siliniyor.

1984-1985 Öğretim yılı Kış dönemi sonunda, okul yönetim kurulu 11.4.85 gün, 85-16 sayılı kararı ile 81 öğrencinin okulla ilişkilerini kesme kararı almış bulunuyor. Bu öğrencilerin çok büyük bir kısmı, almış oldukları derslerden bir ya da birkaçında 2 yılda verememiş olduklarından atılmışlardır. Daha ilk dönemde atılan bu 81 kişiye 2. dönemde ve bu dönemde önmümüzdeki yıllarda da pek çok öğrencinin ekleneceği kesindir. Ayrıca, bugün atılma durumunda olup da, bu listede adı bulunmayan öğrenciler bulunmaktadır.

Bugünlerde bütün fakülte ve yüksek okullarda, buna benzer uygulamalar görülmüyor. Bundan sonra da 'bana dokunmayan yılan bin yaşasın' diyebilecek kimse de kalmamış görünmektedir. Demokratik Üniversite için, okullarından uzaklaştırılmış olsun olmasın, tüm öğrenci ve öğretim görevilerinin inatlı çabası gerektirğine inanıyoruz. □

İNSAN KOBAY UYGULAMASINA HAYIR!

ÜSS'DE NELER OLDU?

Üniversite sınavlarında eşitsizlik denince, apayrı koşullarda yetişen gençlerin aynı eğitimi görmüşçesine aynı sınavı girmeleri düşünülür. Ne var ki İzmir'e ÜSS'na girmek için Mardin'den gelen gençlerin yaşadıkları olay, eşitsizliğin sınav koşullarına yanlışlıktan çarpıcı bir örneğini ortaya koydu. Olay Mardin'li bir arkadaşımızdan aktarıyoruz:

"Sınav başladıktan beş on dakika sonra bilmediğim bir nedenle birkaç görevli tarafından çağırıldım. Benim sınavı girecek gerçek kişi olmadığımı iddia ettiler. Kimlik, nüfus cüzdanı ve ehliyetimi gösterdiğim halde yine inanmadılar. Benimle ilgili tüm bilgilerim not aldılar. Ardından parmak izimi aldılar. Bu arada zaman aleyhime işliyordu. Yarım saat oyalandırdıktan sonra büyük bir moral bozukluğu içinde tekrar soruların başına geçtim. Ama artık kolay olan sorular bile zorlaşmıştı.

Sınav bitiminde eve geldiğimde iki erkek kardeşimin ve beş altı Mardin'li arkadaşının aynı şekilde parmaklarının mürekkepli olduğunu gördüm. Onlara da aynı şey yapılmıştı. Ertesi gün tüm Mardin'li arkadaşların bu olayla karşılaşmalarını öğrendik. Bu uygulamada ne amaç olursa olsun sınavı giren herkes eşit haklara sahip olmalıdır, ve bizi mürekkepli parmaklarla eve göndermeye kimsenin hakkı yoktur. ÜSYM merkezinden bu konuda açıklama bekliyoruz."

A.Ü. FEN FAKÜLTESİN'DE ÇELİŞİK UYGULAMALAR

Bizler Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi 4. sınıf Biyoloji bölümü öğrencileriyiz. Dersler seçmeli ve kredi usulü ile alındığından alacağımız dersleri "Ders kayıt formu"na yazıp Danışman hocalarımıza onaylatıp idare işlerine teslim etmek zorundayız. Okulumuzun ilk günlerinde getirilen kredi sınırlaması kaldırıldı. Bizler bu zamana kadar en azından 3-4 kez form satın alarak değişiklikler yapmak zorunda kaldık. 3. hafta derslere sanki okulumuz ilk açılmış gibi devam etmeye başladık. (Bu arada 2. haftadan beri yapılan derslerden de devamsız sayıldık.)

18 Mart 85'te Biyoloji Bölümü Yönetim kurulu yeniden toplandı. Alınan karar, ilk haftaki uygulamaya yeniden dönüldüğü idi. Bu durumda 4. sınıf dersini bırakıp düşük kodlu ders almaya zorlandık. Üstelik mazuhiyet dersi olan 400 kodlu ders bırakılıp bizlere otomatik olarak 1 yıl uzatıldı. Bunları dekan, dekan yardımcısına, bölüm başkanına ve diğer ilgililere duyurduğumuzda, ne olacak gelecek yıl tekrar gelirsiniz." gibi oldukça rahat yanıtlar aldık. Üstelik fakülte yönetmeliği Fakülte kapsamındaki diğer bölümlerde oldukça değişik uygulamaları, Matematik fizik gibi diğer bölümlerde öğrenciler 20'nin üzerinde 23, 25, 27 vb. kredi alınır için bizler böyle bir uygulamaya tabi tutulduk. Bizler son karara göre ders bırakma zorunluluğu ile karşılaşınca formlarımız Bölüm Başkanı ve diğer ilgililer gözetiminde yeniden düzenlendi. Yani onlar öncelikle bize 400 kodlu dersleri bıraktırdılar. Fakat bazı arkadaşlarımıza bölüm başkanı, kendi dersini bıraktırmak için kredi sınırını aşarak formları onayladı.

Diğer yandan maddi olarak tüm öğrenciler ve aileleri büyük bir zorluğa itildi. Çünkü okul uzadığı zaman harç olarak alınan para %50 zamlı olacak. Öğrenci 1 yılda 2 yıl süresince Ankara'da okuyabilmek için kalacak ve harcamalarda bulunacak. Yurtkura bağlı kurumlarda kalan öğrenciler süresi dolduğu için yurtlarda barındırılmayacak, sonuçta binlerce öğrenci maddi zorluklar yüzünden okuyamayacak.

Yukarıda da değindiğimiz gibi Fakülte yönetmeliğimizin (Son haliyle) uygulanması sonucu karşılaştığımız ve karşılaşıcağımız sorunların küçük bölümünü duyurmaya çalıştık. İlgili bekliyoruz.

• A. Ü. Fen Fakültesi'nden
Bir grup öğrenci

Çukurova Üniversitesi'nde Örnek Bir 'Katılım' Anlayışı

Çukurova Üniversitesinden gelen bir mektupta, gençlik yılı ve katılım ilkesinin anlaşılmasıyla ilgili örnekler anlatılıyor ve soruluyordu: "Bu nasıl katılım?" Mektubun ilgili kısmını aktarıyor ve aynı soruyu biz de soruyoruz.

"Birliyiği gibi gençlik yılı nedeniyle üniversitelerden öğrenci temsilcileri seçilerek Ankara'ya gittiler ve çeşitli görüşmeler yaparak öğrencilerin sorunlarını dile getirdiler. Bu temsilciler nasıl seçildi? Çünkü hiç bir öğrenci giden temsilcilerin kimin tarafından nasıl seçildiğini bilmiyor. Örneğin giden öğrencilerden biri ÇÜ İdari İlimler Fakültesi öğrencisi ve rektörün kızı. Böylesi yollarla giden öğrenciler kimi, nasıl temsil edebilirler? İkinci bir örnek de öğrenci temsilcileri seçimi. Rektörle görüşecek bu temsilcilerin seçimi öğrencilerin haberi olmadan sınıf danışmanları tarafından yapıldı. Öğrenciler itiraz ettiler. Bunun üzerine seçilen öğrencilerden bir kısmı istifa etti. Yerlerine gerçek seçimlerle temsilciler seçildi. Fakat okul yönetimi, öğrencilerin kabul etmedi. Temsilciler yeniden danışmanlarca seçildi." □

İnsanların kobay olarak kullanılmasına ilişkin tepkiler sürüyor. Son olarak da 154 tıp öğrencisi ortak olarak imzalayıp okul yönetimlerine, meslek odalarına, bakanlığa ve basına ilettikleri bir deklarasyonla olaya ilişkin düşüncelerini açıkladılar.

"...Hangi koşullarda olursa olsun, insan yaşamının çeşitli deneylerle hiçe sayılması hoş görülmez. Bu, insanlık onuruna karşı işlenmiş bir suçtur. Bu suçu daha da bağışlamaz kılan diğer olgu ise ABD'de çeşitli zorluklarla karşılaşan bu tür deneylerin, Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerde rahatlıkla uygulanabilmesi ve sonuçların ABD'de ilacın piyasaya çıkmasında bir veri olarak kullanılmasıdır..."

Batı ülkelerinin teknoloji, endüstri vb. alanlarda yaptıkları deneyler yansırı bu olgunun sağlık alanında da uygulanması insanın yaşama hakkına yönelmiş başlıca bir saldırıdır. Son yıllarda bu uygulamaların ülkemizde de yapılabilmesi, üstelik bunun Hipokrat Yemini etmiş hekimler tarafından uygulanması geleceğin genç hekimleri olarak bizler için onur kırıcıdır.

Ayrıca bu deneyler gizlice yapıldığından, yaşamlarını yitirebilecek olan hastalar gibi hekimlerin de haberi olmamaktadır. Meslek yaşamına atıldığımızda aynı şeyleri bizim için de söz konusu olabilir. Hastamızın yaşamı üzerinde öncelikle etkili olacak bizler, bu tür insanlık dışı deneylere alet olarak istemiyoruz..."

154 tıp öğrencisi

PARALI EĞİTİM VE BİR ÇELİŞİKİ

Bizler çeşitli kesimlerden gelmiş üniversite öğrencileriyiz. Yükseköğrenim gençliğinin içinde bulunduğumuz ortalama ortadadır. Bunların başında okulumuza özgü sorunlar gelmektedir. Bu sorunların çözümünü bizler için yaşamsal önemdedir. Fakat günümüzde bu sorunların aşılması bir yana, tersine her gün çığ gibi büyümektedir.

Paralı eğitimden sağlanacak gelirle, üniversitelerde sürdürülmekte olan eğitimin kalitesinin yükseltileceği açıklandı. Ancak bazı uygulamalar bizde hiçte bu izlenimi bırakmadı. Örneğin Yıldız Üniversitesi'ne ayrılan ödenekten 31 Milyon TL'nin rektörlük tarafından artırılarak (!) geri gönderilmesi, okulumuzda acil olarak çözümlenmeyi bekleyen sorunları örneğin yemek sorunu çözümsüz bıraktı. Bizler bu 31 Milyon TL'nin rektörlüğümüz tarafından geri gönderilmesine bir anlam veremediğimiz gibi, yaşamsal önem taşıyan çeşitli sorunlarımızın çözümünü için gerekli olan kaynağın, paralı eğitim uygulaması ile öğrencilerden sağlanmaya çalışılmasına da bir anlam veremedik.

Bize gençlik yılında hedef, gençliğe yeni sorunlar çıkarmak değil, varolan sorunların çözümünü sağlamak olmalıdır.

• Yıldız Üniversitesinden
bir grup öğrenci

Gençlik 'Bakan' Olmak İstiyor

Gençlik yılına girdiğimiz ilk günlerde bir bakanın rüşvet aldığı gerekçesiyle istifa ettirilmesi ile Türkiye'de kamusal hayatlar da başlamış oluyordu. Olay basında uzun süre konu oldu ve bilinçli bir biçimde karmaşıktı.

1984'ün başında gündemdeki olay Gökova idi. Gökova olayında ise hükümete ters düşen adam İsmail Özdağlar.

Geçmiş yıllarda Gökova'nın Y. köyüne bir termik santral yapılmıştı. Bu santralin yapımını bir Polonya şirketi üstlenmişti. Ayrıca iki ünite de ek yapılması için anlaşılmıştı. Ek yapılacak üniteyi inşa ederken Gökova olayı yeri ve yönü değişmişti. Olay yeni bir termik santral ve yer ise Gökova olmuştu. Bu duruma karşı olan TEK Genel Müdürü istifa etmiş ve sonra Polonya şirketinin Türkiye temsilcisine getirilmişti. Suçlular Polonya şirketine yönelince de Nokta ve Cumhuriyet Gazetesi'ne şöyle bir açıklamada bulunmuştu:

"Bizim için termik santralin iki ünite yapılması ya da yeni yatırım yapılması, santralin Y köyüne ya da Gökova'ya yapılması arasında fark yoktur. Fark Enka için vardır. Yeni santral yapılması ile ortaya çıkacak olan üç milyarlık harfiyatın işinin ihalesini de Enka üstlenmiştir." Enka'nın eski yöneticilerinden birisi de Özal'dır.

—İsmail Özdağlar önceleri Okumus Holding'in yönetici-danışmanlarından biriydi. Okumus Holding Libya'daki müteahhlik işlerinde Enka'nın rakibi olan firmalardan biriydi ve daha sonra iflas etti.

—Kara taşımacılığında bir ihale yolsuzluğu sözkonusuydu. Yolsuzluğa adı karışan şirket Özal'ın kardeşinin önemli derecede hissesinin olduğu bir şirketti.

—Cerrahoğlu diye bir taşımacılık şirketi daha sözkonusu: Anavatana hükümeti maddi destekler yapan bu şirket UM'nin tek rakibi ve UM'nin inharını dikkate alan Anavatannın en büyük kurmaylarından biri. İnsan şırıyor doğrusu, ne güzel ilişkiler bunlar.

Bundan önce de bir takım olaylar olmuştu. Bu olayların en önemlisi Kafaoğlu-Özal, Özal-Uluslu Özal-Arkan çekişmeleriydi. Her biri açıklama yapacağını söylemesine karşın "milli beraberlik" ruhu adına olayların üzerine örtü çeldi. Olaylar örtbas edilmiştir, edilecektir. Bir başbakan bugün söylediğini bir sonraki gün söylemem, diyecektir. Öyle bir yürütme ki yürütme görevini üstlenenler eskiden şirketlerde yöneticilik yapmış, hisse sahibi kişilerdir, yarı da olacaklardır.

Gençlik ise olayları izliyor, belki de örnek alıyor. İlerde de "Vatan Millet Sakarya" adına, büyüklerinden öğrendiklerine göre hizmet edecek.

• İktü Özdemirden

1985 DÜNYA GENÇLİK YILINDA NE YAPMALI?

Bu yıl Dünya Gençlik Yılı. Evet ama neden gençlik bu denli gündeme geldi? Bu sorunun yanıtını 26 ülke temsilcisinden oluşan Gençlik Yılı Danışma Komitesi'nin Türkiye de dahil 27 ülkenin gözlemci olarak katıldığı 1981 yılındaki toplantısında saptadığı ilke ve önerilerinde bulunabiliriz.

Komite, katılım, gelişme ve barış ilkeleri çerçevesinde ortaya konan önerilerde, gençlerin yoksulluk ve silahlanmaya karşı olduklarını vurgulayarak; gençliğin kalkınma, eğitim ve sosyal politika konularında tabandan yukarı doğru katılımının sağlanması gerektiğini belirtiyordu. Açıklandığına göre Gençlik Yılı ülkemizde özetle, gençliğin psikoseksüel sorunları, uyuşturucu ve alkol alışkanlığının tehlikeleri, inkılap tarihi vb. hakkında nutuklar ve 'hutbeler'le kutlanacak (geçştirilecek). Kökü 24 ocaklara inen bir ideolojinin bu günkü aşaması olan Özal iktidarı gençlik yılı için tavırını böylece belirlemiştir. Gençliğin demokratik, sosyal, ekonomik, kültürel, akademik vd. haklarını budandıktan sonra şimdi de Millî Gençlik Birliği adı altında tüm gençliği örgütlemek istemektedir.

Bu yızden gençlik yılı bizim için daha bir önem kazanmaktadır. Bu verimli koşullarda saptanan ilkelerin kapsamını genişleterek çoğulcu katılım yoluyla tam demokrasiyi sağlama konusunda üzerine düşeni yapmak durumundadır. Yoksa başkaları kutlayacaktır bu yılı (da).

Ne yapmalı sorusunun yanıtı bellidir. Yoksulluğa, silahlanmaya vd'ne karşı barış, demokrasi, eşitlik, ulusal bağımsızlık ve kalkınma için savaşım.

●erhan özçömet

İsveç Gençlerinden Güzel Bir Dayanışma Örneği 'BİR GÜNLÜK EMEK OPERASYONU'

STOCKHOLM - (YARIN) İsveç'in orta ve lise dengi 480 okulundan 200 000 öğrenci, geçtiğimiz mart ayının son haftasını, Güney Afrika öğrencileriyle dayanışma haftası olarak saptadı. Her öğrenci, en az bir günlük emeğin karşılığını, yurtlarından göçmek zorunda kalmış Güney Afrika öğrencileri eğiten Tanzanya Solomon Mahlangu Özgürlük Okulu'na gönderdi. Daha sonra aynı girişim, tüm İskandinav ülkelerinde yapılacak. Değişik görüşteki partilerin gençlik kollarınca da desteklenen bu eylemi, İsveç Birleşik Öğrenci Örgütleri düzenledi. Yalnız İsveç'te 10 milyon kron (1 kron = 53 TL şimdilik!) toplanacağı umuluyor.

"Bir Günlük Emek Operasyonu" süresince halka Güney Afrika'daki durum anlatıldı. ANC (Afrika Ulusal Kongresi) tanıtıldı. Resmen ekonomik boykot altında olmasına karşın Güney Afrika Cumhuriyeti, bir tek 1984 yılında İsveç'e 91 milyon kronluk meyva, 6.5 mil. kr. luk kö-

mür ve 655 bin kronluk data makineleri sattı. Halkın Güney Afrika mallarını almalarının önemi, bu örneklerle anlatıldı.

İsveçli gençler, bir günlük emek karşılığını parayı çok ilginç yöntemlerle kazandı. Sokak tiyatroları, kukla gösterileri, ellerinde kumbaralı palyaçolar, sokak çalgıcıları vs. bir anda sokakları, durakları doldurdu. Bunlar arasında belki en ilginç, "1 krona 1 öpücük" adı altında yavaş yavaş kondurulan öpücüklerdi! Kızıl erkekli öğrenci kümeleri, dileyenin yanağına öpücük kondurdular ve karşılığını da kuruşu kuruşuna aldılar!

Otelcilik Okulu öğrencileri halka öğle ve akşam yemeği çıkardılar; biçki ve dikiş öğrencileri ise halkın yanlarında getirdikleri giysileri isteğe göre düzelttiler. Söz konusu olan ülkeler yeryüzünün güney ucu ile kuzey ucu gibi çok uzak iki köşesinde olsalar da uluslararası dayanışmanın gerekliliği, savaşa hayır konulu konferanslar ve "tek bir dünya" gibi sloganlarla halka sunuldu. □

12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'ne Doğru

Uluslararası Öğrenci Birliği IUS 1985 etkinliklerini tanıtan bir basın toplantısı düzenlendi. 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali hazırlıkları hakkında geniş bilgi verilen toplantıda uluslararası, ulusal ve yerel öğrenci birliklerinin IUS sekreterliğiyle ortak çalışmalarını anlattılar.

Festivale 4. Uluslararası Hazırlık Komitesi IPC'nin raporlarıyla bağlantılı olarak çalışacak bir Uluslararası Öğrenci Merkezi (ISC) de yer alacak. Merkezde, öğrencilerin güncel sorunlar, demokrasi, sosyal gelişme ve öğrenci haklarıyla ilgili görüşlerini içeren çalışmalar ve etkinlikler düzenlenecek.

IUS, Uluslararası Gençlik Yılı uygulamaları içinde silahlanma yarışından ayrılan öğrenci fonlarını yolsuzluk, açlık ve hastalıklara karşı ve eğitim sorunlarına ayrımasını istiyor. IUS Soyvet ve Amerikan dışişleri bakanları arasında düzenlenen Cenevre görüşmelerinin bu konuda önemli bir adım olduğu görüşünde. Öğrenciler de Birleşmiş Milletlerden Reagan'a seçim kampanyalarında verdiği sözlerin gerçekleşmesi konusunda baskı yapmasını istiyorlar.

Gençlik yılındaki ilk geniş çaplı uygulama "Özgür Dünya'nın" Uluslararası Gençlik Festivali. Nisan 1985'te Jamaika'da düzenlenen festival gençlik yılını kendi çıkarları doğrultusunda yorumlayan güçlere Jamaika Gençlik Bakanlığının bir katkısı olarak kabul ediliyor.

Temsilci seçiminde demokratik olmayan bir tutum izlendiği söylentileri de gittikçe yayılıyor. Birleşmiş Milletlerin evrensel olaylara karşı tutumunu bilenen için yadırgattığı bir şey değil bu. Ayrıca, Jamaika gibi yüzde 30 enflasyonlu, işsizlik, ulusturucu, gençlik suçları ve fuhuş gibi ciddi sorunları olan bir ülkede festivalin masrafları hiç şüphesiz olayı saptırmak isteyenlerce karşılanacak. Konferansa çağrılan ülkeler arasında El Salvador, Paraguay ve İsrail gibi "özgür ülkelerin" iktidar yanlısı gençlik örgütlerinin temsilcileri var. Konferansın düzenleyicileri birçok ülkeden gençlik örgütlerini "anti-demokratik ve totaliter" diye etiketlediler bile! □

Uluslararası Gençlik Yılı için Tüm Ülkelerden Gelen Mektuplarda Gençler Ne Diyor?

Gençlik Yılı değişik gençlik gruplarının temel slogan üzerinde kendilerini anlatabilmelerine, bunu nasıl geliştirileceğine ilişkin düşüncelerini oluşturabilme ve bunların yaşama geçirilmesini doğrudan üstlenmelerine yönelik bir çalışma olmalıdır. Gençliğin yaşam koşullarını olumlu yönde değiştirecek kısa orta ve uzun erimli programlar hazırlanmalı ve bunların uygulanması için ciddi girişimlere başlanmalıdır. Bu hazırlık ve çalışmada da genç insanlar doğrudan çalışmalıdır. Ama gençlik yılı bir yıllık bir saman alevi, bir dizi nutuk çok az genç insana ulaşan çabalar olmamalıdır.

Bir kosal olarak **KATILIM İÇİN:** Katılım, gençliğin yaşamda gerçek ve etkin olarak yer almasının vazgeçilmez koşuludur. Bunun sağlanması için, "hadi" denmesi de yeterli değildir. Katılım için gençliğin temsilcileri, gençlik adına konuşabilecek kesimlerden seçilmelidir ve on-

Gençlik Yılı ve Mektuplar

lar "hadi"nin gerçek temellerini hazırlamalıdır. Temsilcilerini seçilmesi için genç insanlara yetişkinlerin seçim biçimleri ve yöntemleri baskıyla dayatılmamalıdır. Gençliğin örgütlerinin bunun yollarını bulup çıkarılmasına olanak sağlanmalıdır. Daha da önemlisi bu yönde yapılabilecek yanlışlara da katlanabilmeyi yetişkinler her düzeyde içlerine sindirebilmelidir. Bunlar katılım ve temelli olduğu demokrasi için yetkinleşmenin vazgeçilmez yanlarıdır. Ve gerçekleşebilmesi için genç insanlara birebir ve öngörülebilir diyaloga girmeyi gerektirir. Unutulmamalıdır ki, yalnızca baş vurmak değil, gençliğin katılımına sahip çıkmak gerekmektedir. Bun-

lar için,

Toplumsal ve ekonomik yaşamda:

Bir bütün olarak gençliğe, gerçek iş olanaklarını sağlayacak genel eğitim ve okul dışı yetkinleşme olanakları hazırlanmalıdır.

Tüm genç insanların belirli bir işte çalışabilmesi sağlanmalıdır. Bunun ön adımı olarak da, başlanıncaya kadar, gençlere namuslu, yasal ve kalıcı gelir olanakları yaratılmalıdır.

Politik ve sosyo politik yaşamda:

Genç insanların militarizmden korunması, Yerel, bölgesel, ulusal düzeyde gençlik örgütlerini gençliğin temsilcileri olarak benimsenmelidir ve onların

gelişimine destek olunmalıdır.

Eğitimde, eğitimin devamında ve biçimlenmede:

Eğitimde, gençlik örgütlerinin önerileri doğrultusunda reform yapılmalıdır.

Gençliğin kendi sorunlarını toplumun ortak sorunları olarak ortaya koyma hakkı tanınmalıdır.

GELİŞİM İÇİN

Ulusal düzeyde:

Gençliğe destek olma ve koruma, yetiştirme ve eğitim, katılımı yaşama genç işçilik ve çıraklık, genç göçmenler, kırsal gençlik, genç sakatlar, genç kadınlar için sunulan programlar yaşama geçirilmelidir.

Uluslararası düzeyde:

Gelişim içinde işbirliğinin sağlanması ve yabancı öğrenci kabulünde sınırlamalar kaldırılmalıdır.

BARIŞ İÇİN

Savunma politikası, koşulsuz benimsenmelidir, barış ve savunma konularında eğitim ve düzenli bilgilendirme yapılmalı, militarizme karşı tavırlar korunmalı ve genç insanlara karşı hangi düzeyde olursa olsun şiddet uygulanması yasaklanmalıdır.

Almanya'da Gençliğin Getirildiği Nokta

Bu yazıyı ele almakdaki esas amacım, bu konu üzerine dikkat çekip, bilen ya da bu konu üzerinde tecrübe sahibi olan arkadaşların bu alana eğilip daha bilimsel araştırmalar yaparak, konunun göremediğimiz gerçek yanlarını sergilemesi ve kamu oyunun bu olgu üzerinde duyarlı hale gelmesini sağlamasıydı.

Gelişen teknolojinin ve insan emeğinin en yüce noktaya ulaştığı günümüzde bu teknolojinin insanlık yararına getirdiği veriler bir yana insanlık zararına ağırlıklı olarak kullanıldığı da bir acı gerçektir. Ben gelişen teknolojinin en önemli dallarından biri olan bilgisayarlar bölümünü ele alıp bu olgudan çıkarak oyun makinelerinden ve bu dev makinelerin yerleştirildiği büyük oyun salonlarından söz etmek istiyorum.

Almanya'da 9. sınıfı bitiremeyen, bitirip meslek eğitimi yeri bulamayan, meslek eğitimi yapıp da iş yeri bulamayan gençlerin sayısal durumları istatistiklerle ortaya serilirken, bu gençlerin yürekler acısı durumları gözardı edilmiyor ve kamu oyunundan gizlenmeye çalışılıyor. Gençler Almanya'da gittikçe kötüye doğru gelişen durumlarına sahip çıkamazlar ve bu insanlara kendi sorunlarına sahip çıkmaları sağlanamaz ya da gösterilemezse sorunlar bir kaos yığını olarak karşımıza dikilecektir.

Gençler boş vakitlerini oyun salonlarını doldurarak geçiriyorlar, bu oyun salonlarına yerleştirilmiş dev makineler üzerindeki ekranlardan hiç de iç açıcı olmayan, kafaları şartlandıran, oyun adı altında hiç de oyuna benzemeyen veriler öğreniyorlar. Bir yandan silahlanmaya ve savaş olusuna karşı çıkan ve sokaklara dökülen, silah değil işyeri ve barış isteyen milyonlar öte yanda bu salonlarda oyuncak makinelerinde yok olma, yok etme, güç deneme, üstün gelme teorisine oturtulmuş yıldızlar savaşı, atom savaşı denemeleri ve çeşitlerini öğrenmekte ve ister istemez de kendilerini bu yönde şartlandırmaktadırlar. Ben bu işin sadece para kazanmak için yapıldığına inanmıyorum, para kazanmak işin açık ve görülür yanı; asıl yanı ise benim üstüne eğildiğim bölüm ve bir de gençliği başta da belirttiğim gibi boş oyalama biçimidir.

SODEP Kadıköy İlçesi Gençlik Haftası Düzenliyor

● 18-26 Mayıs tarihleri arasında İstanbul'da Kadıköy Moda sinemasında bir gençlik haftası düzenleneceği açıklandı. 18 Mayıs günü, saat 11'de gençliğin yaşama katılımı ve sorunları konulu bir panellerle açılacak olan haftanın programı şöyle: 18 Mayıs, saat 11: Gençliğin yaşama katılımı ve sorunları paneli (E. İnönü, Tarih Zafer Tunaya, Aydın Aybay, Emre Kongar, Kurthan Fişek, Mümtaz Soysal) 19 Mayıs saat 11: H.V. Velidedeoglu'nun onur konuyu olarak katılacağı bir söyleşi (Jülide Gülizar, İlhan Selçuk, Aziz Nesin, Latife Tekin, Korel Göymen, İlhan Dila- ver ve Yarın dergisi'nden Cem Gönenç)

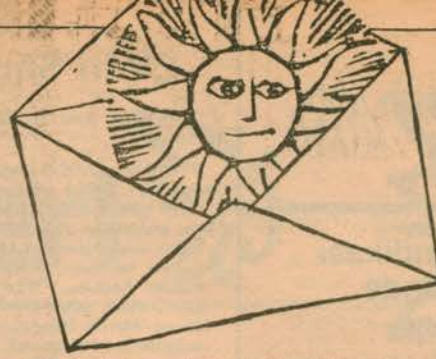
25 Mayıs saat 20: Gençlik konseri, 26 Mayıs saat 10: Gençliğin sorunları ve çözüm yolları üzerine Sodep'in düşünceleri (Güler Tanyolac, Nail Gürman, Hızır Ekşi, Cemal Seymen, Fikret Ünlü) □

Zaten işsiz olan para bulmakta zorluk çeken bu gençlerin yapmış oldukları işleri tam açıklığı ile anlatmak gerçekten hem çok zor, hem de ahlak bakımından uygun değil, ancak değerli bir güldürü ustası bu olguları kaleme alabilir ve anlatabilir.

Büyük satış mağazalarının elektronik eşyalar satan bölümlerinde yaşları 10-16 arasında genç toplulukları herhalde görmüşsünüzdür, hiç ilgi duydu- nu mu, bu gençler buralarda toplu halde ne yaparlar diye: Bilirsiniz bu bölümde satılan hiçbir eşyaya el sürmezsiniz ve yazılı olarak da uyarı da bulunurlar. Fakat değerleri 10.000 DM yi bulan bu eşyalarla gençler oynayıp dururlar, satış memurları bilirler ki bu pahalı eşyayı yani bilgisayar makinalarını bu gençlerin alma olanağı yoktur ve onların bu makinalarla oynamalarına izin verilir, hem de ekrana görüntü veren kasetleri koyarak. Acaba çocukları ya da gençleri sevdikleri için mi ya da gençler anne ve babalarını ikna ederlerse alabilirler diye mi? O yanı olsa bile işin özü yine yukarıda anlatmaya çalıştığım öze hizmetten başka birşey değildir. Gelelim gençliği etkileme ve yozlaştırmamın hem sağlık bakımından, hem toplumsal ahlak bakımından hiç de iç açıcı olmayan bir başka biçimine. Özellikle Almanya'da her şehirde, her köşede bir seks dükkânı görürsünüz. Bu dükkânlarda şıp sex dedikleri film ve otomatlardan tutun da, canlı sex şöplere dek almış yürümüş.

Bu kabinelerde sex adı altında gençlere çok yanlış şeyler öğretiliyor, gençler buralarda görüldüklerini kendi grupları arasında uygulamalara koyarak yine toplum için iyi saymadığımız gruplar türüyor ve bizler bu insanları horluyoruz asıl suçlunun kim olduğunu düşünmeden. Hür ticaretse iyi anladık ama, bu kadarı da biraz ticaretin saçması olmuyor mu dersiniz. Evet, içinde yaşadığımız hür kapitalist dünya ve bu dünyada yok edilmeye çalışılan gençlik. 1985 yılı Dünya Gençlik Yılı olarak ilan edildi. Hazırlıkların sürdüğünü okuyoruz. Bu yılın dünya gençliğine barış, mutluluk iş ve ekmek getirmesini ve tüm dünya gençliğine kutlu olmasını temenni ederim.

● tahir tunali, münih

Yarın'ı bugüne kadar türlü güçlülere karşı satın alarak okudum. Abone olamadım, çünkü: Anestezi teknisyeni- yim. İşe yeni başlayabildim parasal sıkıntıları da yeni yeni aşabiliyorum. Daha önceleri, ayın başını, derginin gelmesini sabır- sızlıkla bekleyip, ancak onbeşine, yirmisine doğru alabiliyordum. Ama boş da durmadım. Yeni okurlar, aboneler bulmaya çalıştım. Hem de, siz daha abone kampanyası açmadan.

Derginiz kırsal kesime ulaşmıyor. Soruyorum, altyor mu- sunuz diye, çoğu duymamış, kimisiyse adını ilanlardan biliyor. İşte bunları düşünerek okurlara bir önerim var: Diyorum ki, Yarın'ın ulaşmadığı yerlerdeki tanıklara, dostlara okuduğu- muz dergiyi zaman yitirmeden postalayalım, onların da oku- masını sağlayalım. Yarın, abone kulübü gibi, ciltler gibi, hendi yayımlarını çok düşük fiyatlarla bizlere ulaştırmak gibi çabalar içindeyken, bizlere de bu kadarlık bir iş düşmüyor mu?"

● mehmet atal, buca

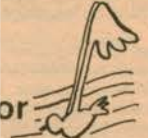
• • •
Dergide yayımlanan mektuplar üzerine birşeyler söylemek istiyorum.

Haksızlık etmiş olmak istemem ama, bana öyle geliyor ki, çoğunda yakınlık ağır basıyor. Oysa ki yapılması gereken daha farklı bana kalırsa.

Onların, bizi üniversitelerden soğutmaya, uzaklaştırmaya çalışmalarına karşı bizim yakınlıktan da ötesinde üniversite- ye sahip çıkmamız gerekmektedir. Onlar, üniversiteleri nitelik- sizleştirmek, işsizleştirmek istiyorlar. Öğleyse bizim buna karşı üniversiteye daha sıkı sarılmamız yitirilenleri yeniden ka- zandıracak çabalar içinde olmamız gerekiyor. Çünkü eğer biz bu ülkeye ve sorunlarına sahip çıkmazsak, başkaları çok iyi biçimde bunu becereceklerdir. Tarih de bunun örnekleriyle doludur.

● muammer tuna, Marmaris

Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü Düzenleniyor

● Kansu'nun ölümünün yedinci yılında ailesince her yıl yinelenmek amacıyla bir şiir ödülü konuldu. "1968 Kansu Şiir Ödülü"ne 1 Şubat 85-86 arasında yayınlanan tüm şiir kitapları katılabilirler. Katılmak isteyenlerin 1 Şubat 1986'ya kadar, yapıtlarından 9 adedini Işık Kansu, İnşikap Sokak 19/4, Kızılay - Ankara adresine göndermeleri gereki- yor. Ödülün seçici kurulu, Talip Apaydın, Refik Durbaş, Bahar Göktek, İsmail Karaahmetoğlu, Cahit Külebi, Uğur Mumeu, Emin Özdemir, İlhan Selçuk ve Ahmet Erhan'dan oluşuyor. □

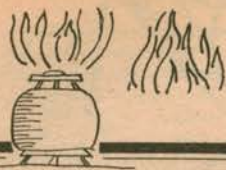
SODEP İnönü Yazı Yarışması Düzenlendi

● İnönü'nün 101. doğum yılı nedeniyle SODEP tarafın- dan bir yazı yarışması dü- zenlendi. Birinci yapıta yüz- bin lira verilecek olan yarış- ma için Atilla Sav'ın verdiği bilgiye göre "İnönü'nün Dev- let ve Demokrasi anlayışı"

konulu yazı yarışması her- kese açıktır. 25 sayfayı geçme- yecek biçimde, belirli bir in- celeme ve araştırma yapılmı- ş olacak yazılar 31 Ağustos 1985 tarihine kadar SODEP Genel Merkezine gönderile- cek. Sonuçlar da 29 Ekim 1985 tarihinde açıklanacak. □

Boğaziçi Amatör Tiyatrolar Şenliği'nin Üçüncüsü 27 Nisan-2 Haziran Arasında Düzenleniyor

● Sarıyer Halk Eğitim Merkezi, üçüncüsü düzenlenen şenliği, gençlik yıl nedeniyle gençlik için düzenlendiği açıklandı. Merkez, tiyatro çalışmalarını da kesintisiz biçimde sürdürüyor. Sürekli oyun olan Mağazadaki Canavar, Brecht'in Sezuan'ın İyi İnsanı izleyecek. Çocuk tiyatrosu alanında Molnar'ın Çocuklar'ı sahnelenmeyi sürdürüyor. □

YOL-İŞ Sendikası Kooperatifinde Yolsuzluklar

Değerli Yarin çalışanları, Ben 1982 yılı haziran ayından bu güne kadar Yol-İş Sendikası çalışanları tarafından oluşturulan bir tüketim kooperatifinde sigortalı olmanın dışında her türlü sosyal güvenceden yoksun olarak çalışıyordum. İş Yasasınının 17/2-b maddesi gereğince işten atıldıktan sonra düzmece bir tutanakla iş aktim feshedildi.

Kooperatifin kurulduğu 1978 yılından bu yana işveren çalıştırmış olduğu işçilere karşı amansız bir baskı ve yok etme operasyonuna girişmiştir. Başkan Mehmet Bamyaçı mesaiye kalmak istemeyen bir işçiye 'işine geliyorsa çalış, işine gelmiyorsa çek git...' demektedir.

Bizler işverene sürekli uyarıda bulunmamıza karşın yıllık ücretli iznimize verilmedi, verilmeyi. Oysa iş yasasınının 51 maddesine göre bu uygulama yanlışır. Bu konudaki iki dilekçe çöp sepetine atılmıştır. Bazı arkadaşlar izin kullandıkları halde izin ücretleri verilmemiştir. İşveren tarafından izin kullandıklarına ilişkin yasal olmayan bir belge imzalatılmıştır.

İşverenle kesin ve etkili mücadele için sendikalaşmanın doğru tavrı olduğuna karar verdik ve Tez-Koop Genel Merkezinden giriş formları istettik. Ancak adımıza gelen kargo Koop. Saymanı Duran Eroğlu tarafından açılmı ve Koop. Genel Başkanı Osman Şenol (Alkol Osman) bana böyle işlere karışmanın zararlı olacağını belirtmiştir.

Her geçen gün zorlaşan yaşam koşullarına karşın işverenle ücret artışları konusundaki konuşmamız sonuç vermeyince işçiler olarak topları yönetim kuruluna bir dilekçe vermemiz bardsağı taşırın son damla oldu. Bu davranışımız yönetim kurulundaki hiç bir talebimizi kurula iletmeyen- üç kişiyi rahatsız etmiş olmalı ki her işçiyelik tek tek konuşup... gözdağı verilerek yasal iznini kullandıklarına... ilişkin belgeler imzalatılmıştır. Benimle yaptıkları konuşmada yasal haklarımızı sonuna kadar savunacağımı ve hiçbir belge imzalamayacağımı belirttim.

Kooperatifde yolsuzluklar olmaktadır. İcra Kurulu Yönetim Kuruluna doğru bilgi vermemektedir. Sayım bilgileri hiç bir zaman doğruyu yansıtmamaktadır, D Reyonunun açıkları Merkez Depolardan kapatılmaktadır ve mektuplar açılıp konuşmalar dinlenmektedir. Muhasebe kayıtlarına sahte, naylon faturalar düzenlenmektedir, v.b Bunları kendisine ilettiğim Mustafa Erdoğan bu davranışımı beni işten çıkartmakta bahane olarak kullanmıştır.

Bu olay üzerine 25 Şubat 1985'de özel eşyalarımı toplayarak işyerini terk etmem söylendi. Belge verilmeyen işyerinden ayrılmayacağımı söyledim. Bu gün yasadışı biçimde iş aktim feshedildiği için işsizim.

İşveren kazanmış görünmekle birlikte yolsuzlukların telaşından bunları kapatmak için yasal olmayan yeni düzenlemeler yapmaktadır. Bu da asıl kazanmanın bizler olduğunu göstermektedir.

Yarin'a emeği geçenlere yürekten selamlar.

• ali rıza öztürk

Etkin Sanat Merkezi'yle Söyleşi

□ Oyunun kısa bir özetini yaparsınız?

■ G.S.Brooks-W.B.Lister'in Vatanseverler'i dünya ekonomisine yön veren şirketlerden birinin ekonomiyi, politikaya yaptığı dolaylı, dolaysız müdahalelerini anlatıyor. Müdahale biçimleri şirketin yönetim kurulu başkanı, "kâr, daha fazla kâr", ilkesi adına her yolu geçerli sayan, Martin Henderson ile insanı değerlerle kimi geçerli yolları bağdaştıramayan yardımcı Joe'yi süreç içinde karşı karşıya getirir gibi olursa da sonunda Henderson da tekelinin çıkarlarını savunmayı sürdürür.

□ Bu oyunu seçme nedenleriniz nelerdir?

■ Bu oyunu seçmek bir görevdi adeta. Yalanlara karşı doğruları savunma ödevi. Oyunu seçerken toplumca gerçekleştirilen sanat yapıtlarından nasibini alamamış 1973-1980 döneminde ortaokul sınırlarında olup bu-

gün üniversite sınırlarını dolduran gençliği hedefledik.

□ Etkin Sanat Merkezinin gelecek tasarımları nelerdir?

■ Türkiye'de sanat alanında en önemli boşluk demokrat, toplumu sanatçıların sağlıklı bir teorik ve pratik platforma sahip olmayışlarıdır. Burada anlatmak istediğimiz gerçek bir birliğin sağlanabilmesi için gerekli olan, önyargılardan uzak bilimsel dürüstlük ve bilimsel kuşkuculuğun temel ilkeler edinildiği bir tartışma platformudur. İşte ancak böyle bir platform sağlıklı kurumlaşmaları ve en çok ihtiyaçsız olan makro politikaları üretebilir. Biz çalışmalarımızın başından beri tınak için de de olsa bir okulaşmaya doğru adımlar atmaya çalıştık. Pratiğimizi de yukarıdaki mantığa uygun oluşturmaya uğraştık. Ne kadar başarılı bilemiyorum. Ama biliyoruz ki sosyal pratiğin terazisi hiç yanılmaz.

• YARIN İst. Bürosu

Hollandalı Sanatçılar Orhan Taylan'a Resim Malzemeleri Gönderdiler

• Hollanda'da, Orhan Taylan'ın resim sanatına katkılarının hapsedene de güçlü biçimde sürdürülebilmesi için uluslararası kuruluşlar tarafından bir dayanışma çalışması başlatıldı. AIDA (Uluslararası Sanatçılar Dayanışması Hollanda kolu), FNV (Kültür Sendikası), BBK (Resamsalar Sendikası) tarafından hazırlanan bir paket Sağmalcılar cezaevi tarafından kabul edilmedi.

Hasan Fuat Sarı Finlandiya'da Bir Sergi Daha Açtı

• TURKU(YARIN) Türk yontucusu Hasan Fuat Sarı, 3-28 Nisan tarihleri arasında Finlandiya'nın Turku kentinde bir sergi daha açtı. 1980'den beri Finlandiya'da yaşayan sanatçı, yeni sergisinde üç boyutlu ve etkin insanların enerjilerini "biçim psikolojisi" anlayışına göre yansıtan yapıtlarını sergiliyor.

TOBAV 3. OYUN YAZMA YARIŞMASI GENÇLİK YILINA AYRILDI

• TOBAV'ca iki yıldır düzenlenen ve oyun yazarlığını özendirmeyi amaçlayan yarışmanın üçüncüsü için yapılan açıklamada, son katılma tarihinin 29 Ekim 1985 olduğu ve birinciyi 60 bin lira ödül vereceği açıklandı. Daktiloyla yazılmış yediyer nüsha metnin TOBAV, İnkilap Sk. 24/2 Kızılay adresine gönderilmesi gerekiyor. Seçici kurulda Metin And, İzzet Ararat, Cevat Çapan, Yücel Erten, Gencey Gürün, Özdemir Nutku, Zeynep Oral, Sıkı Tekmen yer alıyorklar.

ÇEVRE SORUNLARI VE İNSAN FOTOGRAF YARIŞMASI

• ODTÜ Çevre Mühendisliği Bölümüyle AFSAD ortaklaşa bir yarışma düzenlediler. Son katılma tarihi 20 mayıs olan yarışmanın konusu olarak, "çevre sorunları ve kirliliğinin insan üzerindeki etkileri" duyuruldu. Seçici kurulunu Kemal Cengizkan, Jale Erzer, Ozan Sağdıç, Gülerman Sürcüci, Engin Ural, Buket Uzuner'in oluşturduğu yarışmanın koşulları AFSAD'dan (PK. 830, Kızılay) öğrenilebilir.

"YAŞANMIŞ HAYAT HİKAYESİ" A.Ü. HUKUK FAKÜLTESİNDE

AÜ Hukuk Fakültesi Öğrencileri, "Mutemet Ali Rıza Beyin Yaşanmış Hayat Hikayesi" adlı oyunu A.Fusun Oruç yönetmenliğinde Mart ve Nisan aylarında sahneye koydular. Oyun metni 1972 yılında Başar Sabuncu tarafından yazılmış. Üniversitelerimizin çoğunda "tiyatro" çalışmasının yapılamadığı ve desteklenmediği bir dönemde, oyunu bir grup çalışması olarak değerlendiriyoruz. Oyun, sünepe memur tipinin canlandırıldığı Mutemet Ali Rıza'nın, toplumdaki en kutsal(!) değer olan para ile yaşadığı değişim üzerine kurulmuş. Metnin, bu değişimi göstermesindeki yetersizliği gerek müzik gerekse koro ile kapatılmaya çalışılmış. Akerdeon, bas gitar, elektro bağlama, ud ile ritim sazdan oluşan ve yaşadığımız kültür karmaşasını göstermeyi amaçlayan bir müzik çalışması kullandığımızı ırtlatıyordu. "Bir yalnızlık var"ı beynimize hazımlaya çai-

şan, sadece mesaj iletmeyi değil, seyircinin algılaması istenen şeylerin çerçevesini çizen bir koro-yun oyun boyunca sık sık gördük. Koro hem oyun kurucu hem de kişirtici olarak karşımıza çıkıyordu. Öylesine ki oyunu neredeyse onlar sürükliyordu.

Oyunu izleyiciye yasatılan bir düş sahnesinin sonunda, herkes kendi aptallığının derecesini saptamakla uğraşıyordu. Düş sonrası, koro altında Ali Rıza'ya değil izleyiciye şu dörtlülüğü okuyordu: "Gerçeklerden biraz kaçıp hayale daldık Hayalde de mutluluğu bulamadık ki Hakikatler yordu bizi rüyaya daldık Rüyada da mutluluğu bulamadık ki."

Amatör-Gençlik tiyatrolarının üzerinde demokles'in kılıcı gibi duran estetik ucuzluktan gerek mediko-sosyal merkezi'nin gerekse kendi özverileriyle temiz, öznel ve basit mazeme kullanarak kurtulduklarını görüyoruz. "Tiyatronun iki kalas bir heves"ten oluşmadığını kanıtlamaları çalışmanın olumlu yönlerinden biriydi.

WAT İŞÇİLERİ TOPLUCA MAHKEMEYE BAŞVURUYORLAR!

• 31 Ocak 1985'de alacakları ve tazminatları ödenmeyen, iş aktileri feshedilen ve o günden beri haklarına alabilmek, tezgahlarının başına dönembilmek için yoğun bir mücadele içinde olan işçiler SODEP Üsküdar İlçe'nin sağladığı hukuksal yardım sonucu mahkemeye başvurabiliyorlar.

İşçiler Halkçı Parti Genel Başkanı Necdet Calp ve SODEP Genel Başkanı Erdal İnönü ile görüşerek sorunlarını

anlattılar. İstanbul Valisi Nevzat Ayaz'dan da yardım istediler. Ayrıca aralarından seçtikleri bir temsilciyi eski Genel Müdürleri ve Devlet Bakanı Başkan Yardımcısı Kaya Erdem'e gönderdiler. Kaya Erdem'le görüşme olanağı bulamayan işçiler 74 imzalı bir dilekçe ile Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e başvurular. Teknik yönden deneyimli ve vasıflı işçi oldukları halde bulabilirlere inşaatlarda çalışan işçiler, mahkeme bir buçuk yıl sürede haklarını alabilmek için uğraşacaklarını bildiriyorlar.

GENÇLİK KARİKATÜR SERGİSİ ANKARA'DA ACILDI.

• Ankara'lı bir grup genç karikatürçünün düzenlediği karma karikatür sergisi 24 Nisan günü Mülkiyeliler Birliği'nde açıldı. Sergi 4 Mayıs'a kadar açık.

YARIN abone kulübü

ŞİMDİ 15 YAYINEVİ

Daha önceki duyurularımızda Kitap Kulübümüzün kapsamına yeni yayınevlerini alabilmek için çalışmalarımızın sürdüğünü belirtmiştik. Bu ay çalışmalarımızın ilk sonuçlarını okurlarımızla paylaşabilmenin sevincini yaşıyoruz. Geçen sayımızda katıldığını duyurduğumuz De Yayınevi'nin yanısıra bu sayımızla Birey ve Toplum, Değişim, Kuzey, Maya, Teori, ve Yurt Yayınları da listemize eklendi. Haziran sayımızda Birey ve Toplum, Değişim, Kuzey ve Teori Yayınlarının kitap listesini yayımlayacağız. Kitap fiyatlarının arttığı bu günlerde yalnızca abone olmak karşılığında, okurlarımıza yüzde yirmibeşe varan indirimlerle kitap sağlama çalışmamız sürüyor. Bunu abone olarak, abone bularak ve Yarın'ın tanıtımı için çaba göstererek dergimize sahip çıkan okurlarımıza karşı bir görev biliyoruz.

Abonelerimizin kitaplarını indirimli edinebilecekleri yayınevleri:

- Yarın Yayınları (Yüzde 25)
- Bilim ve Sanat Yayınları (Yüzde 20)
- Onur Yayınları (Yüzde 20)
- De Yayınevi (Yüzde 20)
- Hil Yayın (Yüzde 20)
- Yurt Yayınları (Yüzde 20)
- Hacan Yayınları (Yüzde 20)
- Maya Yayınları (Yüzde 20)
- Dayanışma Yayınları (Yüzde 20)
- Nitelik Yayınları (Yüzde 25)
- Kuzey Yayınları (Yüzde 20)
- Birey ve Toplum Yayınları (Yüzde 20)
- Değişim Yayınları (Yüzde 20)
- Teori Yayınları (Yüzde 20)
- Mayıs Yayınları (Yüzde 20)

ABONELERİMİZE YÜZDE 35'E VARAN İNDİRİM İLE 1100 LIRA YARIN YAYINLARI TAKİM HALİNDE 1750 LIRA YERİNE 1400 LIRA

Tüm istekleriniz için 'Yarın PK 723 Kızılay-Ankara' adresine yazabilirsiniz. İsteklerinizin ederini 164860 nolu posta çeki hesabımıza yatırdığınız gibi 1000 liradan az istekleriniz için posta pulu gönderebilirsiniz. Yurtiçi ödeme ve tüm yurtdışı isteklerde posta giderleri istek tutarına eklenmelidir.

YARIN ANAHTARLIKLARI

Yarın'dan sürekli yanınızda taşıyacağınız bir anı olarak 500 lira. (Yarın Abone Kulübü üyelerine yüzde 20 indirimlidir.)

BEZ KAPAKLI CİLTLERİMİZ YENİDEN ÇIKTI!

Okularımızın yoğun ilgi sonucu kısa sürede tükenen bez kapaklı ciltlerimiz yeniden çıktı. Bu kez takıma döndüncü cildimiz de eklendi. Ciltlerimiz hase bir süre için:

- I. Cilt (1-6) 1200 lira (KDV dahil)
- II. Cilt (7-18) 2000 lira (KDV dahil)
- III. Cilt (19-30) 2000 lira (KDV dahil)
- IV. Cilt (31-42) 2000 lira (KDV dahil)

DE Yayınları Yüzde 20 İndirim

- Gökyokus, Can Yücel. (400)
- Yeter Ki Kararmanın, Onat Kutlar. (300)
- Diderot (Çağ, Yaşam ve Eseri), Server Tanilli. (350)
- Diderot, Andre Cresson. (300)
- Rahibe, Denis Diderot. (450)
- Filozofça Düşünceler, Denis Diderot. (300)
- Küçük Paşa, Ebubekir Hazım Tepeyran. (500)
- Edebiyat Anıları, Hasan İzzettin Dinamo. (400)
- Taşıtlarıdaki Ev, İlahi Bekir Tez. (350)
- Aışkankıtlar da Değişir, Yannis Ritsos. (350)
- Red Türküleri, Okay Gönensin. (400)
- Saf Şiir Yoktur, Mayakovsky/Euard/Brecht/Aragon/Neruda. (400)
- Gerçekçi Düşüncenin Kaynakları, Afşar Timuçin. (900)
- Estetik, Avner Ziss. (650)
- Yazarın Sorumluluğu, Mihail Solohov. (400)
- Gerçekliğin Evrensel Mirası, Anna Seghers. (450)
- Hiroşima, John Hersey. (300)
- Carrar Ana'nın Tüfekleri, B.Brecht-Denize Giden Atlılar, J.M.Syng. (400)
- Büyüyen Taş, Albert Camu (200)
- Seçmeler, Blaise Cendrars. (300)
- Kurşun Asker, Lubomir Levcevc. (300)
- Boğuntulu Sokaklar, Demir Özlü. (200)
- Dostoyevski, Andre Gide. (300)
- Petro Parome, Juan Rulfo. (200)
- Lanetliler, Erendüz Atasü. (650)
- Ufkun Dışında, Süreyya Berfe. (750)
- Şeytanın Altınları, Ölkü Tamer. (500)
- Seksen Günde Dünya Gezisi, Jules Verne. (300)
- Satrançta Turnuva Hazırlığı, Aleksandr Koblenz. (500)
- Bric, Charles H. Goren. (400)

Yurt Yayınları Yüzde 20 İndirim

- Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetim Kurulması (1923-1931), Mete Tunçay (990)
- Türkiye'de "Millî İktisat" (1908-1909), Zafer Toprak (990)
- Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye (123-1926), Çağlar Keyder. (495)
- Gelişme Stratejileri ve Gelecekteki, Haldun Gülalp. (440)
- Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de Kentleşme, S.Kemal Kartal. (660)
- Türkiye'de Nüfus Artışı (1935-1975), Frederic C.Shorter-Miroslav Macua. (550)
- Köse Paşa Hanedanı, Necdet Sakaoğlu. (880)
- Fiyat Mekanizması ve Makroekonomik Dengesizlikler, Yılmaz Akçöz. (1100)

YENİ ÇIKTI

GÖRÖLMÜŞTÜR Cezaevinden Mektuplar

Ülkemizde, her aileden bir oğul, bir baba ya da ana kilit altında. Ancak bu yaranın boyutları rakamlarla acıdanacak düzeyi çok aşılıyor. 44 ay boyunca hapisanelerden "görölmüştür" damgası yiyerek Yarın'a ulaşan mektuplardan yapılan derleme, sorunun bu dönemde biraz daha anlaşılabilmesine katkıda bulunmayı amaçlıyor. Sekseni aşkın mektup, bir kaç şiir ve karikatür yaşayan betgeler olarak derlendi.

VICTOR JARA Ölümsüz Şarkı

1973 darbesinde öldürülen Latin Amerika müziğinin en önde gelen isimlerinden biri olan Şilili şair, şarkı ve şarkı sözleri ile fotoğrafının yar aldığı albümü Adnan Özer derledi ve İspanyolca asıllarından çevirdi.

2. KİTAP SERGİSİ '85

10-19 MAYIS 1985
ANKARA

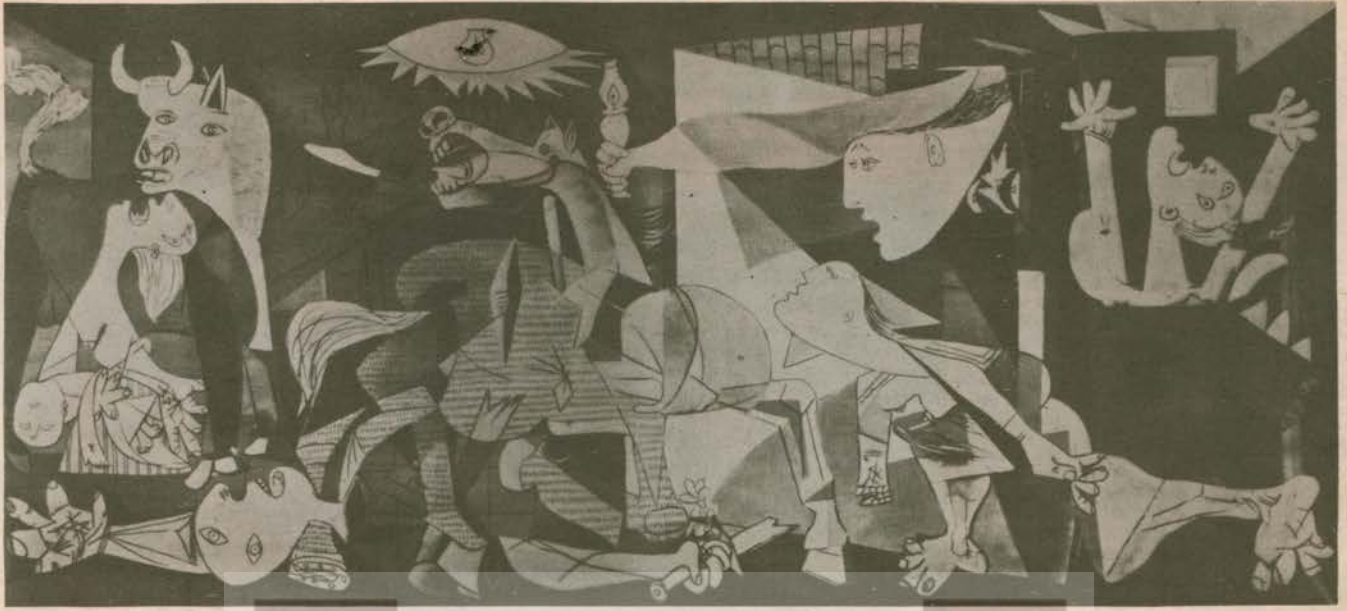
• PANEL • YARIŞMA • YAZARLARLA SÖYLEŞİLER

UFD TANITMA ve TİCARET MERKEZİ SERGİ SALONLARI

SERĞİYE KATILMA İÇİN BAŞVURU

ULUSLARARASI FUAR DEKORASYONU ve TİCARET A.Ş.
CINNAH CAD. GÖREME SOK. 8/11 KAVAKLIDERE-ANKARA .TEL. (941) 269956

guernica'dan hiroşima'ya

Mustafa Okan

1 937...38...39...45. Neyi, neleri anımsatır bize o yıllar? Ya 26 nisan 1937, pek azımıza birşeyler söyler. Tarihin yanına bir de mekan ekleyelim; İspanya. İspanya'da küçük bir kent: Guernica. "26 nisanın ikinci üstü.. Harikulade açık bir gün, hava yumuşak ve bulutsuzdu. ...Aniden sirenler ötmeye başladı ve bizi bir korkudur aldı. Halk, köşeye bucağa kaçıştı ve kendilerini koruyacak yer aramak için herşeyi bıraktılar. Hatta bazıları dağlara doğru koştu. Kısa bir süre sonra Guernica üzerinde yabancı bir uçak görüldü... Ve kentin merkezine üç bomba attı. Onun üzerinden çok geçmeden yedi uçak gördüm, bunları altı tane daha izliyordum ve sonra beş uçak daha geldi. ... Bu arada kadınlar, çocuklar ve yaşlı adamlar isabet alıp, sinekler gibi yerlere dökülüyorlardı, her yerde büyük kan birikintileri görüyorduk. Tarlada tek başına duran yaşlı bir çiftçi gördük. Bir makineli tüfek yağmuru öldürdü onu."¹

2 6 nisan 1937'den 45'e dek daha yüzlerce yaşanacak bu insanlık dışı oyunun ilk sahneye koyulduğu yer oldu Guernica. Bundan sonra sekiz yıl daha sahnelendi aynı oyun. Her sahneye konulduğunda bir öncekinden daha başarılı oldu, bir öncekini aratmadı. Bombalar her yeni atılışlarında hedeflerini daha iyi buldular. Kurşunlar her sıkışlarında yüreklerin daha yakınına saplandılar. Ve başarılı sahneleme dizisinin finalide gerçekten büyük oldu. Tarih: 6 ağustos 1945. Mekan: Bu kez Guernica'dan çok uzaklarda bir yer. Hiroşima.

insanlık tarihinin minicik dilimine sığdırılan bu kıyımın boyutlarını kavramak gerçekten çok güç. Ya nedenlerini kavramak, sorumluluklarını ortaya çıkarmak? İşte sorumluluğumuz burada başlıyor. Kim tüm olanların sorumlusu? Düşen ilk bombadan, atılan ilk kurşundan bu yana kaç kez soruldu, yanıtlandı aynı soru? Kaç kez daha sorulacak, yanıtlanacak? Yaşamak ve yaşatmak istemiyorsak böylesi acıları bir kez daha, hiç aklımızdan çıkmamalı bu sorular ve bilmadan yanıtlamalıyız her defasında. Ama nasıl? "Herşeyin sorumlusu, budur işte" gibi kestirme bir yolla değil, iyice ayrıntılandırarak

yanıtlamalıyız. İşte bu ayrıntılandırmanın karşımıza çıkardığı sorumlular listesinin bir dilimini de sanatçılar oluşturuyor. Tuvallerinde, dizelerinde, notalarında barışa yer vermeyen, onu yaşatmanın sorumluluğuna sahip olmayan tüm sanatçılar. Eğer yeryüzünde savaş rüzgarları esiyorsa, insan emeğinin yarattığı herşeyi yoketmeye yönelik bir kimliği varsa, işte bu noktada sanatçının sorumluluğu başlar. Ve bu, onun, yaşamının tüm alanlarına yönelik sorumluluklarından en vazgeçilmez olanıdır. İnsanlarıyla birlikte olmak sorumluluğunu da ancak böyle yerine getirebilir sanatçı. "Dünyayı sarsan bu dramatik günlerde sanatçı, halkı ile birlikte ağlamak ve gülmek zorundadır..."² İşte bu sözler "sorumlu, bir sanatçı"dan duymanız gerekenler. Guernica'yı ortaya çıkaran şey de aynı sorumluluktur. Picasso'nun Guernica'da elde ettiği başarı, ya da Guernica'nın başarısı sanatçının bu sorumluluğu sahiplenmesinin görünümü olarak dikiliveriyor karşımıza. İşte diyor Guernica, savaş bu! Orada öldürülen yalnızca insanlar değil, orada öldürülen uygarlık, yani insan, yani uygarlığı yaratıcılar. Yani gelecek. Guernica hâlâ canlı, sesi hâlâ aynı gürültüde. Çünkü o yalnızca savaşı anlatmakla kalmıyor, barışa çağırıyor insanları. Çünkü o, Guernica'nın bombalanmasını yaşayanlar için ne anlatıyorsa Hiroşima'yı yaşayanlar için de aynı şeyleri anlatıyor.

Sanatçının tüm sorumluluğu, yapıtlarında barıştan yana olmakla bitmiyor elbette. Barış için yapılan tüm **sevaçlıklar** da yer almakla; onların, her koşuldaki yılmaz destekçisi olmakla tamamlanabiliyor ancak. Sanatçının sorumluluğu işte böylesine net. Savaş kıskırtıcılarının, savaş tüccarlarının, ancak savaşla soluklanabilenlerin varlığı sürdüğünce bu sorumluluk hiç değişmeyecek. Kırk yıl önce olduğu gibi, bundan sonra da, barışın kesin zaferi için, sanatçılar sorumluluklarının bilinci ile oluşturacaklar yapıtlarını: Bu bir görev, bir sorumluluktur!

1. Wilfried Wiegand, "Picasso" Alan Yay, 1985.
2. A.g.v.